

TAIDETTA TYÖN KEHITTÄMISEEN

Helena Horn & Kati Vapalahti (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Helena Horn & Kati Vapalahti (toim.)

TAIDETTA TYÖN KEHITTÄMISEEN

XAMK KEHITTÄÄ 8

**KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2017**

XAMK KEHITTÄÄ 8

TAIDETTA TYÖN KEHITTÄMISEEN

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Karina Lujan

Kannen ulkoasu: Helena Horn

Taitto: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-015-9 (PDF)

ISSN 2489-3102 (verkkajulkaisu)

julkaisut@xamk.fi

ESIPUHE

Korkeakoulut ovat mukana valtakunnallisessa, pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman kärkihankkeisiin sisältyvässä kokeilukulttuurin edistämässä. Tämä julkaisu on erinomainen esimerkki siitä, miten luovan ja taiteellisen työn menetelmiä on sovellettu oman työn ja työyhteisön kehittämiseen ja näin osaltaan viety eteenpäin kokeilevaa toimintatapaa.

Kokeilukulttuurin ideana on aidosti kokeilla uusia tapoja toimia ja kehittää sekä pyrkiä eroon epäonnistumisten pelosta. Yksi kokeilukulttuurin perusideoista on, että kokeilu epäonnistuu vain silloin, kun siitä ei opita mitään. Artikkeleista voi hyvin tunnistaa kokeilukulttuurin peruselementit: tavoitteen sekä ongelman tunnistamisen ja ymmärtämisen, valmistautumisen, ideoinnin ja oletukset sekä arvioinnin ja oppimisen. Kuten artikkeleista voi todeta, kokeilut eivät ole lähteneet tyhjästä vaan ovat edellyttäneet suunnittelua.

Julkaisu sisältyy Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamk kehittää -julkaisusarjaan, ja sillä on yhteys ja vaikuttavuutta niin työelämän kuin opetuksenkin kehittämiseen. Toivotan kaikille artikkeleiden kirjoittajille onnea ja menestystä työtehtävissään sekä intoa kokeilukulttuurin edistämiseen luovan työn ja taiteen keinoin!

Mirja Toikka

Varatoimitusjohtaja, vararehtori

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

LUKIJALLE

Tämä artikkelikokoelma sai alkunsa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamkin) Master Schoolin taidelähtöisten ohjaus- ja yhteistyömenetelmien opintojaksolla. Opintojaksosta muodostui palautteiden perusteella hyvin yhteisöllinen kokemus osallistujille. Yhteisöllisyyden kokemusta tukivat monet elementit, kuten sosiaalisen median käyttö oppimisympäristönä, osallistujien yhteistyö- ja eräänlainen ”joo-asetus”, omissa työyhteisöissä toteutetut oppimistehtävät ja niiden jakaminen kansainvälisessä seminaarissa sekä itse opintojakson sisältö, taidelähtöiset menetelmät. Taidelähtöiset menetelmät tarjoavat luontevan ympäristön turvallisen yhteisöllisyyden rakentumiselle, koska taidetyöskentelyssä voidaan kokeilla asioita ja ratkaisuvaihtoehtoja. Taidelähtöiset menetelmät edustavat myös ihmisyyden olemismuodossa leikkiä, jossa dialogi toteutuu usein aidommin liiallisen kontrollin ja arkipäivän vakavuuden vähetessä.

Hyvät yhteisöt muodostuvat moniäänisyydestä. Tämä puolestaan toteutuu parhaimmillaan silloin, kun osallistujajoukko koostuu eri-ikäisistä ja eri sosiokulttuurisista taustoista tulevista ihmisistä. Niin taidelähtöiset ohjaus- ja yhteistyömenetelmät -opintojakso kuin tämä julkaisukin sisältävät moniäänisesti puheenvuoroja taidelähtöisistä menetelmistä ja taiteesta eri näkökulmista. Osassa 1 käsitellään työyhteisöjen kehittämistä taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäen erityisesti henkilöstö- ja tiimitasolla. Osassa 2 taas yhteisöllinen kehittäminen laajenee henkilöstö- ja tiimitasolta niin, että kehittämisympäristöissä on mukana toimijoita laajemmin, kuten peruskoululaisia, työpajanuoria ja psykogeriatrisen työn asiakkaita. Osassa 3 taidetta tarkastellaan itseisarvona filosofisesta ja käsitelmäarittelyn näkökulmasta sekä henkilökohtaisena kokemuksena. Tässä osassa mukana on myös tutkimuksen ääni.

Taidetta ja taidetyöskentelyä tarvitaan eri yhteiskuntamme sektoreilla dialogisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistajana. Sen paikan varmistamiseksi tarvitaan monella tasolla kehittämistyötä. Työyhteisöissä tärkeää on se, että taidetyöskentelyä tehdään koko yhteisön voimin niin, että mukana ovat johto, työntekijät, asiakkaat, perheet – kaikki yhteisöön kuuluvat. Yhteiskunnassa sosiaalista muutosta saadaan aikaiseksi moniäänisellä keskustelulla. Tämä julkaisu pyrkii vastaamaan tähän sosiaalisen muutoksen haasteeseen sisältäen puheenvuoroja erilaisilta taiteen parissa toimivilta ihmisiltä. Taiteen vahvistaminen yhteiskunnassamme eri yhteisöissä on myös tavoitteena siinä, että Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu tarjoaa Master School-tarjottimellaan taidelähtöisiä ohjaus- ja yhteistyömenetelmiä.

Linkkinä video [kurkistus opintojaksolle](#) (lataus kestää hetken, videon kesto 27 min). Artikkelien kuvat ovat artikkelien kirjoittajien ottamia, ellei erikseen toisin mainita.

Mikkelissä 30.3.2017

Helena Horn ja Kati Vapalahti

SISÄLTÖ

OSA 1. TAIDETTA TYÖYHTEISÖJEN KEHITTÄMISEEN

Yhteisen polun etsiminen taidelähtöisin menetelmin

Sanna Runsala..... 10

Tuokio työyhteisöön

Riina Albrecht..... 14

Jos olisit kakku, niin mikä kakku olisit?

Sani Turunen..... 17

Kirjeistä eväitä yrityksen kehittämiseen

Katja Rissanen..... 19

Räpillä työyhteisö kehittää, raportoi ja tiedottaa

Tanja Drabczyk..... 22

Valokuva tiimityön kehittämisen välineenä

Maija Kuittinen..... 26

Taidelähtöisiä menetelmiä Mikkelin nuorisopalvelujen työntekijöiden käyttöön

Katja Luukkonen..... 29

Työympäristö uusin silmin

Pirjo Paananen..... 33

SuomiMies seikkailulla

Eini Selin..... 36

Taidelähtöisten menetelmien käyttö esimiestyössä

Tarja Kniivilä..... 39

Mäntsälässä voimauduttiin taidelähtöisin menetelmin

Elina Syrjänen & Sheela Ranta-aho..... 41

OSA 2. TAIDETTA KAIKKIIN KEHITTÄMISYMPÄRISTÖIHIN

Taidelähtöisyys innostaa kokeilemaan peruskoulussa

Kirsi Kokkonen..... 47

Kouluviihtyvyyttä parantamassa - tulevaisuusverstaat oppilaiden äänitorvena

Anne-Mari Ojanperä..... 52

Esteettiset luontokokemukset mielenterveyskuntoutumisessa

Pirjo Hartikainen & Leena Uosukainen..... 56

New Neighbors - Making and Consuming Art as a Human Right and a Gesture of Saying WELCOME!

Marianne Forstner..... 61

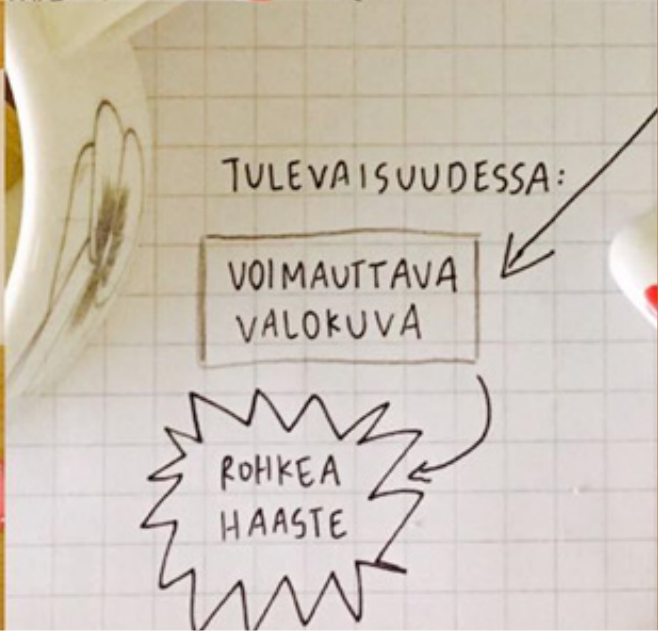
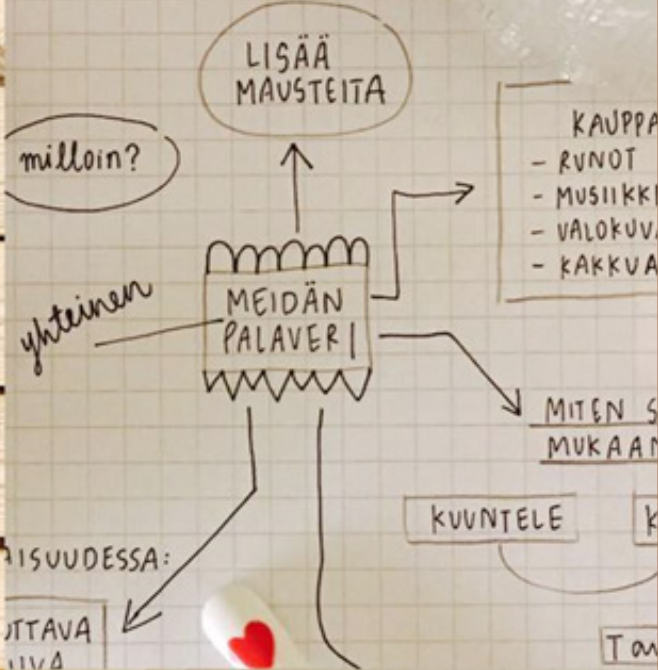
#kerrokaverillekuvin - kertomus nuorten sitouttamisesta järjestöviestintään

Nalle Velling..... 65

Muistorasia psykogeriatrisen hoitotyön keinona Erja Lehtimäki & Maria Uschakoff-Brix.....	69
Matka kohti aistihuonetta Mervi Hasa	73

OSA 3. TAIDE ITSEISARVONA, KOKEMUKSENA JA TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Merkityksellinen toiminta voi edistää hyvinvointia Päivi-Maria Jaatinen	79
Naatteja, varjoja ja liikettä syvyydestä. taidelähtöisyys – lupa soveltaa? Karina Lujan	85
Taiteen toiminnan logiikalla Anne Pässilä & Eili Ikonen.....	89
Roolipelit yhteisöllisen argumentoinnin harjoittelussa Kati Vapalahti.....	93
Ei koskaan liian vanha rokkaamaan Jaakko Pitkänen	97
Deittailua kirjojen kanssa. Sosiokulttuurinen lukutapa Hullun Hatuntekijän teekutsuilla Laura Hokkanen	102
Yhteisöllistä tiedonrakentelua somessa kokeilukulttuurin tueksi Helena Horn.....	107
Taidelähtöisen toiminnan arviointi - Esimerkkinä TAOTTU-koulutus Taru Tähti	116

OSA 1.
TAIDETTA TYÖYHTEISÖJEN
KEHITTÄMISEEN

YHTEISEN POLUN ETSIMINEN TAIDELÄHTÖISIN MENETELMIN

Sanna Runsala, projektipäällikkö *Ruoka ja riippuvuus* -projekti, Myllyhoitoyhdistys ry, järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija

Muuttunut tiimimme tarvitsi toiminnan suunnittelua, jonka halusimme toteuttaa luovien menetelmin. Taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäen löysimme yhteisen dialogin ja jaoimme näkemyksiämme. Astuimme uusille poluille ja opimme, että voimme suunnitella ja ilmaista itseämme muutenkin kuin vain sanallisesti. Tätä arvokasta oppia aiomme jatkossa hyödyntää paitsi organisaatiossamme myös asiakastyössä.

TAKANA MUUTOSTEN SYKSY

Kolme vuotta toiminut projektitiimimme oli kohdannut kuluneen syksyn aikana muutoksia. Yksi kolmesta jäsenestämme oli irtisanoutunut, ja häneen tilallaan oli varsin nopeassa vaihdoksessa aloittanut uusi henkilö. Muuttunut tilanne herätti osin ristiriitaisiakin tunteita. Nelivuotisen projektimme viimeinen vuosi oli pian käynnistymässä, ja sen myötä väsymystä oli havaittavissa. Ajatus uudesta tiimin jäsenestä toi lisää virtaa ja uusia näkemyksiä.

Muutos toi mukanaan myös haasteita. Me ”konkarit” olimme työskennelleet asian ympärillä jo kolme vuotta ja mukaan tullut henkilö oli alalla täysin uusi ja kokematon. Olimme valmistautuneet perehdytykseen, mutta emme halunneet tehdä perehdytystä, joka samalla tarjoaisi liian valmiita näkemyksiä. Halusimme jättää tilaa myös uusille, tuoreille ajatuksille, joita uusi ihminen toisi tullessaan. Koska viimeinen projektivuosi oli alkamassa, uudet näkökulmat ja ideat toiminnan kehittämiseksi olivat tervetulleita.

Halusimme lähteä ideoimaan viimeistä toimintavuotta muulla tavoin kuin vain istumalla ja puhumalla. Koska olimme tiiminä tällä kokoonpanolla tuore, meille ei vielä ollut kehittynyt yhteistä kieltä. Emme tunteneet toisiamme tai tapaamme toimia kovin hyvin. Tilanteeseemme sopi mainiosti jonkun luovan, taidelähtöisen työkalun käyttö. Kun tämä ajatus nousi esille, kaikki tarttuivat siihen innolla. Lisäksi tiesimme, että taidelähtöiset menetelmät kehittävät luovuutta, mielikuvitusta, havainnointikykyä, kriittisyyttä sekä kehittävät emootioita ja antavat energiaa (Schiuma 2011).

Ajatusta luovien menetelmien käytöstä tuki myös se, että työskentelemme asiakkaiden kanssa, joita kannustamme luovuuteen ja taiteen käyttöön. Teemme ohjaustyötä, johon kaipasimme enemmän taidelähtöisyyttä. Mikäpä olisikaan parempi keino harjoitella näitä menetelmiä ensin omassa käytössä? Toimintaamme kannusti myös se, että koko organisaatiomme oli ollut muutosten ja ihmisten vaihtumisten seurauksena hieman samanlaisessa tilanteessa kuin pieni tiimimme. Toiveena oli, että mikäli käyttämämme menetelmät tuntuivat hyviltä ja sopivilta, niitä voitaisiin hyödyntää koko organisaation käyttöön. Päätimme siis lähteä kokeilemaan uusia tapoja hahmottaa tulevaa.

ITSENÄISEN VALMISTAUTUMISEN AIKA

Valitsimme yhteisen tiimipäivän, ja jokainen sai tehtäväksi valmistautua siihen etukäteen. Tehtävänä oli miettiä tulevaa vuotta, mitä se voisi pitää sisällään, mikä tuntuu itselle tärkeältä ja miksi sekä mikä on oma rooli yhteisessä tekemisessä ja mitä resursseja tekeminen edellyttää. Ajatuksia ja ideoita tiimipäivää varten oli tarkoitus tuottaa kuvien, runojen, piirustusten ym. avulla. Jokainen sai siis vapaasti valita oman tuotoksensa muodon. Aikaa tähän oli kaksi viikkoa.

Tulevaisuuden hahmottaminen ja oman roolin näkeminen siinä perustuvat Decin ja Ryanin alun perin jo 1980-luvulla esittämiin psykologisiin perustarpeisiin: kyvykkyteen ja vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoisuudella eli autonomisuudella tarkoitetaan ihmisen sisäsyntyistä halua tekemiseen. Kun ihminen kokee tekemisen mielekkäänä ja omasta itsestään syntyvänä, pakon tunne häviää. Toisaalta kyvykkyys takaa sen, että ihmisellä on myös kyky selviytyä annetusta tehtävästä. (Deci & Ryan 1980, 40.)

YHTEISEN TULEVAISUUDEN HAHOITTAMINEN

Aloitimme tiimipäivän ottamalla valokuvia nettisivuillemme. Jokainen sai valita itse kuvauspaikan ja taustan omalle kuvalleen. Koska kaikki halusivat tulla kuvatuksi ulkona, vietimme aamupäivän raikkaassa syysäässä kuvia räpsien. Valokuvaus ikään kuin viritti tiimimme tulevaan suunnitteluun, ja ehkä myös tuleva viritti meitä luoviin kuviin, sillä valokuvista tuli todella onnistuneita.

Lounaan jälkeen aloitimme yhteisen visioinnin, jolle oli varattu aikaa kolme tuntia. Ennen aloitusta kävimme läpi Rohdin dialogisen ryhmätyöskentelyn säännöt, joihin kuuluu luottamuksellisuus, tuomitsemattomuus, kunnioitus, avoimuus, rehellisyys ja vapaaehtoisuus. Ensin jokainen esitteli vuorollaan oman näkemyksensä, jota muut

Omien tuotosten yhdistämistä yhteiseksi näkemykseksi.

tarkensivat tarpeen mukaan. Visiot herättivät runsaasti keskustelua. Sitten yhdistimme eri näkemykset isolle yhteiselle paperille, jonka avulla hahmotimme ne kokonaisuutena. Lopuksi maalasimme niistä yhteisen kokonaisuuden, taulun. Jokainen maalasi vuorollaan jotain, ja seuraava jatkoi, sitten seuraava ja kierros alkoi taas alusta. Maalaus toteutettiin hiljaisuudessa, ilman sanoja. Kun taulu oli tullut valmiiksi, etsimme siitä keskeiset kohdat ja keskustelimme niistä. Kuvasta nousi esille painopisteemme ja tavoitteemme.

MITÄ JÄI KÄTEEN?

Lopuksi joimme kahvit ja juttelimme kokemuksesta. Pohdimme sen soveltuvuutta asiakastyöhön ja omia kokemuksiamme luovasta tekemisestä. Olimme yhtä mieltä siitä, että ei-sanallinen tekeminen opetti meille toisistamme, ja myös itsestämme, asioita, joita emme olisi sanallisesti ehkä tuoneet ilmi. Taide mahdollisti erilaisen, yhteisen dialogin, joka ei tapahtunut verbaalisesti. Taiteen käyttö teki meistä tasavertaisia, vaikka tietotasomme ja koulutuksemme olivat erilaisia. Opimme myös heittäytymään rohkeasti itseilmaisuun, johon emme olisi ehkä muuten lähteneet. Meillä oli hauskaa ja rentoa ja nauroimme yhdessä. Tulevaisuuden suunnittelu oli mukavaa, ja jo se, että teimme jotain luovalla tavalla, tuntui virkistävältä.

Olemme sopineet, että tammikuussa, kaksi kuukautta tiimpäivämme jälkeen, refleктоimme kokemusta vielä lisää. Lisäksi tarkennamme, mitkä olivat sovitut toimenpiteet ja ovatko ne siirtyneet suunnittelusta toteutukseen. Tarkoitus on välttää tilanne, jossa hyvät suunnitelmat jäävät irrallisiksi varsinaisesta toiminnasta.

Jatkosuunnitelmana on myös jatkaa työskentelyä koko organisaatiomme tasolla. Kokemus oli meille positiivinen ja haluamme jatkaa taidelähtöisiä työskentelymuotoja myös laajemmassa toiminnassamme organisaatiotasolla. Suunnitelma siihen on

Yhteisen kuvan maalaamista.

tarkoitus tehdä kevään 2017 aikana, joten työskentely uusien menetelmien parissa jatkuu myös tulevaisuudessa. Tiimimme kokeilu käynnisti siten uuden ajattelutavan, jossa haluamme etsiä perinteisten ilmaisu- ja toteutusmuotojen rinnalle luovia, taidelähtöisiä malleja.

LÄHTEET

Deci, E. L. & Ryan R. M. 1980. The empirical exploration of intrinsic motivational processes. *Advanced in Experimental Social Psychology* 13, 39–80.

Schiama, Giovanni 2011. *The Value of Arts for Business*. Cambridge University Press.

Rohd, Michael 2016. Dialogisen ryhmätyöskentelyn säännöt. Vapalahti, Kati 2016. PowerPoint-esitys Mikkelin ammattikorkeakoulussa 5.10.2016.

TUOKIO TYÖYHTEISÖÖN

Riina Albrecht, *sovittelun ohjaaja, sosionomi (amk), monialaisen toimintakyvyn edistäminen (yamk) -opiskelija*

Yleinen oletus on, että työkaverit tuntevat toisensa. Todellisuudessa näin ei välttämättä ole. Omassa työyhteisössäni on tapahtunut lyhyen ajan sisällä paljon muutoksia, joihin havahduin. Tätä kautta lähdin miettimään taidelähtöisiä yhteistyö- ja ohjausmenetelmiä hyödyntäen, mitä voisin tehdä työyhteisön yhteistyön hyvinvoinnin lisäämiseksi ja keskinäisen tutustumisen, vuorovaikutuksen vahvistamisen ja yhteydenpidon helpottamisen hyväksi?

Aloin työskentelyn pohtimalla työyhteisöni organisaatiokulttuuria. Organisaatiokulttuuriin kuuluu kanssakäymisen säännönmukaisuudet, ryhmissä syntyvät normit, hallitsevat ilmaistut arvot, toimintaa ohjaava perusfilosofia ja organisaation pelisäännöt sekä tunnelma tai ilmapiiri. Edgar Schein on luonut kolmitasoisien mallin (1987), jonka tasot ovat lyhyesti 1. näkyvät rakenteet ja aikaansaannokset, 2. arvot ja normit ja 3. pohjimmaisat perusoletukset. Perusoletukset, arvot ja normit vaikuttavat vahvasti työyhteisön ilmapiiriin sekä yhteenkuuluvuuden tunteeseen, minkä johdosta jokaisella on vastuu omassa työyhteisössään sen ilmapiiristä. Mikä on meille merkityksellistä, missä hengessä tai millä arvoilla luomme toimintaamme? (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2016; Takala 2005.)

Arjessa ihmiset tuntevat tai tietävät työkaverin työstä mutta eivät välttämättä muuta. Uusi työntekijä työsuhteen alussa ensimmäisinä päivinä yleensä esittäytyy ja kertoo tärkeimmät asiat itsestään. Yleensä asiat, kuten missä asuu, mistä kotoisin, minkä ikäinen, koulutus, onko puolisoa ja lapsia ja onko lemmikkieläintä, tiedetään hyvin. Tutustuminen toiseen paremmin ja samalle aaltopituudelle pääseminen vaatii kuitenkin muutakin. Tutustumisen jälkeen työ vie mennessään. Tutuus riippuu siitä, kuinka paljon on luontaista vuorovaikutusta. Jokainen toki vetää itse rajan siihen, miten tuttu työpaikallaan haluaa olla, mutta keskinäisen vuorovaikutuksen onnistumiseksi ja vahvistamiseksi väitän, että olisi myös hyvä tuntea toista hieman edellä mainittuja perusasioita paremmin.

Kysymykset, mitä kuuluu työkaverin arkeen, mitä hän harrastaa, mitä erityisiä muita osaamisia tai kiinnostuksen kohteita hänellä on, ovat hyviä puheenaiteita kahvipöydässä ja tuovat kuulluksi tulemisen tunteen. Riippuu paljon työyhteisön mallista, kulttuurista ja jännitteistä, miten hyvä vuorovaikutus työntekijöiden kesken vallitsee. Päivi Rantalán (2015) ajatuksia lainaten taidelähtöinen toiminta ”voi tehdä näkyväksi työyhteisön toiminnalle tyypillisiä asioita, joita ei välttämättä arjessa huomaa: vakiintuneita rooleja, keskustelun tapoja tai omia rutinoituneita käyttäytymisen malleja”. Tätä kautta tulee näkyväksi organisaatiokulttuuri ja jokaisen vastuu siinä.

Toisen ihmisen tunteminen ei lisäänny ilman vuorovaikutusta. Kiire ja välineet välissä (tietokone, puhelin...) tekevät myös sen, ettei arjessa tule yleensä puhuttua paljon muuta kuin tärkeimmät ja sitten hei hei. Myös ihmisen ujous tai epävarmuus

tai oma valinta voi olla esteenä, ettei tule tutummaksi toisten kanssa. Tästä ajatuksesta nousi oma ajatus luoda tuokio, jolloin voitaisiin viettää pieni hetki itseä ja toisia varten valokuvaesityksen ja niiden tuomien tunteiden pohdinnan parissa.

Valokuvausharrastukseni ja valokuvat yleensäkin ovat minulle yksi rentoutumisen, voimaantumisen ja kommunikoinnin mahdollistaja. ”Ihminen näkee niin kuin osaa” (Saraste 2010). Valokuvan näkeminen on oma kokemus ja tunne. Tuokion tarkoituksena on herättää tuntemaan itseään ja toisia sekä parantaa keskinäistä vuorovaikutusta ja työyhteisön yhteistyön tekemistä.

Kokosin valokuva-arkistostani eri aikakausilta ja paikoista valokuvia jakaen ne ryhmiin ilma, luonto ja kaupunki ja tein niistä videon [Air, Country, City](#) (ks. linkki, kesto alle 2 min).

Valitsemani kolme teemaa tarkentuivat näihin oman intuition ja työyhteisötuntemukseni kautta. Ilmasta otetut kuvat olivat taivasta, pilviä ja yläilmoista katsotuna maata, luontokuvat olivat perinteisimpiä metsä-, ranta- ja maaseutukuvia sekä kaupunkikuvat olivat taloista, kaduista ja keskuksista. Kaikkien tarkoitus on tuoda helpolla ja ihan tutun arkisella tavalla katsojalleen mielikuvia, tunnetiloja ja muistoja. Katsoja valitsee näistä teemoista itse, mistä pitää eniten ja mistä vähiten ja kertoo kuvien vaikutuksista.

Tämän jälkeen keskustellaan yhteisesti kuvien tuomista vaikutelmista, mielikuvista ja tunteista. Häilyvät teemojen rajapinnat tekevät pohdinnasta vaikeamman. Keskustelun lisäksi tai vaihtoehtoisesti katsojat piirtävät mielikuvan tuoman muiston paperille sekä esittelevät työnsä muille, toki vapaaehtoisuus huomioiden.

Pohdinnan ja/tai piirtämisen jälkeen jokainen antaa palautetta tuokiosta pienelle muistilapulle, josta tuokion toimivuutta voi arvioida. Jokainen saa omasta teemastaan

Air, Country, City.

muistoksi pienen tulostetun kuvan. Sitä voi pitää työpöydällä, lompakossa, kirjanmerkkinä tai mitä muuta käyttöä sille kukin keksiiikään.

Terhi Takanen (2005) on kirjoittanut, että epävirallisemmat dialogitilat ja yhteisöllinen tarinankerronta tuovat tilaa kuulla toisia, kohdata aidosti ja luoda uutta. Hänen mukaansa yhteisöllisyydessä on juuri se voima, jonka kautta synnytetään luottamusta ja joka mahdollistaa yhdessä luomisen ilmapiiriin. Olemme kaikki erilaisia, joten voimaantumisen kokemus riippuu ihmisen omista ajatuksista, tulkinnoista ja asenteista, jotka hyväksyvässä työyhteisössä nähdään rikkautena. Toivon, että työyhteisössä tutuus lisääisi luottamusta, keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Mitä mieltä olet, toimisiko tämänkaltainen tuokio?

LÄHTEET

- Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2016. [Avoimet materiaalit, katsaus organisaatiokulttuuriin, organisaatiokulttuurin tasot.](#)
- Rantala, Päivi 2013. [Taidelähtöinen toiminta katalysaattorina ja näkyväksi tekijänä.](#)
- Saraste, Leena 2010. Valokuva/Muisto-Viesti-Taide. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö musta taide.
- Schein, Edgar H. 2010. Organizational culture and leadership. San Francisco: Jossey-Bass.
- Takanen, Terhi 2005. Voimaantuva työyhteisö – miten luomme tulevaisuutta? Helsinki: Sun Innovations.

JOS OLISIT KAKKU, NIIN MIKÄ KAKKU OLISIT?

Sani Turunen, toimistosihiteeri, opintovapaalla oleva yrittäjyys ja liiketalousosaaminen (yamk) -opiskelija

Jos olisit kakku, niin mikä kakku olisit? Työyhteisössämme herkuteltiin koko vuosi. Tarkoituksena oli parantaa yhteisöllisyyttä luovin keinoin ja oppia tuntemaan toisiamme paremmin. Tässä artikkelissa pohdin, kuinka selvisimme tästä haasteesta, joka oli vähintäänkin maistamisen arvoinen.

Jos työyhteisössä emme puhu toisillemme mitään itsestämme, on helpompi puhua säästä tai töistä tai olla puhumatta. Katse on tiukasti suunnattu ikkunasta ulos tai kädessä olevaan puhelimeen, johon on helppo upota kokonaan.

Me päätimme yhdessä kokeilla jotain ihan hullua, lapsellista ja sotkuista tapaa parantaa työyhteisömme palaveritunnelmia ja yleistä ilmapiiriä. Päätimme leipoa kakkuja. Tai minä en sitä päättänyt, enkä olisi suostunut, mutta oli pakko.

Tehtävänä oli, että työyhteisömme jokainen jäsen toisi vuorollaan itse leipomansa kakun mukanaan palaveriin. Eikä siinä kaikki, vaan jokaisen piti myös kertoa toisille, miksi teki juuri tällaisen kakun, kertooko kakku jotain leipojasta. Minulla on takana pitkä työhistoria ja olen ehtinyt nähdä ja kokea monenlaisia työyhteisön toimintatapoja, mutta täytyy sanoa, että tämä tuntui niin naurettavalta, että pakko oli nähdä ja kokea tämäkin.

Meidät selkeästi asetettiin mukavuusalueemme ulkopuolelle ja riski epäonnistumiselle oli käsin kosketeltavissa. Onneksi en ollut yksin epäilyjeni kanssa, vaan tästä puhuttiin monta kertaa kahvihuoneessa. Tavoitteena oli päästä eroon omasta jäykästä tavasta kommunikoida sekä hetkeksi riisua jokaisen oma työmänä. Palaveriin haluttiin uusi, lempeä aloitus, jokaiselle työntekijälle oma vuoro olla pääroolissa. Mahdollisuus tehdä toisille jotain hyvää maustettuna huumorilla, mutta tosissaan. Olin utelias, vaikka kauhulla odotin omaa vuoroani.

Tammikuu koitti, ja työkaverini toi mukanaan palaveriin suklaisen kakun, joka oli suussa sulavaa. Hän kertoi olevansa kakkuihmisiä ja erityisesti suklaakakut olivat lähellä sydäntä. Hän kertoi myös siitä, kuinka arvosti perinteisiä reseptivihkoja, jotka periytyivät äidiltä lapsille. Hän ei periaatteesta halunnut käyttää internetiä reseptien

hakuun. Peli oli avattu.

Helmikuussa oli vuorossa kirpeää raakakakkua, joka ei ollut mieleeni, mutta söin silti, kohteliaisuuden vuoksi. Työkaverini kertoi olevansa hyvin kiinnostunut uusista resepteistä ja halusi rohkeasti kokeilla aina uutta ohjetta, koska vastaan ei ollut tullut vielä täydellistä kakkuohjetta. Hän kertoi myös olevansa ihminen, joka innostuu helposti uusista asioista eikä pelkää epäonnistumista.

Maaliskuu koitti ja oli minun vuoroni leipoa. En ole koskaan miettinyt työkavereitani niin pitkään ja hartaasti kuin sinä sunnuntaina, kun aloitin kakun teon. Huomasin miettiväni heidän ilmeitään, sitä, mitä he mahtoivat ajatella tai sanoa, kun näkisivät ja maistaisivat tekelettäni. Minä en leivo kakkuja, en osaa, enkä halua.

Päätin kuitenkin yrittää. Oli pakko. Rohkeasti valitsin juustokakun. Juustokakun sen vuoksi, että sitä ei voisi polttaa uunissa. Ajattelin, että jos seuraan tarkasti ohjetta, niin en voi epäonnistua. Minä valitsin pitkän harkinnan jälkeen reseptin internetistä, tulostin sen ja marssin kauppaan. Tein kakun valmiiksi jääkaappiin jäähmettymään, ja maanantaina ajoin työpaikalle kakku takapenkillä. Olin hämmentynyt, kun huomasin, että pimeänä maanantaiaamuna aamuruuhkassa mietin, kuinkahan kakkuni hyytelömäinen kansi kestäisi automatkan.

Kokous alkoi, ja minä valmistelin kakkuani tarjottavaksi työkavereilleni. Irrotin varovasti irtopohjavuoran reunan. Silloin se levisi. Palaverin aloitus oli ikimuistoinen. Hetken hiljaisuuden jälkeen alkoi nauru. Minä nauroin ja työkaverini nauroivat. Se oli hyväksyvää, tukevaa ja aitoa naurua. Kaikki samassa huoneessa, yhdessä, kakun ympärillä. Silloin minä oivalsin, että olin onnistunut. Kakku ei.

Jaoin kaikille lusikat ja kerroin työkavereilleni rehellisesti, kuinka epämiellyttävältä tämä lapsellinen tehtävä oli minusta tuntunut. Kerroin heille myös siitä, miten pelkäsin omaa vuoroani leipoa, koska halusin niin kovasti onnistua ja vain suoriutua tästä tehtävästä. Nauroimme levinneelle kakulleni vielä monta kertaa.

Huomasin itse odottavani jo seuraavaa kuukautta ja seuraavaa kakkua. En ollut ainoa. Kun kaikki olivat vuorollaan esitelleet oman luomuksensa, oli meillä kasassa aikamoinen määrä hyviä herkutteluhetkiä. Viimeisellä kerralla keskelle kokouspöytää tuotiin piparitalo, jonka yhdessä koristelimme valmiiksi. Summasimme kuluva vuotta ja totesimme, että olimme onnistuneet hyvin, paremmin kuin luulimme. Saimme irti jokaisesta edes vähän leikkimielisyyttä, syyn olla päähenkilö, olla luvan kanssa lapsellisia, nauttia ja aloittaa palaveri uudella ja lempeällä tavalla. Jokainen antoi jotain itsestään, mikä oli tarkoituskin.

Olen melkoisen vakava ja asiallinen työkaveri, minun on vaikea olla töissä oma itseni. Pidän työstäni ja työkavereistani, mutta nyt myös tiedän heistä jotain. Yhdessä nauraminen oli minusta palkitsevinta. Usko, että olemme saaneet jotain tästä yhteisestä urakasta.

”Yksinkertaisimmillaan voidaan todeta luovuuden olevan sitä, että syntyy ’jotain uutta’” (Liski 2011, 85). Rohkeampana kohti seuraavaa.

LÄHTEET

Liski, Minna 2011. Luovuus ja innovaatiot työyhteisöissä. Teoksessa [Taide käy työssä](#).

KIRJEISTÄ EVÄITÄ YRITYKSEN KEHITTÄMISEEN

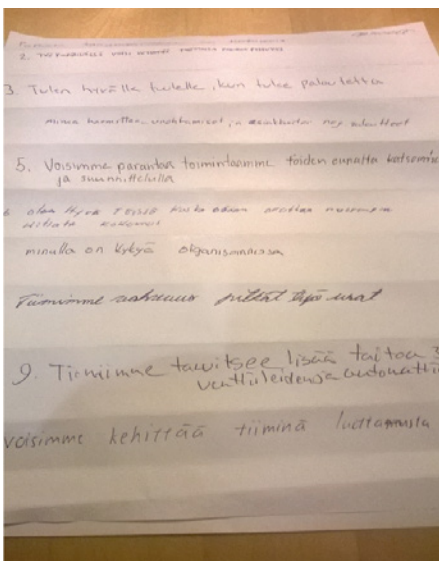
Katja Rissanen, sosionomi (amk), yrittäjä ja polkuopiskelija sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen (yamk) -koulutuksessa

*”Työympäristössä voisi kehittää tiedonkulkua ja kuuntelemista. Minua harmittaa töissä, kun pitää pomppia työmaalta toiselle ennen kuin edellinen työ on valmis.”
Joskus vaikeat asiat on helpompi kirjoittaa kuin sanoa. Myös tiimissä, jossa on 15 raavasta työmiestä.*

LVI-alan yrityksen työntekijämäärä on kasvanut kymmenestä viiteentoista reilun vuoden aikana. Nopea kasvu on tuonut haasteita muun muassa perehdytykseen ja tiedonkulkuun. Haasteena yhteisissä palaverissa on ollut myös se, että osa tiimiläisistä on ollut hiljaa puheliampien ollessa äänessä. Yrityksen johto halusi saada kaikkien työntekijöiden näkemyksiä liittyen toimintaympäristön, toimintatapojen ja tiimin kehittämiseen. Siksi yrityksen kehittämisiltapäivässä kirjoitettiin yhteinen kirje yrityksen ja työntekijöiden vahvuuksista sekä kehitettävistä asioista.

KIRJEEN KIRJOITTAMINEN

Kirjeen kirjoittamiseen virittäydettiin ”Viikon tähtihetkillä” kehittämispäivän alussa. Jokainen työntekijä kertoi sen viikon onnistumisesta tai epäonnistumisista. Vaikka viikko oli ollut tavallista viikkoa haastavampi, jokainen löysi omasta työviikosta positiivisia asioita huumoria unohtamatta. ”Tähtihetkien” tavoitteena oli virittää porukka rentoon ja osallistavaan tunnelmaan.

Yhteinen kirje ja tiimin symbolieläin.

”Viikon tähtihetkiä” -kierroksen jälkeen työntekijät kirjoittivat yhteisen ketjukirjeen liittyen työpaikan kehittämiseen. Kirjoittamisessa painotettiin avoimuutta, myönteisyyttä ja vapaaehtoisuutta. Työntekijöille kerrottiin, että jos lauseelle ei keksisi jatkoa tai ei haluaisi sanoa mielipidettään, voisi lauseen lopun jättää myös tyhjäksi.

Yhteisen kirjeen kirjoittamisessa jokaiselle osallistujalle jaetaan kirjepaperi, minkä jälkeen kirjettä aletaan kirjoittaa ohjaajan opastamana virke kerrallaan. Ohjaaja sanoo ja kirjoittaa fläppitaululle virkkeen aluen esimerkiksi ”Työtäni helpottaa...”, ja osallistujat kirjoittavat lauseen loppuun. Jokaisen kirjoitetun virkkeen jälkeen osallistujat taittavat paperin niin, että omaa kirjoitusta ei enää näy ja antavat kirjeen vieressä olevalle. Tämän jälkeen kirjoitetaan jälleen uusi lause, annetaan kirje seuraavalle jne. Tällä periaatteella kehittämispäivillä kirjoitettiin 15 kirjettä, joissa jokaisessa kirjeessä oli sekoitettuna 15 työntekijän ajatuksia yrityksen toimintaympäristön, toiminnan ja tiimin kehittämiseen liittyen.

Yhteisessä kirjeessä pohdittiin yrityksen ja työntekijöiden vahvuuksia sekä kehitettäviä asioita työympäristön, toiminnan, kykyjen ja taitojen, tiimin identiteetin, uskomuksien ja arvojen kautta. Näitä asioita kutsutaan neurologisiksi tasoiksi NLP-mallissa, jonka on kehittänyt Robert Dilts pohjautuen Gregory Batesonin tutkimustuloksiin. (Ruohonen 2009; House of Truth 2016.) Yhteisen kirjeen kirjoittamisessa ei käytetty kuitenkaan kyseistä NLP-mallia vaan hyödynnettiin näitä tasoja yrityksen toiminnan kehittämisen pohdinnassa. Lisäksi kirjeessä jokainen sai pohtia, mikä eläin ja adjektiivi kuvaisi parhaiten tiimiä.

KIRJEIDEN PURKU

Kirjoittamisen jälkeen kirjeet kerättiin ja pidettiin pieni tauko, jonka jälkeen jokainen valitsi uuden istumapaikan. Jokaiselle jaettiin yksi kirje satunnaisessa järjestyksessä. Näin saatiin varmistettua kirjoittajien tunnistamattomuus kirjeissä.

Jokainen luki vuorotellen yhden kirjeen ilman välikeskusteluja. Tämän jälkeen alettiin varsinaisesti työstämään kirjeissä nousseita kehityskohteita samaan tyyliin kuin tulevaisuusverstaas-menetelmässä (Horelli & Kaaja 2016). Kirjeistä nostettiin fläppitaululle nousseet haasteet ja kehityskohteet eri aihealueittain. Tämän jälkeen työntekijät valitsivat niistä tärkeimmät kehityskohteet. Valitseminen tehtiin niin, että fläppipaperit kehitettävistä asioista vietiin eri tiloihin, missä jokainen kävi merkitsemässä tukkimiehen kirjanpidolla itselle tärkeimmän kehityskohteen. Tällä toimintatavalla haluttiin työntekijöitä rohkaista esittämään rehellinen mielipide ilman johdon ja muiden työntekijöiden katseita.

Kun kehitettävät asiat oli yhteisymmärryksessä päätetty, tiimiläiset jaettiin kolmeen ryhmään pohtimaan ratkaisuja valituille kehityskohteille. Ryhmät saivat 45 minuuttia aikaa haasteiden ratkaisemiseen, ennen ratkaisujen esittämistä muille ryhmille. Ryhmille annettiin vapaat kädet toteuttaa ratkaisujen esitys joko kirjallisesti, piirtäen, laulaen tms. Ryhmiin jaettiin isoja papereita, tusseja ja sakuroita työskentelyyn. Jokaisen ryhmäesityksen jälkeen haasteista ja niiden ratkaisemisesta keskusteltiin vielä koko porukalla.

TULOKSET KIRJOITTAMISESTA

Ryhmätöistä nousi hyviä ratkaisuehdotuksia ja paljon ajateltavaa yrityksen johdolle. Tietyt kehityskohteet nousivat useissa kirjeissä, mikä antoi johdolle viestiä siitä, että niihin pitää saada nopeasti muutoksia. Yritykseen on kehittämispäivien tuloksena esimerkiksi palkattu työnjohtaja ns. keikkatöihin.

Jokainen ryhmä paneutui kiitettävästi ryhmätöiden ja ehdotuksien tekemiseen sekä kirjoittaen että piirtäen. Tiimin eläimeksi valittiin porukalla leijona ja adjektiiviksi ahkera. Niin syntyi myös hauskoja piirustuksia keikalle kiirehtivistä leijonista.

Olin itse vaikuttunut siitä rehellisyydestä ja suoruudesta, miten vaikeita asioita työntekijät uskalsivat kirjeissä ja ehdotuksissa nostaa esiin. Työntekijöiltä saamani kirjallisen palautteen mukaan he kokivat kirjeen kirjoittamisen, avoimen keskustelun, uudet ideat ja ilmi tulleet asiat tärkeiksi. Kouluarvosanaksi toteutuksesta he antoivat 8,4. Minusta yhteisen kirjeen kirjoittaminen ja sen työstäminen onnistuivat loistavasti. Toimintatapaa on hyvä toteuttaa silloin, kun halutaan saada jokaisen anonyymi mielipide esille.

LÄHTEET

Horelli, Liisa & Kaaja, Mirrka 2016. [Tulevaisuudenverstaas.](#)

House of Truth 2016. [Loogiset tasot.](#)

Ruohonen, Kirsti 2009. [Neurolingvistisen ohjelmoinnin soveltaminen aikuiskoulutuksessa.](#)

RÄPILLÄ TYÖYHTEISÖ KEHITTÄÄ, RAPORTOI JA TIEDOTTAA

Tanja Drabczyk, yhteisöpedagogi (amk), artesaani, nukentekijä, järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija, yksilövalmentaja Nuorten Taidetyöpaja

Voisiko työyhteisöpalaverissa tiedottaa räppäämällä? Voiko kehittämistyötä raportoida räpillä? Lisäisikö se dialogisuutta ja osallisuutta työyhteisön sisällä? Nuorten Taidetyöpajan kansainvälisyystiimi kokeili työyhteisöpalaverissaan vaihtoehtoista tapaa jakaa Unkarissa ja Saksassa koettu EVS (eurooppalainen vapaaehtoispalvelu) valmistelutapaamisen anti kollegoilleen sekä esitellä tulevat EVS-yhteistyökumppanit. Työryhmän tavoitteena oli saada muu työyhteisö innostumaan uudesta kehittämiskohteesta ja osallistumaan siihen ja muuttaa pitkästyttävä tiedon jakamisen monologimainen työyhteisöpalaveri osallistavaksi ja innostavaksi. Tämä artikkeli on kuvaus taidelähtöisestä prosessin etenemisestä sosiokulttuurisen innostamisen teoriaan ja käytäntöön peilaten.

RYHMÄN TODELLISUUS TUTUKSI

Kuvittele itsesi yhdessä neljän kollegasi kanssa Unkariin, Budapestin syrjäseudulle, nuhjuiselle grillille. Olette päätyneet sinne vietettyänne neljä päivää työmatkalla. Matkan tarkoitus on ollut luoda hyvät EVS-kumppanuussuhteet Saksan ja Unkarin kanssa ja vapaaehtoistyöpaikkoja Nuorten Taidetyöpajan nuorille, jotta voitte kehittää kansainvälistä pajatoimintaa.

Vuorovaikutus tiiminne kesken on ollut toimiva. Tiimistä on muodostunut *yhteisö*. Vaikka töitä on tehty aamusta iltaan ja kilometrejä on takana tuhansia, on naurua riittänyt. Tiimissä on lupa olla oma itsensä, ja huumori on ollut voimavarana väsymyksen tainnuttamisessa. Kaikilla on suuri motivaatio tehdä töitä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Tiimillä on *yhteinen unelma*. Käytte yhdessä läpi seuraavan etapin pääkohdat. Keskustelu käydään *dialogissa*. Kippistätte onnistumisille ja tunnelma on rento ja luottavainen tulevaan.

Nyt mahanne ovat täynnä ja valmistaudutte lähtemään kohti seuraavaa kohdetta, jossa tullette tapaamaan uusia mahdollisia yhteistyökumppaneita Debrecenissä. Muistuttelette toisianne matkaraportin tekemisestä ja koetun jakamisesta työyhteisöpalaverissanne, jonka pitkästyttävä ja monologimainen luonne on tullut esille useassa keskustelussanne. Oivallatte yhtäkkiä, että teitä kaikkia yhdistää musiikki ja yhdessä koettu työpaikan viime vuoden pikkujouluorkesteri. Herää ajatus yhdessä musisoinnista. Tässä sisäinen innostajasi näkee tilaisuuden: todellisuus on tuttu ja tämän kautta muiden elämänkenttään on helppo tarttua. Innostajana hermistät uudenlaiseen taidelähtöiseen ajatteluun ja heität ajatuksen ilmaan: mitäpä jos soitettaisiin ja laulettaisiin työmatkan annista? Ajatus jää ilmaan ja rento jutustelunne jatkuu.

Leikkittäisiinkö ihan oikeasti vakavasti?

Illan ja yön mutustelet hotellissa ajatusta laulusta, matkasta ja raportista. Voisiko se olla sinun taidelähtöinen kehittämistehtävä työyhteisössäsi? Mietintäsi kristallisoituu, ja seuraavana aamuna ehdotat muille hotellin tuhdin aamiaispöydän ääressä, mitä jos tehtäisiin yhdessä ihan oikeasti laulu matkasta ja esitettäisiin se työyhteisöpalaverissa. Innostamisen lähtökohtana on *yhteisön tarpeeseen vastaaminen sen omasta todellisuudesta käsin*.

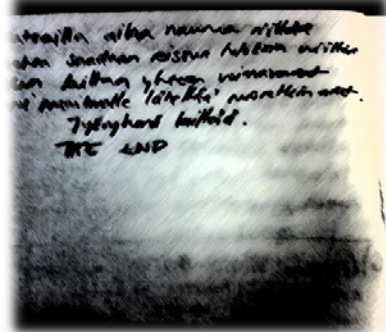
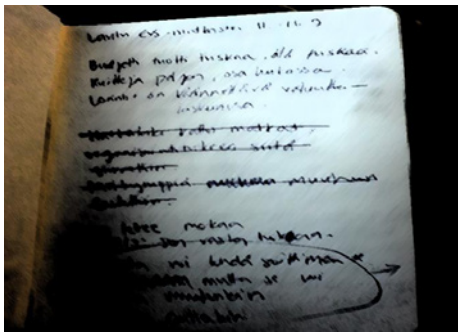
Yksi innostuu, toinen kauhistuu heittäytymistä epämukavuusalueelleen, kolmas epäröi sen onnistumista, ja neljäs heittäytyy ajatuksen vietäväksi. Miten se tehdään? Innostajana muistat improvisaatiosta *mokaamisen periaatteen*. Rauhoittelet kauhistujaa ja epäröivää sanomalla, että kokeillaan. Jos ei onnistu, niin ei haittaa. Tiedostat paineen alla luomisen tuskan ja haluat luoda *kiireettömän* tunnelman sanomalla: ei ole kiirettä, tehdään sitä silloin, kun aikaa on eli *matkan aikana*. *Vapaaehtoisuuden periaatetta* kunnioittaen muistutat, että kenenkään ei ole pakko osallistua prosessissa. Jokainen voi sanoa yhden sanan tai lauseen, kirjataan se ylös, ja jos ei keksi mitään, niin ei sano mitään. Teet osallistumisen kynnyksestä mahdollisimman matalan ja luot mahdollisuuden perääntymiselle. Teette yhteisen päätöksen: kyllä, ainakin kokeillaan. Näin *draamasopimus* on luotu tiiminne välille. Teillä on nyt säännöt vakavalle leikille.

HYVÄKSYMISEN FLOW

Olette junamatkalla Debrecenistä Budapestiin. Yli odotusten onnistunut työmatka on takana, ja kaikilla on tyytyväinen olo. Nyt on aika ottaa vihko ja kynä esille, sanoa tiimin moottori, ja niin alkaa laulun kirjoittaminen, jonka tyylilaji alkaa muotoutua räpiksi. *Innostajan rooli vähenee*, ja ryhmä ottaa vastuun toiminnasta. Kaikki heit-

täytyvät laulun vietäväksi. Innostusta riittää ja tunnelma on katossa. Jollakin välillä välähtää, toisella jumittaa, joku kuuntelee ja toinen ei saa sanotuksi mitään naurultaan, yksi selailee kännykkää, kun ei keksi enää sanottavaa, mutta innostuu toisen sanomisesta uudestaan. Tulee uusia ideoita liittämään kuvashow matkasta räpin tueksi sekä bändipajalaisten apua biitin tekemiseksi. Ideat saavat kannatusta. Ryhmässä vallitsee *hyväksymisen ilmapiiri*.

Kolme tuntia vierähtää huomaamatta. *Flow* vie mennessään. Röp ei ole vielä valmis, mutta sovitaan, että jatketaan sitä seuraavana päivänä junamatkalla Helsingistä Jyväskylään. Kotimaan junassa röp kirjoitetaan iloisin mielin loppuun. Olette tyytyväisiä lopputulokseen. Kirjoitatte tuotoksen puhtaaksi koneelle ja jaatte säkeet.

REFLEKTOIMISESTA VOIMAANTUMISEEN

Reflektoimisen aika tulee, ja paljastat, että ajatus laulusta liittyi koulutyöhösi ja ajattelit käyttä sitä siinä, jos kaikki sen hyväksyvät. Ryhmän moottori on, että totta kai! Tämähän oli todella hyvä esimerkki siitä, kuinka taidelähtöiset menetelmät voi integroida työyhteisöön. Yhden ensireaktio on, että kokee tullessa huijatuksi, mutta kaikesta huolimatta on iloinen lopputuloksesta. Kaikki kokevat kokemuksen onnistuneeksi. Perustelet kollegoillesi valintaasi jättää kertomatta vähentääksesi suoristuspainetta. Kaikki ymmärtävät sen ja ovat iloisia, että teitte laulun.

Loppumatkan olette hyväntuulisia mutta väsyneitä. Sanat irtautuvat suustanne röp-muodossa, ja se saa naurusta kipeytyneet vatsalihaksenne koetukselle. Olette voimaantuneita ja valmiita ensi viikon työyhteisöpalaverin esiintymiseen.

Saatte innostuksen tarttumaan muuhun yhteisöön. Työpaikalla bändipajan ohjaajat lähtevät äänittämään räpille biitin pajalaistensa kanssa. Myös valo- ja videokuvauspajan ohjaaja videoi esityksen. Kaksi kansainvälisyystiimiläistä tekee viikon aikana kuvashow'n. Sovitte vastuut uudestaan: yksi näyttää kuvashow'n ja neljä räppää. Harjoittelette vielä kerran biitin ja sitten vain heittäydytte työyhteisönne edessä vakavaan leikillisyyteen aplodien saattamana!

SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAJA LEIKKI VAKAVASTI

Tässä prosessiesimerkissä sosiokulttuurinen innostaminen oli keskeisintä. Kaiken pohjalla oli innostajan kohderyhmän todellisuuden tuntemus, joka oli syntynyt men-

neestä työhistoriasta, tiivistä yhteistyöstä saman tavoitteen äärellä ja yhdessä koetusta matkasta. Sosiokulttuurinen innostaminen on hyvä aloittaa perusyhteisöstä, jonka arkipäivä tunnetaan. Herkistäminen ja motivointi ovat helpompaa, kun innostamiseen lähdetään ihmisten elämismaailmasta käsin. (Kurki 2000, 136.) Kansainvälisyystiimi herkistettiin ajatukselle, voisiko raportin tehdä toisin tiimin lähtökohdista käsin. Motivoitiin toisinajatteluun ja toimintaan yhteisen kiinnostuksen avulla. Tärkein lähtökohta toiminnan syntymiselle oli vakavan leikillisyyden periaate. Vakava leikillisuus on sitä, että leikkii vapautuneesti mutta tietoisesti. (Heikkinen 2004, 77.)

Osallisuus vakavaan leikillisyyteen on mahdollista, kun innostajana luomme tiloja, joissa on mahdollisuus kokeilla, tutkia ja ihmetellä. Innostajan tärkein tehtävä on tehdä itsestä tarpeeton. Innostajia tarvitaan vain siihen saakka, kun ihmiset itse ottavat vastuun toiminnasta. (Kurki 2000, 136.) Tämän prosessin onnistuneen lopputuloksen mahdollisti kansainvälisyystiimistä löytyvä moottori, joka tarttui ennakkoluulottomasti kynään ja paperiin. Muiden ryhmäläisten rohkeus astua omalle epämukavuusalueelleen ja ottaa haaste vastaan teki räpistä totta. Ilman turvallista ja luottavaista ilmapiiriä olisi heittäytyminen ollut vaikeaa. Tässä korostuu yhteisön onnistunut ryhmäytyminen, jonka tulkitsemisessa ja jonka varaan rakentamisessa innostajalta vaaditaan tarkkanäköisyyttä.

Minne tämä interventio johti Nuorten Taidetyöpajalla? Olimmeko matkalla pienen yhteisön vakavasta leikillisyydestä kohti koko työyhteisön vakavaa leikillisyyttä? Lisäisikö se työhyvinvointia, jos olisi lupa kokeilla, mokata, heittäytyä ilman kiirettä ja osallistumisen pakkoa? Nuorten Taidetyöpaja oli pieni vakavasti leikkivä yhteisö jo 15 vuotta sitten. Nyt suurenakaan teini-ikäisenä yhteisönä sen ei tulisi unohtaa leikkimistä. Eikä se unohda. Innostajat ovat siellä.

LÄHTEET

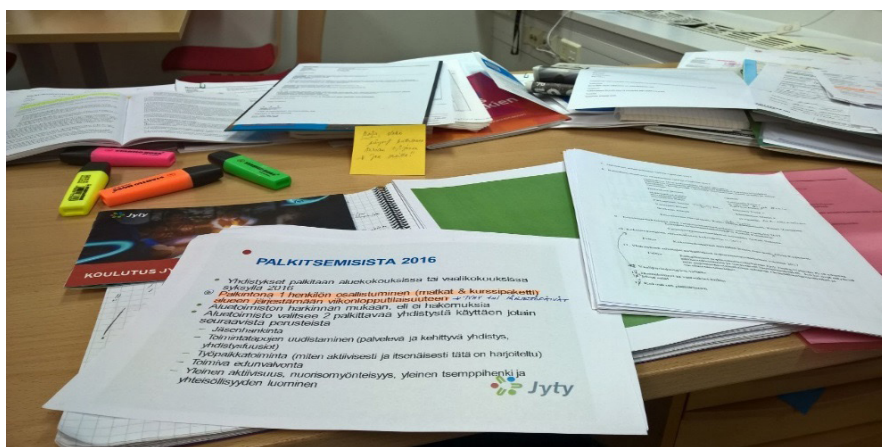
- Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus – Draamakasvatusta opettajille. Vantaa: Dark Oy.
- Karkkulainen, M. 2011. Siivet selkääni, draamakengät jalkaan – Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Tallinna: Honmark Baltic OÜ.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

VALOKUVA TIIMITYÖN KEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ

Maija Kuittinen, alueasiamies, Jyty, järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija

Tutkimusten mukaan taide lisää hyvinvointia työpaikalla ja positiiviset vaikutukset näkyvät sitä kautta myös työn tuloksissa. Työtä tehdään tänä päivänä usein tiiminä, ja hyvin toimiva tiimi tarvitsee motivoituneita tiimin jäseniä. Motivaa-tion ylläpitäminen edellyttää mm. luottamusta, haasteita ja reflektointia. Toimin Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitossa alueasiamiehenä Itä-Suomen alueella, joka käsittää viisi maakuntaa. Toimipisteitä on kaksi, Kuopiossa ja Kouvolassa, joissa kummassakin toimii kaksi henkilöä. Teemme työtä neljän hengen tiimissä ja tapaamme yhteisissä tiimipalaverissa noin kerran kuukaudessa. Kuukausit-taisten tapaamisten lisäksi olemme yhteydessä Skypen, sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Kokemukseni taiteen käyttämisestä tiimityössä olivat positiivisia ja kannustavia. Erityisesti valokuvan käyttäminen reflektoinnin välineenä toi uusia näkökulmia työn sisältöön ja tiimin toimintaedellytyksiin.

TAIDEKOKEMUKSEN VAIKUTUS TYÖHYVINVOINTIIN

Australialaisessa väitöskirjatutkimuksessa taiteellinen kokemuksellinen oppiminen lisää merkittävästi työhön liittyviä kykyjä, kuten kommunikointikykyä, **tiimityötai-toja**, itsenäisyyttä ja elinikäisen oppimisen kykyä. Työpaikoilla tapahtuva taiteellinen toiminta vahvistaa työntekijän minäkuva ja edistää työterveyttä. Lisäksi taide ja kulttuuri avartavat työntekijöiden katsetta eettisille näkökulmille. (Työterveyslaitos 2010.)

Taide näyttäytyy useimmiten työpaikalla valmiiksi tehtyjen ja työpaikalle ostettujen taideteosten kautta. Työyhteisöissä harvemmin harrastetaan taiteen tekemistä yhdessä, vaikka ajankäytön osalta se vie saman verran aikaa kuin yhteisen liikuntaan käytetty aika. Osallistuin jouluna työpaikalla järjestettyyn kahvihetkeen, jossa valmistettiin omat joulukortit jokaisen omien taiteellisten näkemysten mukaan. Korteista koottiin

lopuksi oma taidenäyttely. Virkistävä hetki työn lomassa vei ajatukset pois työstä, ja auttoi keskittymään iltapäivän ajaksi jälleen työtehtäviin.

Taidelähtöisten menetelmien kokeilusta työelämässä kannattaa nostaa esille valtakunnallinen TAIKA-hankekokonaisuus (2008–2013). Hankkeen tehtävänä oli edistää ja tutkia taidelähtöisten menetelmien käyttöä työelämässä. Taidetoiminnan vaikutus näkyi mm. yhteisöllisyyden vahvistumisena, ilmapiirin vapautumisen edistymisenä ja kyknä sietää erilaisuutta työyhteisön sisällä. Taidetoiminta vahvisti myös yhteisöllisyyttä. Taidetoimintaan osallistuminen on edesauttanut tiimihengen luomista ja yhteyksiä ihmisten välille. Se on myös tuottanut uusia ideoita ja auttanut ratkaisemaan työyhteisössä syntyneitä ongelmia. Ei sovi unohtaa myöskään vaikutusta työhyvinvoinnin kannalta, sillä se todettiin virkistäväksi työhyvinvointia edistäväksi kokemukseksi. (Rönkä ym. 2009.)

VALOKUVA REFLEKTOINNIN VÄLINEENÄ

Omasta työstä voi olla vaikeaa puhua. Aholan mukaan (2016) kokemuksia jaetaan usein erilaisella kielellä kuin faktoja; kokemuksista puhutaan kuvallisella ja tarinoivalla kielellä. Kuvia voidaankin käyttää herättämään se kieli, jolla puhutaan kokemuksista, sillä kuva herättää mielikuvia alkukantaisesti ja silmänräpäyksessä.

Valokuvaa voidaan käyttää eri tavoin ja eri tarkoituksiin. Voimauttava valokuva on taide- ja sosiaalikasvattaja Minna Savolaisen kehittämä menetelmä, jossa voimautumisen käsite sisältää seuraavat ehdot: itsemäärittelyn oikeus, valta-asetelmien purkaminen ja vastavuoroisuus. Nämä edellä mainitut ehdot määrittelevät ne eettiset raamit, joiden sisällä voidaan käyttää valokuvaa turvallisesti identiteettityöhön ja vuorovaikutustaitojen parantamiseen. Savolaisen mukaan voimauttavaa valokuvaa voidaan käyttää työyhteisöjen kehittämisessä, yhteisötaiteessa tai tavallisissa perheissä perheenjäsenten keskinäisen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen parantamiseen. Keskeistä voimauttavassa ryhmäprosessissa on moniäänisyys ja periaate jokaisen ryhmän jäsenen näkyväksi tulemisesta itse määrittelemällään tavalla. (Savolainen 2016.)

KUVIA TIIMITAPAAMISIIN

Aloitimme taidelähtöisten menetelmien käyttämisen tiimityöskentelyn kehittämiseksi elokuussa osastomme kokouspäivän päätteeksi tutustumalla Ateneumin taidenäyttelyyn, jossa oli parhaillaan esillä Alice Niilin taidetta. Taidenäyttely antoi hyvän mahdollisuuden siirtää ajatukset päivän teemoista ja suunnitelmista muualle. Järjestetyössä kiire on jokapäiväinen työn luonteeseen kuuluva piirre ja vapaa-aika on yhä vaikeampaa erottaa työstä. Taidenäyttely toimi hyvin ajatusten ohjaamiseen pois päivän töistä ja tunsin itseni virkistyneeksi.

Valokuvan hyödyntäminen tiimityön kehittämiseen oli mielestäni helppo tapa lähteä kokeilemaan taiteen käyttämistä tiimityössä. Sovin oman tiimin jäsenteni kanssa, että jokainen toimittaa valokuvia ennen tiimitapaamista ja tapaamisen yhteydessä puretaan tunnelmia muun palautteen ohessa. Tiimitapaamisten yhteydessä katsotut valokuvat toivat tunnelmia menneistä tilanteista työssä, ja etenkin työmatkojen tunnelmat palautuvat kuvien kautta mieleen ja edelleen jaettavaksi tiimin jäsenille.

Kokemusten jakaminen ja niiden hyödyntäminen on tärkeää tiimin rakentaessa yhteisiä toimintatapoja. Reflektoinnin toteutumiseksi valokuva sopii hyvin.

Yllättävää kokeilussani oli se, että alku oli hankalaa. Paljon kysymyksiä liittyi tehtävänantoon, mistä kuvat tulisi ottaa ja mitä edellytyksiä itse kuvalta vaaditaan. Toin ohjeissa useamman kerran esille sen, ettei kuva itse ole kohde, jota tarkastellaan, vaan sen kautta avautuva kokemusmaailma. Niinpä pyysin tiimiläisiä ottamaan kuvia työssä ja työmatkoilta.

Tiimitapaamisia oli syksyn 2016 aikana vain neljä, joten paljon kokemuksia ei tullut jaettavaksi. Ne keskustelut, joita tiimiin tuotujen kuvien osalta käytiin, nostivat kuitenkin hyvin esille jokaisen omia tunnelmia tapahtumista. Tämä edesauttoi tiimiläisten tapaa keskustella tapahtumista ja niiden merkityksistä. Kokemukseni mukaan kuva auttaa tunnistamaan sellaisia asioita, joita muutoin keskustelussa ei olisi nostettu esille.

Aloitin itse kuvaamisen jo hieman aiemmin työmatkoilla ja palasin kuviin useaan otteeseen syksyn aikana. Mielenkiintoista oli se, miten vahvasti kuviin tallennettujen tilanteiden tunnelmat olivat jääneet mieleen. Valokuva oman kokemukseni mukaan vahvistaa kuvan taakse liittyvän tilanteen eri aistien kautta. Voin vieläkin tuntea syksyn värit ja kirpeän pakkasilman kuvatessani yhden tiimitapaamisen aikana Naantalin vanhaa hautausmaata ja kirkkoa. Työmatkat ovat aina myös matka pois kotoa ja siirtyminen eri paikkakunnalle tuo jos ei aivan koti-ikävä, niin vierauden tunteen. Ihmisten kouluttaminen on mielenkiintoista ja mukavaa työtä, mutta se vaatii keskittymistä etukäteen ja reflektointia jälkikäteen. Kehittyminen kouluttajana edellyttää oman toiminnan tarkkaa reflektointia ja palautteen vastaanottokykyä.

Tavoitteeni saada kokemuksia yhden uuden menetelmän käyttämisestä onnistui, ja aikaa tämä vei perehtymisen ja toteuttamisen osalta todella vähän. Kannattaa siis hypätä omalta mukavuusalueelta kokeilemaan jotakin uutta, jonka avulla voi saavuttaa enemmän kuin ennalta voi odottaa. Oman tiimini yhteistyön ja työhyvinvoinnin lisäämiseksi olen suunnitellut vuosikalenterin, jonka mukaisesti tiimi työskentelee taidelähtöisiä menetelmiä käyttäen vuoden 2017 aikana. Pyysin tiimin jäseniä lähettämään valokuvia työstä ja työmatkan varrelta. Näiden pohjalta lähdän suunnittelemaan vuoden 2017 osalta tiimitapaamisia, joissa valokuvat ovat osana tiimipäiväämme.

LÄHTEET

Ahola, Sari 2016. [Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa.](#)

Rönkä, Anu-Liisa (toim.), Korhonen, Pekka, Liski, Minna, Rantala, Pälvi & Sainio, Eila 2009. [Taidetta työelämään. Valtakunnallisen TAIKA-hankekokonaisuuden toimenpiteet ja tulokset.](#)

Savolainen, Miina 2016. [Voimauttavan valokuvan menetelmä.](#)

Työterveyslaitos 2010. [Taiteesta hyvinvointia.](#)

TAIDELÄHTÖISIÄ MENETELMIÄ MIKKELIN NUORISOPALVELUJEN TYÖNTEKIJÖIDEN KÄYTTÖÖN

Katja Luukkonen, järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija

Kerron tässä artikkelissa suunnittelemani voimavaravideon työstämisestä tiiviissä neljän tunnin koulutuksessa Mikkelin kaupungin nuorisopalveluiden työntekijöille. Henkilökohtaisen voimavaravideon tarkoituksena on työstää itselle tärkeitä asioita erilaisten taidemuotojen kautta ja saada prosessista konkreettinen henkistä voimaa antava tuotos, johon on mukava palata uudestaan.

ALOITUKSESSA TEORIAA JA DRAAMAA PELIIN

Tilaaajan toiveena oli saada uusia menetelmällisiä työkaluja nuorten kohtaamiseen, joten taidelähtöiseen toimintaan tutustuminen sopi hyvin liikuntapainotteiselle porukalle. Osallistujista (18 henkeä) suurin osa oli nuoriso- ja/tai erityisnuorisotyöntekijöitä, mutta mukana oli myös liikunta- ja nuorisotoimenjohtaja sekä kaksi nuorisosihteeriä.

Aloitin neljän tunnin koulutuksen lyhyellä orientaatiolla aiheeseen teorian kautta. Koin tärkeäksi avata taiteen syvempiä ulottuvuuksia nuorten hyvinvoinnille, jotta osallistujille olisi selvää, miksi taiteen käyttöä nuorten kanssa kannattaisi hyödyntää. Yhdistin tutkimustietoa 13 vuoden kokemuksiini yläasteen ja lukion musiikinopettajana.

Tutkimuksilla pystytään osoittamaan, että taiteen tekemisellä on kyky vaikuttaa ihmisten elämään myönteisesti, joten taidelähtöisten menetelmien käyttö on perusteltua. Taiteen avulla erilaisten ja eri taustoista tulevien ihmisten on mahdollista kohdata tasavertaisina ja esitellä omia näkemyksiään maailmasta. (Siivonen 2010, 4.) Taide ja kulttuuri yleensäkin ovat olennaisia keinoja ymmärtää elämää, koska ne menevät piilotajunnan tasolle läpi järkeilyn ja niiden avulla voi jakaa syvällisempiä asioita kuin tavallisessa, arkisessa jutustelussa (Pirkola 2016).

Tavoitteena oli tehdä iPadin iMovie-sovelluksella voimavaravideo, jonka teemana oli tietenkin nuoruus. Voimavaravideo koostui itse tehdyistä maalauksista, runoista ja musiikista. Videon tekeminen iMovien avulla on helppoa, ja huolimatta tiukasta aikataulusta halusin ryhmän kokeilevan eri taidemuotoja. Käytössämme oli kymmenen iPadia, joten oli kätevää työskennellä pareittain. Tekemällä oppii ja itse kokeilemalla tietää, mistä puhuu, joten koulutuspäivän jälkeen nuorisopalveluiden työntekijät voisivat kokeilla nuorten kanssa videoiden tekemistä.

Taidelähtöisiä menetelmiä on käytetty mm. syrjäytymisen ehkäisemiseksi, koska niiden avulla on helpompi tavoittaa nuoria ja auttaa löytämään itsenäisen elämän alkuun pääsemisessä tarvittavia, joskus hyvinkin piilossa olevia, voimavaroja. Jos nuoren ja työntekijän välinen suora dialogi ei onnistu, voi taide toimia siltana heidän välillään. (Liikanen 2010, 25, 39.)

Teoriaosuuden jälkeen lämmittelimme draamaharjoitteiden avulla. Osallistujat mm. jakautuivat pienempiin ryhmiin ja jakoivat muistojaan taidehetkistä tekijänä tai kokijana ja tekivät yhdestä kuulemastaan tarinasta still-kuvan. Se vasta olikin hauskaa! Oli upeaa huomata, miten nopeasti ryhmä heittäytyi mukaan, vaikka kaikki eivät tunteneetkaan toisiaan.

Draaman keinoin saatiin aistit ja mieli liikkeeseen ja houkuteltiin esiin erilaisia kokemuksia ja tunteita (Känkänen 2015). Pian naurun räkätys oli kuitenkin muutettava hillityksi hihittelyksi, koska seinän takana vietettiin siunaustilaisuutta. Onneksi tästä ei syntynyt sen isompaa draamaa, eikä tunnelmamme lopahtanut.

MAALAAMISTA, RUNOILUA JA MUSISOINTIA

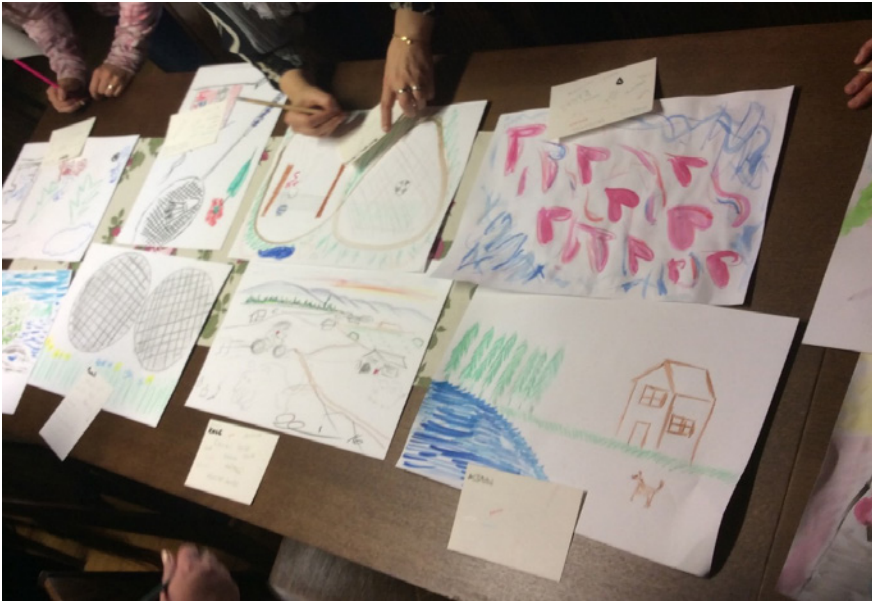
Ensimmäinen videoon tehtävä taiteilu oli maalaus. Jokainen kertoi nuoruudestaan mieleen nousevan asian ja kirjoitin ne isolle paperille seinälle inspiroimaan maalaamista. Kaikki istuivat ison pöydän ympärillä maalaten/piirtäen aiheesta nuoruus, ja tuotos sai myös olla abstraktia ”tajunnanvirtaa” esittävän kuvan sijaan. Taiteellisen ilmaisun avulla on mahdollista tuoda esiin jotain sellaista, jota ei aiemmin ole osannut sanoiksi pukea (Känkänen 2015).

Lisäinnoittajaksi laitoin soimaan osallistujien lempikappaleita nuoruusvuosilta. Työskentely sujui mukavasti ja paperit täyttyivät lupaavasti. Huomasin usean koostavan teoksensa monista pikkukuvista, se taisi olla helpompaa kuin yhteen isoon kuvaan keskittyminen. Kokeilimme myös pareittain maalaamista ilman puhetta.

Valmiiden maalausten viereen sijoitettiin tyhjä paperi. Jokainen kiersi kirjoittamassa niihin kustakin maalauksesta mieleen tulevia sanoja. Lopuksi jokainen otti oman maalauksen kohdalla olevan lapun ja ideoi näiden sanojen pohjalta runon. Kerroin haiku ja tanka -runojen idean, mutta kukaan ei ottanut siitä kappia. Yllättävän helposti runoja

Elämysjälkiä tekemässä.

Sanoja maalauksista.

alkoi muodostua, vaikka tämä osuus videon tekemisessä herättikin tekijöissä eniten ennakkoluuloja. Toisten kirjoittamat sanat helpottivat luomisen tuskassa. Maalauksista ja runoista otettiin iPadeilla kuvat.

Esittelin musiikin tekemiseen käytettävän LaunchPad-sovelluksen videotykin avulla. LaunchPadin valmiiden looppien avulla on helppoa ja nopeaa koota oma kappale. Olen käyttänyt tätä sovellusta koulussa nuorten kanssa ja todennut sen sopivan oikein hyvin myös sellaisille, joille musiikin teoria on ”hepreaa”. Tällä sovelluksella saa myös nopeasti valmiasta. GarageBand olisi ollut erittäin hyvä sovellus musiikin tekoon, mutta aikataulun vuoksi jätin sen pois. Musiikin tekemisen helppous yllätti monet. Hieman soraääniä tuli järjestelmästä, vannoutuneet androidin käyttäjät eivät oikein lämmenneet iOSille. Yksi pari räppäsi runonsa videolle, ja he menivät autoon äänittämään poistaakseen taustääännet. Sitä mukaa, kun ”biisit” valmistuivat, neuvoin pareja siirtämään musiikin ja valokuvat iMovieen ja työstämään videota.

Päivän päätteeksi nautimme yhdessä videoesitykset videotykin ja kaiuttimien välityksellä. Kysyessäni palautetta sain kuulla, että videon tekeminen kaikkine taidemuotoinen oli ollut mukavaa ja useampi oli sitä mieltä, että voisi tämäntyyppistä toimintaa töissä kokeilla. Paineita lopputuloksesta ei ollut, koska päivän tavoitteena oli päästä testaamaan (taidelähtöisiä) työkaluja, joita nuorten kanssa työskennellessä voisi käyttää.

AJATUKSIA TULEVAISUUTEEN

Näkisin voimavaravideon toimivan parhaiten, jos se tehdään yksin mutta yhdessä. Nuorten kanssa videon tekeminen kannattaisi toteuttaa työpajatyypisesti, jotta kunkin taidemuodon työstämiselle olisi tarpeeksi aikaa. Vaikka video olisi henkilökohtainen, työstämistä voi tehdä porukassa. Omat elämykset, luovat voimavarat, osallisuus

ja vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa antavat mahdollisuuden voimaantumiseen, itsensä kehittämiseen ja toimintakyvyn ylläpitoon (Liikanen 2010, 40).

Aihe on muunneltavissa, mutta sen on oltava nuorelle tärkeä. Esim. oma tai yhteiskunnan tulevaisuus, tämä hetki, ammatinvalinta, rakas harrastukseni, lemmikkini, perheeni, ystäväni, minä. Valokuvia voi ottaa maalausten ja runojen lisäksi esim. itsestä, ihmispatsaista, eläimistä, luonnosta, luonnonmateriaaleista tehdyistä taideteoksista, askarteluista, ja videossa voi käyttää myös valmiita kuvia. Itsetehty on kuitenkin hyvin arvokasta ja nuori omistaa kaikki tekijänoikeudet omiin tuotoksiinsa. Musiikkia voi tehdä itsetehdyillä ja/tai sovelletuilla soittimilla, GarageBandilla, ja runot/tekstit voi laulaa videolle. Tyylinkin voi miettiä, haluaako esimerkiksi olla kanta-aottava, ironinen, lempeä tai humoristinen. Voimavaravideo on onnistunut, jos prosessi koetaan antoisaksi ja nuori haluaa katsoa videota aina uudelleen kaivatessaan voimaa, lohtua ja/tai tsemppiä itselleen.

Taide kuuluu kaikille lähtötaidoista riippumatta, ja toivon tämän pienen koulutus-tuokion kannustaneen nuorisopalveluiden työntekijöitä kokeilemaan ja käyttämään rohkeasti taidelähtöisiä menetelmiä nuorten kanssa.

LÄHTEET

Känkänen, Päivi 2015. [Taidelähtöiset menetelmät.](#)

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3578-5>

Pirkola, Sami 2016. Taide vie elämässä eteenpäin.

Siivonen, Katriina 2010. [TAITEEN SÄRMÄLLÄ NUORILLE HYVINVOINTIA Sitoumuksia ja toiminta-ajatuksia nuorten tueksi.](#)

TYÖYMPÄRISTÖ UUSIN SILMIN

Pirjo Paananen, talouspäällikkö, yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma (yamk) -opiskelija

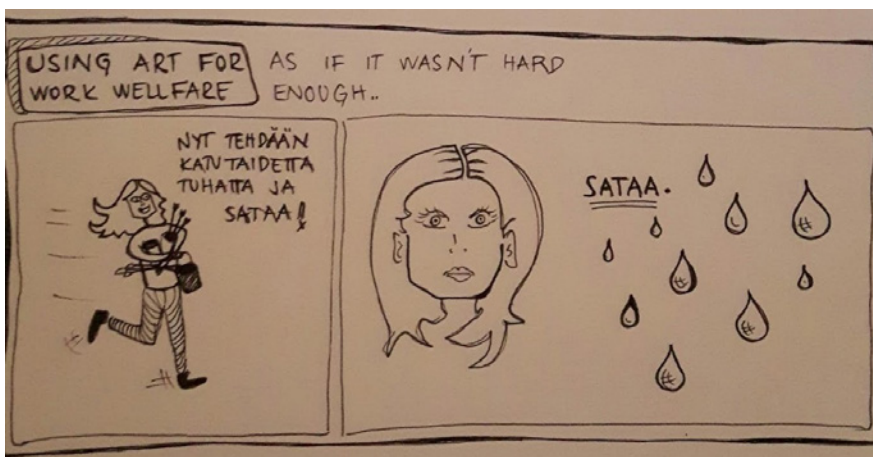
Kebittämisprojektini tavoitteena oli saada työntekijät näkemään työympäristö eli tässä tapauksessa sahan tehdasympäristö uusin silmin. Suurin osa työntekijöistä on ollut lähes 20 vuotta sahalla töissä, ja siinä ajassa työympäristö voi olla joskus liiankin tuttu. Usein tapaturmat tai läheltä piti -tilanteet johtuvat huolimattomuudesta, joka taas saattaa johtua tietynlaisesta rutinoitumisesta tekemiseen. Työntekijöissä on ollut myös nähtävissä henkistä ja fyysistä väsymystä.

Tähän ongelmaan hain ratkaisua katutaiteen keinoin. Hyvä graffiti on paitsi hyvän näköinen, sillä voi myös olla sanoma – keskustelunavaus tai näkemys julkisesta tilasta (YLE 2014). Ajatuksena oli saada työntekijät heittäytymään ja vapautumaan väsymyksestä ja negatiivisistakin tunteista purkamalla ne taiteen keinoin.

Alkuperäinen idea oli tehdä katutaideita sahaympäristöön pois pestävillä väreillä, kuten lasten katuliiduilla ja sormiväreillä, mutta sateinen ilma ja pimenevät illat muuttivat suunnitelmia. Lopulta projekti toteutettiin niin, että otin valokuvia sahaympäristöstä, tulostin ne A3-kokoiselle paperille mustavalkoisina ja vein kahvihuoneen pöydille. Sitten sahatyöntekijät saivat värikyniä, joilla he saivat lisätä omat ”graffitinsa” kuviin.

Katutaiteesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa graffiteja, tarroja, neulegraffiteja tai vaikka veistoksia, jotka on sijoitettu julkiseen tilaan. ”Mielestäni tekniikka ei ole määrittävä tekijä”, pohtii Turun yliopiston taidehistorioitsija Johanna Ruohonen. Graffitikulttuuri tuli Suomeen 1970–1980-luvulla hiphop-kulttuurin mukana Amerikasta. Viime vuosikymmeninä ovat yleistyneet erityisesti neulegraffitit ja tarra- ja sapluunakuvat. (YLE 2014.)

Bojan Maric (s.a.) kirjoittaa sivustolla Widewalls, kuinka katutaiteen lähtökohta on

Kuvausta prosessista sarjakuuvan keinoin.

taiteilijan tarve kertoa oma vastakohtansa vallitsevalle sosiaaliselle kontekstille. Ennen digitalisaatiota oli myös konkreettinen tarve saada tilaa ja näkyvyyttä omalle ilmaisulle. Katutaiteilijat löysivät oman ilmaisukanavansa julkisilta seiniltä, koska muuta ei ollut.

Bojan Maricin (s.a.) mukaan katutaiteella onkin ollut hyvin vahvana lähtökohdana sosiaalinen aktivismi ja taiteellisen ilmaisun saaminen nähdyksi. Sillä halutaan saada aikaan uusia ajatuksia näkyville niillekin, jotka eivät taidegallerioihin tai taidenäyttelyihin mene. Katutaiteella on suuri rooli uuden kulttuurallisen keskustelun synnyttämisessä.

Alussa jännitin, millaisen vastaanoton taidelähtöinen toiminta saisi yrityksen johdossa, enkä ollut ollenkaan varma, miten miehiset sahatyöntekijät saadaan piirtämään. Huoleni oli kuitenkin suurelta osin turha. Johto toki huolehti, etten kuluttaisi kal-lisarvoista tuotantoaikaakaan projektiin, mutta kun piirtäminen tapahtui omaehtoisesti viikon aikana kahvi- ja lounastauoilla, asia ei ollut ongelma. Vähän myös työntekijät suhtautuivat epäilevästi piirtämiseen ja joku totesikin, että lastentarhassa sitä välillä tunteekin olevansa. Joku myös naurooi, että lapsenlapsethan ne piirtävät. Yritin rohkaista kaikkia osallistumaan, sillä selvästikään kaikki eivät olleet mukavuusalueellaan.

Osallistuminen projektiin sahatyöntekijöiden osalta oli kuitenkin aktiivista ja kuvia tuli paljon. Huumori kukki; osassa kuvia työympäristö kuvattiin myös vankilana. Sahalla työskentely ei tuo ensimmäiseksi mieleen ympäristön esteettisiä puolia, joten uskon joidenkin myös nauttineen niiden osoittamisesta.

Toivon tämän jälkeen työympäristössä havaittavan myös hauskoja yksityiskohtia ja tarkkaavaisuus ympäristöä kohtaan lisääntyy. Lisäksi uskon, että samalla tavalla kuin liikunnalliset työkyypäivät saattavat innostaa työntekijöitä liikuntaharrastuksiin, tämä projekti sai monet miettimään omaa taidesuhdettaan. Joku saattoi myös kiinnostua katutaiteestakin, jos se oli ennen uusi asia.

Keskustelua saatiin aikaan niin työympäristöstä kuin asenteista, ja jännittävää oli nähdä, kuinka juuri hiljaisimmat työntekijät olivat ensimmäiset kynät käsissään! Kun siis annettiin mahdollisuus tavallisesta poikkeavaan ilmaisukanavaan, tasa-arvoisuus lisääntyi. Vaikka projektilleni myös tuhahdeltiin, mielestäni lopputulokset puhuivat puolestaan ja kehittelen jo uutta taidelähtöistä toimintatuokiota.

LÄHTEET

Bojan Maric s.a. [Widewalls. What is Street Art and How Can We Define it?](#)

YLE 2014. [Ammattilaiset selvittävät, mikä on katutaidetta ja mikä ei.](#)

Art by sabatoöntekijät.

SUOMIMIES SEIKKAILULLA

Eini Selin, restonomi (amk), matkailu- ja palveluliiketoiminta (yamk) -opiskelija

Mitä tapahtuu SuomiMies-seikkailulla, kun ravintokeskuksen naiset pääsevät vapaiksi työkiireistään reiluksi 20 minuutiksi Mikkelin torille tuulettumaan. Voidaanko työhyvinvointia kohentaa mittaamalla vyötärön ympärystä, puristusvoimaa ja kestävyyskuntoa. Auttaako työntekijöiden yhteinen retki yhteisöllisyyden vahvistamisessa, mikä on työnantajan tavoite. Miten taide liittyy tähän millään tavalla vai liittyykö sittenkin?

Matkailu- ja palveluliiketoiminnan opiskelijana olen tutustunut jo aiemmissa restonomiopinnoissani Mikkelin keskussairaalan ravintokeskuksen työyhteisöön. Nykyisin toimin keikkatyöläisenä tässä minulle kolmen viime vuoden aikana tutuksi tullessa yhteisössä. Ravintokeskusta johtaa ravitsemispäällikkö yhdessä kahden ravitsemissimiehen kanssa. Työyhteisö koostuu noin 50 ammattikeittiöalan vahvasta osaajasta. Toisin sanoen suurimmalla osalla henkilöstöä on vuosikymmenien työkokemus alasta ja osalla vieläpä saman työnantajan palveluksessa.

Viimeiset vuodet ovat olleet kiivasta kehittämisen aikaa sairaalan yleisen tuottavuusohjelman mukaisesti. Säästöjä haetaan kaikesta mahdollisesta ja mahdottomasta. Tässä ilmapiirissä on ensiarvoisen tärkeää pitää huolta henkilöstön jaksamisesta. Niinpä kutsu SuomiMies-seikkailulle Mikkelin torille otettiin ilolla vastaan. Olin mukana tällä seikkailulla noin kymmenen henkilöstöön kuuluvan seikkailijan kanssa varusteenani kamera ja avoin mieli...

SuomiMies-seikkailun idea on, että minkä tahansa työyhteisön on helppo varata aika kuntotestiin tätä tarkoitusta varten varustettuun rekkaan, joka kulkee läpi Suo-

SuomiMies seikkailee -rekka Mikkelin torilla 15.9.2016.

Valmiina uusiin seikkailuihin.

men ilmoitetun aikataulun mukaisesti. Testiympäristö on sisustettu miellyttäväksi. Kuntotestilaitteet ovat esillä, mutta eivät ahdista. Ystävällinen henkilökunta opastaa iloisesti ja ammattitaitoisesti testattavia. Testiohjelma on suunniteltu siten, että siitä selviää 20 minuutissa. Testiohjelman läpikäynyt saa mukaansa tulosteen, josta selviää omat testi- tulokset sekä suosittelavat raja-arvot ja tavoitteet. Kävin testin läpi kameran kanssa, mikä ei ollut lainkaan vaikeaa tässä miellyttävässä ympäristössä. Kuvattavaa riitti eikä kenenkään yksityisyyttä tarvinnut silti loukata. Toki kysyin kuvausluvan paikan päällä tilaisuuden järjestäjältä.

Kuvataiteilija Marjukka Irni (2011, 111–113) kertoo kokemuksestaan valokuvan käytöstä päiväkodin työyhteisössä. Hän kuvasi päiväkodin arkea yhden työpäivän ajan. Irnin mukaan valokuvaamisen kokemus lisäsi hänen arvostustaan tätä työyhteisöä kohtaan. Samoin kuvattavat kokivat valokuvan kohentavan oman työn arvostusta ja elävöittävän työpäivää. Lisäksi kuvien katsominen yhdessä koettiin kaikkia osallistujia voimaannuttavaksi toiminnaksi.

Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikkien elämään, vakuutta puolestaan Kirsti Nieminen (2011, 35–36). Hän pohtii artikkelissaan, kuinka taideteoksen, esimerkiksi valokuvan, katsominen viestittää katsojalleen jotain takaisin. Hän kannustaa tällaisen yhteyden ja vuorovaikutuksen kokemiseen. Toki hän muistuttaa, että tämänäyttöinen työskentely voi olla niin voimallista, että siinä tarvitaan ohjaajan läsnäoloa. Mutta normaalissa arjessa kuvien katsominen kohtuudella on aivan turvallista. Taidelähtöisten työpajojen ohjaaja Eila Sainio (2011, 119) puhuu terapeuttisen valokuvan puolesta. Tällä hän tarkoittaa itseohjautuvaa ja epävirallista itsetutkistelua sekä taiteellista ilmaisua oman ammatti-identiteetin vahvistamiseksi.

SuomiMies-seikkailun kokemus oli erittäin virkistävä meille kaikille. Itsestä huolehtiminen voi unohtua niin helposti pitkien työpäivien ja työvuosien aikana. Työnantajan

pienetkin sijoitukset henkilöstön työhyvinvointiin tulevat takaisin korkojen kera. Tämä seikkailu tapahtui työajalla ja oli varmasti sen väärti. Hyviä asioita tapahtuu, mutta ne unohtuvat helposti arjen kiireessä. Siksi niitä on hyvä tallentaa valokuvoin ja muutamain sanoin yhteisesti jaettavaksi niin kuin tässä artikkelissa on nyt tehty. Tämäntyyppisiä valokuvia, joita kuvasin seikkailulla, voisi käyttää henkilöstön taukotilan seinälle sijoitettuna vaihtuvana näyttelynä. Kuvia voisi käyttää myös sisäisessä tiedotuksessa esimerkiksi suljetussa Facebook-ryhmässä, jos sellainen olisi käytössä. Näin pienilläkin taidelähtöisillä menetelmillä voisi kohentaa ravintokeskuksen henkilöstön ammatti-identiteettiä ja yhteisöllisyyden kokemusta. Taidelähtöiset menetelmät sopivat hyvin esimiestyön tueksi ravintokeskuksen arjessa.

LÄHTEET

- Irni, Marjukka 2011. Valokuvien avulla voimaantumisen tunteita työhön. Teoksessa Anu-Liisa Rönkä, Ilkka Kuhanen, Minna Liski, Saara Niemeläinen & Pälvi Rantala (toim.) [Taide käy työssä.](#)
- Nieminen, Kirsti 2011. Kohtaamiskeskusteluista taidelähtöiseen työskentelyyn. Teoksessa Anu-Liisa Rönkä, Ilkka Kuhanen, Minna Liski, Saara Niemeläinen & Pälvi Rantala (toim.) [Taide käy työssä.](#)
- Sainio, Eila 2011. Ammatti-identiteetti valokuvana. Teoksessa Anu-Liisa Rönkä, Ilkka Kuhanen, Minna Liski, Saara Niemeläinen & Pälvi Rantala (toim.) [Taide käy työssä.](#)

TAIDELÄHTÖISTEN MENETELMIEN KÄYTTÖ ESIMIESTYÖSSÄ

Tarja Kniivilä, päiväkodin johtaja, sosionomi (amk), sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen (yamk) -opiskelija

”Tuonne on päästävää”, ajattelin, kun luin opinto-oppaastamme taidelähtöisten menetelmien opintojaksosta. Ajattelin, että tässä voisi olla vastaus nykyajan esimiestyön haasteisiin ja mahdollisuus saada jotain uutta omaan työkalupakkiin ajattelun nykyistä työtäni. Siltikin ensimmäiselle luennolle saapuessani jännitti, olenkohan oikeassa paikassa ja vaaditaankohan kursilla enemmän taiteellisuutta kuin minussa on.

Jälkeenpäin katsottuna olin juurikin oikeassa paikassa ja vieläpä oikeaan aikaan: varhaiskasvatustilanne oli muuttunut noin vuosi sitten ja työyhteisössäni kovasti päähäkäilyä, mitä on osallisuus, kuinka vanhempia ja lapsia osallistetaan ja miten osallisuutta voitaisiin lisätä varhaiskasvatuksessa. Olimmeko tehneet ennen mitään oikein, ja jos olimme, mitä muuta voisimme tarjota asiakasperheillemme.

ESIMIESTYÖN HAASTEET

Jo heti ensimmäiselle luennolle saapuessani ymmärsin taidelähtöisten menetelmien olevan juuri ajan hermolla oleva menetelmä nykypäivän esimiestyöhön ja sen haasteisiin. Koen omassa työssäni haasteina olevan ajan riittämisen, eri-ikäisten työntekijöiden johtamisen, muutosjohtamisen sekä työn jatkuvan kehittämisen. Työ muuttuu jatkuvasti, ja muospaineita tulee sekä asiakkailtamme että valtakunnalliselta tasolta, mutta myös yhteiskunnan muutokset heijastuvat varhaiskasvatustyöhön paljon. Muun muassa kauppojen aukioloaikojen vapautuminen kasvatti huomattavasti vuorohoidon tarvetta varhaiskasvatuksessa.

OMA KOKEILUNI

Kurssin aikana minulla oli tehtävä, jossa pohdin ja kokeilin taidelähtöisiä menetelmiä omassa työssäni. Lähdin melko matalalta tasolta liikkeelle, jotta heti pelästyttäisi työyhteisöäni uusilla menetelmillä. Halusin myös, että työntekijät saisivat tietoa taidelähtöisistä menetelmistä ja siitä, kuinka he voivat hyödyntää niitä arjen toiminnassaan lasten kanssa.

Kokeilimme hieman erityyppistä vanhempainiltaa, jossa vanhemmat askartelivat lastensa vahvuuksia tähdiksi ja äänestivät lastensa kanssa janalla ajankohtaisista asioista. Tähdet laitetaan arkikäyttöön lasten nähtäville ja niitä käytetään vahvistamaan lasten itsetuntoa ja vahvuuksien ymmärtämistä. Toteutin myös mielipidekyselyn vanhempainillassa janatyöskentelyllä, jolloin aremmatkin vanhemmat saivat liikkeellä tuoda julki

mielipiteensä mm. lelupäivistä, ruoan maistumisesta, varhaiskasvatuskeskustelun merkityksestä jne. Janatyöskentelyssä olivat myös lapset mukana antamassa mielipidettään.

Palaveriiniin hain uutta ilmettä ja tehokkuutta draamalla sekä voimaannuttavilla valokuvilla. Kokeilin myös pöytäteatteria eräässä palaverissa, jossa käsitelin ”työyhteisön kemioita”. Tässä tilanteessa teatterilla oli suuri vaikuttavuus ja pystyimme käsittelemään hyvinkin haastavia asioita tämän kautta ketään loukkaamatta. Koin, että menetelmä sopi tilanteeseen hyvin myös sen vuoksi, että pääsimme nopeasti ja luontevasti asian ytimeen.

Vaikka kokeiluni askeleet taidelähtöisissä menetelmissä olivat pieniä, jäi niistä kytämään ajatus niiden jatkuvasta käytöstä esimiestyössä. Koin onnistuneeni ja saaneeni eri tavalla tietoa asioista käyttäessäni näitä pieniä taidelähtöisiä kokeiluja työssäni. Koin, että menetelmien kautta voi lisätä yhteisöllisyyttä ja vahvistaa osallisuutta sekä lisätä työhyvinvointia.

MITÄ JÄI KÄTEEN?

Opintojakson parasta antia minulle oli kuulla kurssikavereiden kokeilusta ja huomata, kuinka monessa työyhteisössä ja tilanteessa taidelähtöiset menetelmät toimivat. Oli hienoa kuunnella, kuinka erilaisia kokeiluja opiskelijat olivat tehneet ja miten merkityksellisiä nämä kokeilut olivat ”testiryhmilleen”. Menetelmien vaikuttavuus oli todella havaittavissa. Taidelähtöisten menetelmien käyttöön liittyikin suuri vastuu, täytyy ymmärtää, mitä menetelmää voi käyttää minkäkin ryhmän kanssa.

Vaikka taidelähtöisten menetelmien käyttö on minulle mieluista, tulee kuitenkin muistaa, että kaikille ihmiselle se ei ole luontevaa. Itsekin ajattelin, että minun tulisi olla ”taiteellinen”, jotta pärjäisin opintojaksolla. Kuitenkin heti kurssin alussa tuli selväksi, että vaikka en olekaan taiteellinen, voin hyvin olla esimies, joka käyttää taidelähtöisiä menetelmiä, mitä ikinä se taiteellisuus sitten onkaan. Eiköhän jokaisessa meissä ole taiteellisuutta taiteen jossakin muodossa, kunhan uskallamme vain heittäytyä ja antaa taiteellisuuden tulla itsestämme jossakin muodossa.

Työyhteisössämme lasten vahvuustähdet ovat aktiivisessa käytössä ja työyhteisössä olemme saaneet hyvää keskustelua aikaan niistä. Palaverikäytänteissä olemme jatkaneet uusien menetelmien käyttöä, olemme käyttäneet mm. aistikortteja, runoja ja mietelauseita asioiden työstämiseen.

Kaiken kaikkiaan, on ollut väärässä alkuolettamukseni kanssa: taidelähtöiset menetelmät sopivat hyvinkin nykypäivän johtamiseen osallisuuden mahdollistamisellaan ja moninaisuudellaan.

MÄNTSÄLÄSSÄ VOIMAUDUTTIIN TAIDELÄHTÖISIN MENETELMIN

Elina Syrjänen & Sheela Ranta-aho. Kirjoittajat ovat järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelijoita, kumpikin nuorison kanssa töitä tehneitä.

Tämä taidelähtöisten ohjausmenetelmien projekti toteutettiin Mäntsälän vapaa-aikatoimessa syyskuussa 2016 Elina Syrjäsen työyhteisössä, jossa hän toimii starttipajaohjaajana. Tavoitteena oli vahvistaa työyhteisön voimavaroja sekä positiivisuutta taiteen keinoin. Teoreettisena pohjana käytettiin sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa. Kiireisen arjen keskellä yhteisten ajatuksien jakaminen ja varsinkin palautteen antaminen saattavat jäädä kollegoiden kesken vähälle. Yhteisen taidetuokion äärellä pysähdyttiin näiden asioiden pariin.

MÄNTSÄLÄN VAPAA-AIKATOIMI SOSIOKULTTUURISTA INNOSTAMISTA TESTAAMASSA

Mäntsälän vapaa-aikatoimi koostuu nuoriso-ohjaajista, starttipajaohjaajista, etsivistä nuorisotyöntekijöistä, vapaa-aikaohjaajasta, erityisliikunnanohjaajasta, kulttuurituottajasta, liikuntapäälliköstä sekä vapaa-aikapäälliköstä. Tiimi on luova ja taidelähtöiset menetelmät kuuluvat monen arkeen päivittäin. Tällä kertaa taidelähtöisten menetelmien suurkuluttajat laitettiin työskentelemään oman kehittymisensä ja voimaantumisen näkökulmasta.

Projektin teoreettisena pohjana käytettiin sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa. Sosiokulttuurisessa innostamisessa lähdetään ammattimaisesta toiminnasta, joka perustuu suunnitteluun ja tavoitteelliseen toimintaan, ja sillä pyritään parantamaan ihmisen elämänlaatua. Sillä pyritään myös vahvistamaan identiteettiä ja avartamaan henkilön ymmärrystä siitä, miten hänen toimintansa vaikuttaa yhteisöllisesti ja yhteiskunnallisesti. (Kurki 2000, 19 - 20.)

Samalla haluttiin muistuttaa, että vanhat hyvät menetelmät, joita meillä on esimerkiksi lapsuuden leireillä käytetty ryhmäyttämiseen ja mukavien muistojen tuottamiseen, ovat edelleen käypää arjen ohjauksessa sekä työyhteisön sisäisessä työskentelyssä. Vain käyttökulttuuri muuttuu. Menetelmien käyttöönotto vaatii aina sitoutumista työntekijöiltä. (Scott & Palincsar 2013.)

VOIMAA KUVISTA JA LAPSUUDESTA

Projektin yhdeksi voimaannuttavaksi elementiksi valittiin valokuva. Lapsuudessa ihminen on vielä puhtoisempi peloista ja ennakkoluuloista, joten valinta tarkentui lapsuuskuvaan. Samaan teemaan nivottiin värityskuvat, jotka tutkimusten mukaan tuovat mieleen turvalliset hetket lapsuudesta, jolloin saattoi vain värittää sen enempää

pohtimatta. Kokonaisuuden kokoon kuromiseen käytettiin runoa. Runon kirjoittamisen äärellä osallistujat joutuivat sisäistämään saamansa palautteen ja käsittelemään sitä.

Sosiokulttuuriseen oppimiseen kuuluu ajatus keskinäisestä vuorovaikutuksesta, neuvotteluista ja yhteistyöstä. Se eroaa yhteisöllisestä oppimisesta siten, että sitä ohjaavat myös ympäristön normit, lait ja eri ryhmien käytännöt. (Scott & Palincsar 2013.) Tässä tuokiassa pyrittiin yhdistämään monta erilaista näkökulmaa työntekijöiden elämästä yhdeksi kokonaisuudeksi; sekä omat kulttuuriset ja sosiaaliset taustat että omien yhteisöjen mielipiteet, käytännöt ja taustat. Näiden ohella yksilöitä pyrittiin ohjaamaan itsensä tuntemiseen näissä em. yhteisöissä ja itsensä löytämiseen työntekijänä.

Tehtävään virittäydyttiin pyytämällä jokaista osallistujaa valitsemaan itselleen värityskuva koko työskentelyn pohjaksi ja liimaamaan mukanaan tuomansa lapsuuden kuva värityskuvan keskelle. Tämän jälkeen jokainen sai kertoa omasta kuvastaan; minkä ikäinen on kuvassa ja mikä tilanne kuvaa siivittä. Tehtävän tarkoitus oli virittää osallistujat tuokion tuomiin harjoitteisiin ja rentouttaa ja avata heidän mielensä uusille ajatuksille. Samalla jokainen sai jakaa itsestään sellaisen osan, jonka halusi menneisyytensä kautta jakaa. Moni kiinnittikin huomiota kuvan ilmapiiriin, tapahtumaan, josta kuva oli otettu, aikaan ja ihmisiin silloin, ei niinkään itseensä kuvan keskiössä.

Värittäminen vapauttaa havainnointiresursseja ja parantaa työsuorittumista arjessa luomalla uusia katsantokantoja. Pieni tauko työpäivässä värittäen tai muuta toistavaa mekaanista toimintoa tehden edistää työntekijän luovuutta. (Huotilainen 2015.)

Kun kuvakerros oli tehty, jokaisen kuva teipattiin selkään kuvapuoli alaspäin ja kaikkia osallistujia pyydettiin kirjoittamaan toistensa selässä oleviin papereihin positiivisia asioita hiljaisuuden vallitessa ja rentouttavan musiikin soidessa taustalla.

YHTEISHENKI PUHALSI VOIMAA

Tehtävän tarkoitus oli virittää ihmiset miettimään positiivisen palautteen tärkeyttä ja kannustaa heitä löytämään hyviä puolia kollegoistaan, esimiehestään sekä sanoittamaan niitä hyviä asioita toisilleen näkyväksi. Se ei ollut kenellekään vaikeaa, eikä yhteishenki rakoillut tässäkin tehtävässä. Ilmassa oli havaittavissa hermostunutta jännitystä siitä, mitä kenenkin selkään onkaan kirjoitettu.

Palautteen antaminen työyhteisössä on merkityksellistä. Palaute voi kehittää työyhteisöä paremmaksi ja lisätä yksilöiden työmotivaatiota ja yhdessä toimimisen tehokkuutta. (Esimies Info 2013.)

Kevyet naurunpurskahdukset siivittivät kirjoittamista. Aikaa annettiin kirjoittamiseen suhteellisen pitkään, jotta jokaisella olisi mahdollisuus saada paperinsa mah-

Positiivisia ajatuksia raapustamassa.

dollisimman monta kannustavaa ajatusta toisilta. Kaikkia kannustettiin kirjoittamaan myös poissa-olijoiden papereihin ajatuksia, jottei kukaan työyhteisön jäsen jäisi ilman kannustusta. Tämä toteutuikin hyvin.

Tila oli pieni, joten ruuhkaa oli havaittavissa, kun innostuneimmat kirjoittajat ryntäilivät edestakaisin.

Kun tekstit oli kirjoitettu, kehoitettiin jokaista tutustumaan omiin teksteihinsä ja kyseltiin, mitä ajatuksia ja tunteita niistä heräsi. Osallistujat olivat huvittuneita ja ilahtuneita saamastaan palautteesta. *”Miten ihania työkavereita mulla onkaan! Kaikkien luovuus oli yllättävää!”*

Siitä oli hyvä jatkaa seuraavaan tehtävään. Pyysimme osallistujia tekemään itselleen kannustusrunon, mietelmän tai muun itseään kannustavan tekstin, johon he sisällyttävät työtovereittensa palautteita ja työhönsä liittyviä ajatuksia.

Tällä tehtävällä pyrittiin saamaan osallistujat ajattelemaan, aktivoitumaan ja lukemaan uudelleen ja uudelleen kannustavat sanat papereistaan niin, että heille jäisi muistijälki kaikesta siitä positiivisesta palautteesta, jota heille oli annettu. Tarkoitus oli myös, että jokainen prosessoisi saamaansa palautetta ja pureskelisi sen oman tulokintansa kautta tuotokseksi, jossa yhdistyisi positiivisuus ja kannustus itselle omin sanoin. Silloin tekstin voisi suunnata juuri siihen asiaan, johon itse kokee kaipaavansa kannustusta.

Kirjoittaminen on hyväksi havaittu terapiamuoto, jolla ihminen pystyy ilmaisemaan itseään ja tunteitaan. Se vähentää stressiä ja parantaa unenlaatua. Se motivoi ihmistä ja lisää itsetuntemusta. (Seppänen 2013.)

”MUKAVA LOPETUS TYÖVIKKOON, VOIMAANNUTTAVA”

Hetkellinen huvittelu kesken työpäivän voimauttaa ja rakentaa yhteishenkeä. Kurki mainitsee sosiokulttuurisen innostamisen päätavoitteita kaksi: herätetään elämää siellä, missä sitä ei ole, ja pyritään saamaan liikkeelle jo voimassa olevia kykyjä, vaikka ne olisivat tiedostamattomia tai heikkoja. (Kurki 2000, 23.)

Projekti onnistui sekä tavoitteellisesti että aikataulullisesti hyvin. Tuotokset olivat koskettavia. Tässä pari esimerkkiä:

”Minä huikea tapaus”

”Tässäpä tärkeä, energinen, luova ja aurinkoinen mummo. Iloinen, (vaikkei) ihan aina hyväntuulinen. Hän on Toirakan lahja maailmalle, oikea huumori- ja energiapakkas, jolla on sydämessä työhön ja ihmisiin rakkaus!”

”Muista olla avulias Anne, pomon pökyissä tukeva. Luottamus ja avoimuus aina läsnä, abkeruuteen kannustaen. Tyyli-lyyli muille ilona, tsemppaa ja kannusta, työkamuja parhaaseen suoritukseen. Oma ammattitaitoa kasvata ja rauhallisuutta noudata.”

Palautteet tuokiosta olivat kannustavia: *”Olen antanut työkavereille palautetta, kun sain taidelähtöisestä tuokiosta kimmokkeen.”* *”Se oli mukava hetki itsensä kanssa ja lisäksi siinä pääsi tutustumaan muihin, sopivan henkilökohtainen, ei liian syvällinen – sopi hyvin työpaikan porukalle.”*

Suosittellemme kokeilemaan sopivan tilaisuuden tullen omassa työyhteisössä. Osallistujat kokivat, että tulevaisuutta ajatellen tuokiosta jäi ”palautteen antamisen mielekkyys ja tärkeys” sekä ”hyvä malli, mitä voi käyttää vaikka ihmisten ryhmäyttämisessä tai piristääkseen arkista palaveria” mieleen.

LÄHTEET

Esimies Info 2013. <http://esimies.linemanager.fi/Palaute-ja-suorituksen-arviointi.php>

Schein, Edgar H. 2010. Organizational culture and leadership. San Francisco : Jossey-Bass.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Iina 2013. [Kirjoittaminen itsetuntemuksen lisäämisen välineenä: Työpaja meilenterveyshoitotyön opiskeijoille.](#)

Scott, Sarah & Palincsar, Annemarie 2013. [Sociocultural theory.](#)

OSA 2.
TAIDETTA KAIKKIIN
KEHITTÄMISYMPÄRISTÖIHIN

TAIDELÄHTÖISYYS INNOSTAA KOKEILEMAAN PERUSKOULUSSA

Kirsi Kokkonen, hanketyöntekijä, järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija

Peruskoulu on muutoksessa. Muutoksen tarpeet kumpuavat yhteiskunnallisen eriarvoisuuden lisääntymisestä. Peruskoulun tulee jatkossakin olla kaikille tasavertainen, jolloin jokaisella on mahdollisuus löytää omat vahvuutensa. Peruskoulun tulisi osata välittää lapsille ja nuorille viesti, että jokainen heistä on samanarvoinen ja ainutlaatuinen riippumatta elämäntilanteesta tai erilaisista oppimisen tarpeista. Taidelähtöisyys koulussa toimii innostamisen välineenä ja toimintana, joka synnyttää kommunikaatiota ja helpottaa kohtaamista.

SYRJÄYTMISKEHITYS ON KATKAISTAVISSA

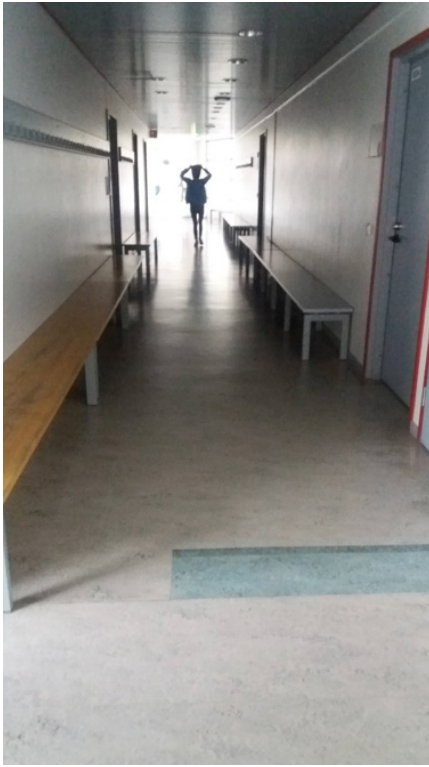
Uusi opetussuunnitelma haastaa koulun perinteiset oppimisympäristöt, oppimisen menetelmät ja tavoitteet. Opettajajohtoista opetusta ja asennetta oppimiseen haastetaan katsomaan kehittämisen silmälasein. Uusi opetussuunnitelma tarjoaa mahdollisuuden moneen muutokseen. Kuinka ikeikainen peruskoulu taipuu kehittymään? Aukeavatko luokan ovet monialaiselle yhteistyölle, ilmiöpohjaiselle oppimiselle ja jokaisen lapsen ja nuoren vahvuuksien löytämiselle?

Syrjäytymisen ehkäisy koulussa tarkoittaa syrjäytymisriskien ja suojaavien tekijöiden ja mekanismien tunnistamista. Syrjäytymistä voidaan ehkäistä nuorten osallisuuden ja kiinnittymisen tunteen vahvistamisella. Nämä kaksi tekijää vaikuttavat yhteisöllisyyden rakentumiseen. (Poikkeus ym. 2013, 111–120.) Tarvitaan toiminnallisuutta ja yhdessä tekemistä. Taidelähtöisyys tarjoaa jokaiselle oman kokoisia mahdollisuuksia uuden oppimiseen. Taidelähtöinen projektioppiminen on peruskoulussa yksi ratkaisu aitoon kohtaamiseen ja jokaisen nuoren mahdollisuuteen osallistua ja onnistua.

TAIDELÄHTÖISYYS TUOTTAA YHDESSÄ TEKEMISTÄ JA KOHTAAMISTA

Sain mahdollisuuden toteuttaa syksyllä 2016 osallisuusprojektin, jonka nimeksi syntyi Kauhujen käytävä. Työskentelin silloin kuopiolaisella yläkoululla koulutuksellisen tasa-arvon edistämishankkeessa, jonka tarkoitus oli ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä oppilaiden välistä tasa-arvoa. Hankkeessa tarjottiin tukea nuorille, joilla oli haasteita pysyä koulun arjessa mukana. Hankkeen nuoret eivät sillä hetkellä ylittäneet erilaisista syistä omien oppimisedellytystensä mukaiselle tasolle.

Osallisuusprojektiin osallistuivat yhdeksäsluokkalaiset pienryhmän nuoret, heidän opettajansa ja ohjaajansa, asuinalueen kummitaiteilija ja kaksi hanketyöntekijää. Projekti sai alkunsa, kun luokan opettajalle ja ohjaajalle oli herännyt huoli nuorten välisten sosiaalisten suhteiden vaikutuksesta luokkatyöskentelyyn. Luokka koki muutostarpeen yhteistoiminnassaan ja määrittäi tavoitteeksi parantaa luokkahenkeä ja toisen

Taidelähtöisyys värittää koulua uuteen.

kunnioittamista. Yhteistyötaitoja päätettiin vahvistaa yhdessä tekemällä. Samaan aikaan virittelimme hankkeena yhteistyötä asuinalueen kummitaiteilijan kanssa. Luokan kanssa työskentelyn ja kummitaiteilijan tapaamisen yhteydessä syntyi ajatus Halloween-aiheisesta tapahtumasta sekä taidelähtöisten menetelmien kokeilemisesta.

INNOSTAMISTA TAITEEN KEINAIN

Osallisuusprojektin tarkoituksena oli tarjota nuorille mahdollisuus suunnitella, rakentaa ja toteuttaa Halloween-päiväksi tapahtuma muille koulun oppilaille. Osallisuusprojektilla halusimme nostaa luokan osallisuutta koulun toiminnassa ja etsiä nuorten vahvuuksia ja osaamista. Osallisuusprojektin avulla pääsimme konkreettisesti tekemään yhdessä tapahtumaa, johon jokaisen työpanosta tarvittiin ja jossa jokaisen osaamisella oli merkitys tapahtuman toteutukseen. Prosessin ajateltiin tuovan esille yhdessä tekemisen merkitystä ja näin vahvistavan luokan yhteishenkeä.

Projektiin virittäytyminen tapahtui taidelähtöisellä menetelmällä, jossa neutraali-naamiot olivat työskentelyvälineenä. Työpaja starttasi arjen naamiot -teemalla, jossa luokkaa haastettiin lempeästi pohtimaan omia arjen naamioita. Samalla tutkimme naamioiden historiaa, niiden teatterimaailman käyttötarkoitusta ja mietimme karnevaaliperinteitä meillä ja muualla. Työpajassa nousivat myös ajankohtaiset ilmiöt: pelle-pelottelijat ja räyhäävästä opettajasta jaettu some-video työskentelyyn mukaan. Rakensimme luottamuksellista ilmapiiriä huomioimalla jokainen nuori henkilökohtai-

Naamiot peittävät paljastaakseen.

sesti ja vahvistamalla ryhmän yhteistä tahtotilaa tulevan tapahtuman järjestämiseksi.

Luokka yllätti meidät ohjaajina monella tapaa. Jokainen lähti mukaan harjoitteiden kautta rohkeasti naamio kasvoillaan. Tämän jälkeen naamiotyöpajassa alkoi syntyä hahmoja. Hahmot alkoivat viestiä nuoren maailmaa ilman sanoja: olemuksella, kehon eleillä ja asennoilla. Syntyi pieniä naamiokohtauksia, joita inspiroi luokan perällä ollut melkein käyttämätön roolivaatevarasto. Naamioiden kyky piilottaa ja paljastaa rohkaisi nuoria tuomaan esille asioita, joita oli muuten vaikea sanoittaa. Naamiot tarjosivat nuorille asioihin ja toisiinsa symbolisen etäisyyden. Naamiot toimivat metaforisena suojana nuorten ilmaisulle. (Mäkelä 2008, 15–17.)

Hahmoista rakentui idea kauhujen käytävästä, sen visuaalisesta ilmeestä ja efekteistä, joilla nuoret halusivat luoda kauhutunnelmaa. Mitä enemmän nuoret pääsivät vaikuttamaan tapahtumaan, sitä hämmennyneen aktiivisempia heistä tuli. Hämmennys syntyi vähäisistä osallisuuden kokemuksista. Eräs nuori ihmettelikin: ”Kysytkö todella minun mielipidettäni?” Yksi nuorista oli kotona maskeerannut sisarensa ja toi seuraavana päivänä valokuvan työnäytteestä kouluun. Innostus levisi nuoren vapaa-aikaan.

Tapahtumaa rakentaessa harjoittelimme aikataulutusta, organisoimista, lavasteiden tekemistä, materiaalin ja tarvikkeiden hankintaa, viestintää ja mainontaa. Käsittelimme pelkoa ja elämystä. Pohdimme, miltä toisesta tuntuu. Käsittelimme omia rajoja ja jaksamista. Saimme käyttää projektiin koulun puolelta aluksi 8 tuntia tarkoin sovitulta oppitunneilta. Projektin edetessä koulu alkoi oivaltamaan, kuinka projektin sisältöjä voi integroida oppiaineisiin.

ONNISTUMISEN JA OIVALTAMISEN ILO KUULUU JOKAISELLE NUORELLE

Tapahtumapäivä alkoi maskeerauksella. Koko edellisen päivän olimme rakentaneet tapahtuman luokkatilaa ja käytäväosuutta: naurulla, ilolla ja toisaalta hikipisaroilla ja ärräpäillä. Jokaisella oli oma vastuutehtävänsä. Tapahtumassa kävi yhden päivän aikana

15 ryhmää eli yli sata oppilasta. Tukioppilaat toimivat luokan apuna lähtöhuoneessa. Tapahtuma yhdisti nuoria, jotka eivät välttämättä kohdanneet muutoin koulun arjessa.

Kokijat kulkivat portaisiin, jossa yksi hahmoista otti ryhmän vastaan ja johdatti luokkatilaan, jossa oli karmaisevia ääni-, valo- ja aistielämyksiä. Luokan jälkeen kokija sai tutustua käytävään, jossa hahmot tekivät tunnelmasta kauhujen käytävän. Luokka onnistui luomaan tunnelmasta oikeanlaisen kaikilla suunnittelemillaan efekteillä.

Tapahtuman päättyessä koko päivän jännitys ja tsemppi purkautuivat paikkojen siistimiseen. Lopuksi juhlistimme urakkaa syömällä hämähäkki-täytekakkua ja pu- reskelimme päivän kokemusta. Luokka oli kaikkensa antanut, jokainen oli ylittänyt itsensä, onnistunut ja iloinen omasta vastuullisuudestaan.

TAIDELÄHTÖISYYS KEHITTÄMISEN APUNA

Leena Kurki (2000, 20–21) on todennut, että innostaminen on erilaisten toimenpiteiden yhdistelmä, jotka luovat sellaisia osallistumisen prosesseja, joissa ihmiset kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi yhteisöissään. Tällöin innostaminen nähdään kasvatuksellisenä toimintana, joka auttaa ihmisen sosiaalista kasvua. Innostamisen avulla vahvistetaan solidaarisuuden henkeä yksilöiden ja ryhmien välillä ja tuetaan ihmistä osallistumaan itse yhteisöjensä kehittämiseen.

Taidelähtöinen työskentely avaa todellisuuksia. Taide toimii hienosti innostamisen välineenä. Työskentely on intensiivistä ja kokonaisvaltaista. Nuoret tuottavat taiteen kautta juuri sitä, mikä heille on sillä hetkellä oleellista ja merkityksellistä. Muut eivät sitä voi määritellä. Kokemukset jaetaan ja niistä puhutaan. Kuullaan toista, kannustetaan ja sallitaan erilaisuus.

Paulo Freire (2005, 75 - 89) kuvaa vapautuksen pedagogiikasta, että yhteiskunnan sorretut eivät ole yhteiskunnan ulkopuolella olevia marginaalisia syrjäytyneitä. He kaikki ovat aina kuuluneet yhteiskunnan sisäpuolelle, järjestelmään, jossa heistä on tehty objekteja. Syrjäytymiskehityksen ratkaisut eivät hänen mukaansa löydy ihmisten sulattamisesta sortorakenteeseen, vaan tuon rakenteen muuttamisesta sellaiseksi, jossa he voivat olla subjekteja. Peruskoulu on edustanut Freiren mukaan pitkään tallettavan kasvatuksen periaatteita. Nyt on uuden ajan aika, jolloin problematisoivan kasvatuksen keinoin kaksi subjektia luovat oppimistilanteita. He tutkivat kriittisesti maailmaa aidossa dialogisessa suhteessa, joka perustuu ymmärrykseen ja inhimillisyyteen. Tämä oppimisen tapa pitää oppijat samassa todellisuudessa.

Peruskoulun tulee saada kokeilla, onnistua ja epäonnistuaakin. Vain kokeilujen kautta toiminta kehittyy ja muuttuu todellista osallisuutta korostavaksi. Näin opettajasta tulee kanssaoopperi ja uutta tutkimaan kannustava tärkeä aikuinen nuoren elämässä. Oppilas sen sijaan innostuu ja viihtyy koulussa. Taidelähtöisyys tulisi olla osa tätä kehitystä, koska sen nuoret valitsivat.

LÄHTEET

- Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suomennos Joel Kuortti. Jyväskylä: Osuuskunta Vastapaino.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Mäkelä, S. 2008. Masque le maitre naamiot teatteripedagogiikassa. Teatterikorkeakoulu. Tanssi- ja teatteripedagogiikan laitos. Teemaseminaarityö.
- OPS 2016. [Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen.](#)
- Poikkeus, A.-M., Rasku-Puttonen, H., Lerkkanen, M.-K., Kuorelahti, M., Siekinen, M., Kiuru, N. & Nurmi, J.-E. 2013. Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisijänä. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) Ketä Kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Vuorinen Kaisa 2016. [Positiivinen pedagogiikka.](#)

KOULUVIIHTYVYYTTÄ PARANTAMASSA – TULEVAISUUSVERSTAAT OPPILAIEN ÄÄNITORVENA

Anne-Mari Ojanperä, KouTa-hankkeen nuorisonohjaaja, järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija

Kuokkalan yhtenäiskoulussa Jyväskylässä kuultiin nuorten ajatuksia kouluviihtyvyydestä ja siihen liittyvistä haasteista. Nuoria osallistettiin tulevaisuusverstaas-menettelmällä, johon osallistuivat luokkakohtaisesti kaikki koulun 5.- ja 8.-luokkalaiset. Tulevaisuusverstaat liittyivät Koulutuksellisen tasa-arvon hankkeeseen, jonka tavoitteena on vähentää oppilaiden välistä eriarvoisuutta muun muassa lisäämällä kouluviihtyvyyttä.

KOULUVIIHTYVYYDEN PARANTAMINEN

Tarve nuorten kuulemiseen ja osallistamiseen nousi Kuokkalan yhtenäiskoululla Koulutuksellisen tasa-arvo -hankkeen tavoitteiden myötä. Hankkeessa yhtenä tavoitteena on sosiaalinen vahvistaminen kouluviihtyvyyden lisääjänä ja koulupudokkuuden vähentäjänä. Hankkeen yleisen tuen tavoitteina on, että jokaisella lapsella ja nuorella olisi omista erityisistä lähtökohdistaan tasa-arvoinen mahdollisuus hyvinvointiin ja koulunkäyntiin sekä oppimiseen muiden kanssa. (Jyväskylän kaupunki 2013.)

Kuokkalan yhtenäiskoululla työskentelee kaksi nuorisonohjaajaa hankkeen tavoitteiden toteuttamiseksi. Työtä on tehty paljon eri muodoissa opettajien, koulun muun henkilökunnan, oppilaiden ja kotien kanssa, mutta silti tuntui, että oppilaiden ääntä pitäisi nostaa enemmän esille. Tähän koulun nuorisonohjaajat suunnittelivat työvälineiksi tulevaisuusverstaan, ja rehtori Seppo Pulkkinen otti hyvin myönteisesti ajatuksen vastaan.

KOULUTUKSELLISEN TASA-ARVON HANKE

Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut erityisavustusta tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin vuosina 2013 - 2016. Erityisinä painopistealueina ovat olleet maahanmuuttajaoppilaiden tukeminen, tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvo, kodin ja koulun yhteistyö sekä koulupudokkuuden ja syrjäytymisen ehkäisy. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.) Jyväskylän kaupunki on saanut edellä mainittua erityisavustusta Koulutuksellisen tasa-arvon hankkeelle vuosina 2013 - 2016. KouTa-hankkeessa työskentelee tällä hetkellä 5 nuorisonohjaajaa kolmella eri koululla, 2 erityisopettajaa sekä erilaiseen oppimisympäristöön pohjautuvat Oppipajan erityisopettaja ja koulunkäynnin ohjaaja.

TULEVAISUUSVERSTAS TUO OPPILAIKEN ÄÄNEN KUULUVIIN

Tulevaisuusverstaiden ajankohdaksi päätettiin viimeinen viikko ennen syyslomaa. Samaa aikaan minä osallistuin Mikkelin ammattikorkeakoulussa taidelähtöisiä yhteistyö- ja ohjausmenetelmiä -opintojaksolle, jossa tarkoituksena oli kokeilla työyhteisössä jotain taidelähtöistä menetelmää kehittämisen välineenä ja pohtia sen toimivuutta. Oli luontevaa yhdistää tämä tehtävä jo suunnitteilla olevan tulevaisuusverstaan yhteyteen.

Valtikan (2016) www-sivuilla löytyvästä ohjaajan ohjeesta haasteiden esille nostamista, ideointia ja unelmointia tehdään kirjoittamalla fläppipapereille. Nostimme tähän rinnalle oppilaille mahdollisuuden toteuttaa itseään piirtämällä tai valokuvauksella. Taidelähtöisillä menetelmillä voidaan saada aikaan muutosta osallistujien ajattelussa ja toiminnassa. Näiden menetelmien avulla voidaan tehdä taidetta osallistujien kanssa tai niitä voidaan soveltaa välineellisesti muissa konteksteissa. (Taika-hanke 2016.) Tulevaisuusverstaiden yhteydessä kyseessä oli nimenomaan soveltaminen jo valitun toiminnallisen menetelmän yhteyteen.

Prosessi aloitettiin kertomalla nuorille YK:n lastenoikeuksien komitean huolesta suomalaislasten ja -nuorten kouluviihtyvyyden suhteen. Unicef teki suuren kouluhyvinvointitutkimuksen vuonna 2012. Tutkimuksessa nousi esille seuraavia kouluhyvinvointiin liittyviä teemoja: yhdenvertaisuus, osallisuus, oppilaiden väliset suhteet ja viihtyisä ympäristö. Näiden pohjalta Unicef on tehnyt suosituksia kouluviihtyvyyden lisäämiseksi. (Unicef 2016.) Nostimme esille myös yhteiskunnallisessa keskustelussa esiinnoitettuja teemoja: oppilaiden, opettajien ja muun henkilökunnan väliset suhteet, oikeudenmukaisuus sekä turvallisuus. Näiden teemojen pohjalta oppilaat nostivat ensin esille ongelmia ja pohtivat ongelmiin ratkaisuja. Lopuksi he työstyivät pienissä ryhmissä ratkaisuja eteenpäin ja äänestivät näistä luokkakohtaisesti esityksen, jota luokka esittää toimenpiteeksi kouluhyvinvoinnin parantamiseksi.

TULEVAISUUSVERSTAAN VAIHEET:

1. Aiheen esittely
2. Ongelmavaihe + läpiluku + pisteytys + kirjaaminen
3. Ideointivaihe + läpiluku + pisteytys + kirjaaminen
4. Ryhmiin jakautuminen + kirjatuihin ongelmista/ideoista yhden aiheen valinta ja jatkojalostus
5. Ryhmien tuotosten esittely + äänestys
(mukaillen Valtikka 2016)

TYÖSKENTELYÄ UUDEN OPETUSSUUNNITELMAN HENGESSÄ

Uudessa valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa luodaan hyvinvointia ja turvallinen arki panostamalla yhteisönä toimimiseen. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista tuetaan osallisuutta edistävällä, ihmisoikeuksia toteuttavalla ja demokraattisella toimintakulttuurilla. Yhteisön jäsenet kohdataan yhdenvertaisina. Kokemuksellisilla ja toiminnallisilla työtapoilla lisätään oppimisen elämyksellisyyttä ja vahvistetaan motivaatiota. (Opetushallitus 2014, 27 - 30.) Järjestämämme tulevaisuusverstaat sisälsivät kaikkea edellä mainittua, sillä tulevaisuusverstaat on demokraattinen kehittämismenetelmä, jossa keskeistä on jokaisen äänen kuuleminen (Valtikka 2016). Demokratiakasvatus toteutui myös siten, että verstaoiden tuotokset ovat käyneet yläkoulun oppilaskunnan hallituksen käsiteltävinä ja ovat menossa oppilaskunnan hallituksen edustajan esittämänä koulun johtoryhmälle. Alakoulun oppilaskunnan hallitus käsittelee tuloksia joululoman jälkeen.

KUVALLINEN ILMAISU TULEVAISUUSVERSTAASSA TUKENA, EI ITSEISARVONA

Prosessin onnistumista voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Osallisuuden näkökulmasta prosessi onnistui pääosin hyvin. Suurin osa oppilasta pääsi ilmaisemaan oman mielipiteensä ja pääsi vaikuttamaan luokkansa esitykseen kouluviihtyvyyden parantamiseksi. Joukkoon mahtui myös joitakin opiskelijoita, jotka eivät motivoituneet prosessiin ja osallistuneet niin aktiivisesti kuin olisi ollut mahdollista. Tähän vaikutti hyvin paljon se, millä mielialalla tunnille oli itse tultu ja millä mielialalla kaveri oli tullut. Toisaalta voidaan katsoa, että jokaisella oli mahdollisuus osallistua.

Ajatus prosessin alussa oli, että oppilaat voisivat osallistua prosessiin perinteisen kirjoittamisen sijaan myös valokuvien ja piirroksien avulla. Valokuvien ei kukaan tarttunut, ja piirrokset olivat lähinnä tekstien koristeita. Itsensä ilmaisu oli kuitenkin oppilaille tärkeää, ja sillä oli selvästi merkitystä, miten he saivat hallita fläppipapereita haasteita ja ideoita kirjoittaessaan. Osa hallitsi paperia kirjoittamalla todella isokokoisilla kirjaimilla, toisille selvästi tärkeitä olivat värit, joilla tekstiä tuotettiin, ja joku saattoi kirjoittaa johonkin paperin kulmaan pienellä ja somistaa tekstiään pienin piirroksin. Känkäsen (2015) mukaan taiteella on merkitys kommunikation, ilmaisun ja jäsentämisen tilana. Keskeistä on taiteen mukana tuoma merkityksellisyys, itsetunnon vahvistaminen ja voimaannuttaminen. Nuorisonohjaajina toivomme, että nuorille jäi

kokemus osalliseksi pääsemisestä. Koulun johtoryhmä vie nuorten ajatuksia eteenpäin seuraavalle tasolle ja nuorille tulee se kokemus, että heidän mielipiteensä ovat oikeasti tärkeitä ja heitä kuullaan aidosti.

Luokkien ehdotukset kouluhyvinvoinnin lisäämiseksi:

5A: Enemmän elokuvia ja nyttäreitä

5B: Virtuaaliset oppimisympäristöt, kuten pedanet, oppimisblogit ja wilma

5C: Kouluruoka

5D: Läksyt

8A: Käytävillä penkkejä ja sohvia, pitkiä penkkejä lisää luokkien eteen

8B: Kouluun kahvila ja kioskiin tuoretta kahvia

8C: Vessojen siisteys

8D: Takit päällä sisällä

8E: Iltamat

8F: Sohvat kouluun

LÄHTEET

Jyväskylän kaupunki 2013. Koulutuksellisen tasa-arvon erityisavustushakemus 2015.

Känkänen, Päivi 2015. [Taidelähtöiset menetelmät.](#)

Opetushallitus 2014. [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.](#)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Erityisavustus tasa-arvoa lisääviin toimenpiteisiin.

Taika-hanke 2016. [Taika 2008–2013. Taidelähtöiset menetelmät.](#)

Unicef 2016. [Kouluhyvinvointitutkimus.](#)

Valtikka 2016. Tulevaisuusverstaas.

ESTEETTISET LUONTOKOKEMUKSET MIELENTERVEYS- KUNTOUTUMISESSA

Pirjo Hartikainen & Leena Uosukainen Kirjoittajat työskentelevät lehtorina ja yliopettajana sairaanhoitajakoulutuksessa sekä yamk-opinnoissa kuntoutus- ja terveysalalla Savonlinnan kampuksella. He ovat toimineet Luontohoiva- ja Hoivafarmi-hankeissa sekä opettaneet mm. mielenterveys- ja päihdehoitotyötä.

Luonto ja sen eri elementit tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia eri aistein tapahtuviin elämyksiin, jotka voivat synnyttää erilaisia tunnereaktioita. Esteettisellä luontokokemuksella voi olla terapeuttilinen vaikutus mielenterveyskuntoutujan ja hänen hyvinvointiinsa. Luontoelämyksen synty riippuu yksilöstä ja hänen aikaisemmista luontokokemuksistaan ja arvoistaan. Mielenterveyskuntoutujan sairaus tuo myös oman vaikutuksensa tunnekokemusten syntyyn ja laatuun. Näitä kokemuksia tutkittiin haastattelututkimuksessa, jossa Kotilo ry:n kuntoutujat olivat mukana.

NÄYTTÖÖN PERUSTUVAA LUONTOLÄHTÖISTÄ TOIMINTAA

Luonnon hyvinvointivaikutuksista on nykyisin paljon tutkimusnäyttöä. Luontolähtöisiä menetelmiä käytetäänkin laajasti erilaisten asiakas- ja potilasryhmien kanssa. Luontoympäristön ja puutarhojen hyödyntämisellä on pitkät perinteet mielenterveyspotilaiden hoidossa. Samoin eläinten hoitaminen on ollut osa työtoimintaa, joksi sitä on kutsuttu. Nykyisin eläinten käyttö on monipuolista, ja sillä on monissa asiakas- ja potilasryhmissä terapeutista merkitystä. *Tutkimusten avulla saamme tietoa siitä, mistä luonnon tuottamassa ”hyvänolontunteessa” on kyse.* Luonto vaikuttaa ihmiseen monipuolisesti eri aistien kautta. Sen on todettu lieventävän erityisesti stressiä, ahdistusta, masennusta ja levottomuutta. Puutarhatöillä on todettu vaikutusta kognitiivisiin taitoihin ja tunne-elämään. *Luonnon näkeminen, kokeminen ja luonnossa liikkuminen tuottavat ihmiselle kokonaisvaltaista hyvinvointia.* Jos harjoittaa luonnossa oleilua yli viisi tuntia kuukauden aikana, voi itsekukin jo huomata mielialansa kohentuneen ja myönteisten tunteiden lisääntyneen. (Arvonen 2014; Salovuori 2014; Suomi ym. 2016.)

Esteettinen luontokokemus voi olla voimakas tunnevaltainen elämys, joka liittyy kauneuden kokemukseen (Haapala 2015). Kauneuden kokemus liittyy myös mielipaikkatutkimuksiin. *Mielipaikka on lähes aina luonnossa, ja mielipaikkojen kuvauksissa tulee esille esteettisyyden ja kauneuden kokeminen. Mielipaikkaan voi palata myös ajatuksissa ja kokea sillä tavoin mielihyvää.* Mielipaikkatutkimuksissa on todettu, että etenkin luontoon sijoitetussa mielipaikassa ihminen pystyy säätelemään olotilaansa terveyttä edistävään suuntaan. (Korpela & Ylen 2007.)

HYVINVOINTIVAIKUTUKSIA MIELENTERVEYDELLE - ASIAKASKOKEMUKSIA

Mielenterveyskuntoutujille palveluja tarjoava Kotilo ry oli mukana Luontohoiva- ja Hoivafarmihankkeissa, joissa kehitettiin kuntouttavaa toimintaa, joka liittyi luontolähtöisiin menetelmiin. Hankkeissa tehtiin myös vaikuttavuuteen liittyvää tutkimusta haastatteleamalla kuntoutujia sekä henkilökuntaa. Kotilon mielenterveyskuntoutujien haastatteluissa tuli esille luonnon esteettisyys ja sen merkitys hyvinvoinnin lähteenä. Luontoa havainnointiin mm. metsäretkillä ja esteettisyyttä havaittiin pienissäkin asioissa. Päivätoiminnassa hyödynnettiin luontomateriaalia ja saatiin tehtyä kauniita esineitä ja koristeita. (Hirvonen 2014.)

Alla muutaman kuntoutujan kommentti tutkimukseen liittyvistä haastatteluista.

*”No kesäisin, kun on nostettu kiviä pellolla. Se kivikko on ihana, kun se kesällä pö-
heittyy kokonaan, kaikkialla on vihreitä... mä joskus vaan oleskelen siellä ja katon
kasveja. Mä ite tykään tosi paljon kasveista. On kasvikirjojakin.”*

*”Voi hetkeks unohtaa hölyn pölyn ajatukset ja keskittyy tekemään jotakin, se rauhoittaa.
Vaikuttaa positiivisesti.”*

ESTEETTISET PIHAT MIELENTERVEYSKUNTOUTUKSEN TUKENA

Luontohoiva- ja Hoivafarmi-hankkeiden yhteydessä laadittiin pihasuunnitelmat sekä Kotilo ry:n Neitsytkadulla sijaitsevalle päätalolle että Klubitalolle. Neitsytkadun piha on kunnostuksen jälkeen esteettisesti kaunis kokonaisuus, joka sisältää myös kasvihuoneen. Puutarhan kasvit kasvatetaan yhdessä kuntoutujien kanssa siemenistä ja taimista kevään aikana. Tässä yhteydessä lisättiin myös pihan sosiaalista merkitystä paikkana, jossa voi istuskella yhdessä tai järjestää isompia tapahtumia. Kauniisti rakennetut oleskeluryhmät houkuttelevat kuntoutujia ulos ja tapaamaan myös toisiaan.

Uusittu pihakiveys kukkineen.

SAIRAAHOITAJAOPISKELIJAT MIELENTERVEYS- KUNTOUTTAJINA LUONTOLÄHTÖISIN MENETELMIN

Sairaanhoitajaopiskelijat ovat toteuttaneet Klubitalon jäsenille useita toimintatuokioita joko klubitalon piha-alueella tai lähimetsässä. Nämä ympäristöt ovat motivoineet sekä osallistujia että opiskelijoita. Monelle kuntoutujalle ulkoilu ja liikkuminen vaativat erityisponnisteluja, mutta mielekäs tekeminen kauniissa ja rauhallisessa ympäristössä on ollut palkitsevaa. Osallistujat ovat kertoneet mielialansa virkistyneen, ja ikävät asiat, kuten kivut ja muut vaivat, ovat jääneet taka-alalle. Jo pelkästään luonnon näkeminen ja kokeminen saa aikaan positiivisia kokemuksia. Jopa vuorovaikutus ihmisten kesken helpottuu, kun toimintoja järjestetään luontoympäristössä.

Luonto on ollut mukana myös Klubitalon sisällä järjestetyissä tuokioissa, kuten rentoutuksissa. Metsähallituksen luontopalvelujen ja Suomen Mielenterveysseuran (2017) yhdessä tuottamat virtuaaliset, eri vuodenaikojen mukaan tehdyt metsäkävelyt kuvineen ja linnunlauluineen ovat oivallisia mahdollisuuksia päästä luontoon, jos esimerkiksi on huono sää tai liikkumisongelmia.

Kuntoutujat pihatalloissa.

YHTEISÖLLISYYTTÄ TAITEEN AVULLA

Kuntoutujille järjestettiin lyhtyjen tekemistä savesta. Jokainen sai valita oman tavan ilmentää jotakin persoonallisesti tärkeää. Monissa lyhdyissä oli sydämiä tai kukkia. Lyhdyt sijoitettiin pihan kunnostustöissä paljastuneelle kalliolle. Jokaisen oma lyhty oli osa kokonaisuutta, ja samalla myös yhteisöllinen näkökulma tuli mukaan taideteokseen. Lyhdyt sytytettiin puutarhajuhlassa, ja niitä ihailtiin koko loppukesän aikana. Tällöin myös pihan kunnostaminen oli saatu loppuun, ja puutarhapöydät ja niiden ylle rakennettu katos toi kauniin ympäristön juhille.

Lyhdyt valmiina puutarhajublia varten.

MAATILA ESTEETTISENÄ YMPÄRISTÖNÄ

Hoivafarmihankkeen aikana mielenterveyskuntoutujille tarjoutui myös uusi ympäristö, jonka esteettisyydessä korostuivat maaseudun maisemat peltoineen, metsineen ja rantamaisemineen. Hankkeen maatilakäynneissä tutustuttiin maatilan lisäksi myös ympäröivään metsään, jossa retkeiltiin ja syötiin eväitä kodalla. Rantasaunominen toi perinteisen suomalaisen maiseman hyvin konkreettisesti todeksi. Näihin tilanteisiin liittyvät aistikokemukset täydensivät esteettisiä elämyksiä. Eläinten äänet, veden liplatus ja tuulen humina sekä kaikki kesän tuoksut toivat myös muistoja lapsuudesta, ja niiden avulla koettiin myönteisiä tuntemuksia. Positiiviset kokemukset tulivat esille haastatteluissa, joita tämän hankkeen aikana tehtiin. (Uosukainen 2016.)

YHTEENVETO KOKEMUKSISTA

Kotilo ry on halunnut profiloitua mielenterveyskuntoutusta tarjoavana yksikkönä, jossa tarjotaan luontoelämyksiä osana mielenterveyskuntoutumista. Hankkeista on jäänyt pysyviä käytänteitä, jotka jatkuvat ja niitä myös kehitetään. Harkinnassa on myös hakea Green care -laatustandardia tulevaisuudessa, mikä tuo palveluille lisäarvoa ulkopuolisen arvioinnin avulla.

LÄHTEET

- Arvonen, S. 2014. Metsämieli – Luonnollinen menetelmä mielentaitoihin. Metsäkustannus.
- Haapala, A., Pahkala, K. & Rannisto, T. 2015. Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi. Vantaa: Hansaprint oy.
- Hirvonen, J. 2014. [Luontohoivan asiakasvaikutukset](#).
- Korpela, K. & Ylén, M. 2007. Perceived health is associated with visiting natural favourite places in the vicinity. *Health & Place* 13, 138–151.
- Salovuori, T. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Helsinki: Mediapinta.
- [Suomen Mielenterveysseura 2017](#). Metsäkävely yhdisti metsän ja mielenterveyden.
- Suomi, A., Juusola, M. & Anundi, E. 2016. Vihreä hoiva ja voima. Terapia ja valmennuskeskus. Helsinki: Helsingin majakka.
- Uosukainen, L. 2016. Hoivafarmihankkeen haastattelumateriaali.

NEW NEIGHBORS – MAKING AND CONSUMING ART AS A HUMAN RIGHT AND A GESTURE OF SAYING WELCOME!

Marianne Forstner, Mag.a Dr.in., art therapist, lecturer at Upper Austrian University of Applied Sciences, School of Medical Engineering and Applied Social Sciences, Linz

In times of migration and flight we should discuss, besides many other basic human rights, about a special human right – the right to be respected as a cultural, aesthetic, artistic and sensual-expressive being. This can be referred to the declaration of human rights, when they say: “1. Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits. 2. Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author” (United Nations 1948).

In every culture art was and is produced and has an important meaning for society. When people have to flee and migrate, because of wars, political prosecution, bad socio-economic circumstances or individual threats, it should be respected that they have basic needs, which should be supplied and guaranteed. But furthermore all people are also equal in their cultural needs and rights and should therefore have equal access to artistic creative and cultural actions and cultural facilities. And “In this context, there is a strong conviction that art and culture, due to their far-reaching, communicative capacities, which in their creative nature are especially innovative, possess a key function in what we refer to as social integration” (Ziese/Gritschke, 2016, p.35).

One of such cultural institution, who wants to facilitate social integration and transcultural venues, is [Lentos Art Museum](#) in the capital of Upper Austria in Linz. By coincidence I had the chance to be helpful and support one of their projects “New Neighbors” since the beginning in September 2015, where new and old neighbors are invited to come to the museum, meet, have coffee and tea, visit the ongoing exhibitions and talk about art. The museum Lentos is collaborating with some NGOs and invites “new and old neighbors” with their families to come twice monthly on Saturdays to the Danube Atelier, a very nice and bright meeting point.

As it turned out laborious to get the families and people, who had been invited, to come to those meetings, I offered my help. I went to a nearby home of asylum seekers, where about 60 people from up to 8 or more countries are living and talked to them. I informed them about the ideas of “New Neighbors” and about the museum, which is a very aesthetic place with a great architecture and a huge collection of contemporary and modern art.

The Danube Atelier: meeting, talking, drawing, playing...

Lentos Art Museum ([ARCOTEL Nike 2017](#)).

I offered them to meet and go there by train together. One Syrian man, Omar, whose elder sun and parents are still staying in a refugee camp in Jordanian waiting to come to Austria, helped me and guided me to visit all flats, translated if needed and later became the “financial minister” (an expression we created together) of the money to pay the costs for the tickets to the museum. My idea was in a metaphoric

sense building a bridge and making it easier for those new neighbors to go visit the museum. It worked out well and some families and people, about 20 persons, from this place have been coming frequently to the museum by now. I also offered some of my students to become such “bridge builders” and I asked them to visit some other homes for asylum seekers, inform them about the project, invite them and guide them to the first dates. The students could do this within their studies for Socio Education at our university and wrote some reports and reflections about that.

Now the ideas of the team of Lentos Art Museum concerning the series of the event “New Neighbors” should be presented: “A culture of welcome needs to be lived. For this, places are needed, where encounters with refugees are possible. LENTOS sees itself as a place like this. The Danube Atelier offers enough room for painting for all age groups, for chats over coffee, and for creative activities for children from refugee families. Pictures make learning easier: in our exhibitions refugees view art works and learn German at the same time.” ([Lentos Art Museum Linz](#) 2016.)

From the beginning of this project people got to know to each other, had the chance to meet other people from their home countries and meet “old neighbors”, natives from Linz or some other parts of Upper Austria or migrants of purpose of work (like me) and made new friends. Some of the participants only came once others, like some families and young men from the home nearby my place, got frequenters. Some of the participants enjoy the arts and exhibitions others sometimes are irritated by some modern art pieces... To my experience the team of Lentos is very professional and many of the guides do a really good job, when they help to deal with such irritations in a very good and professional way.

Guided Tour: New and old neighbors are talking about art and different impressions.

By now, after one and a half year, some of the participants, who were asylum seekers, had their interviews and some of them got a permission to stay, others are still waiting for answer, some of them had to leave Austria. Omar, the fled Syrian engineer and “financial minister” of the tickets, has got his permission to stay. He has moved to the center of Linz, is improving his German skills, tries to get work and hopes that his family can soon come and live with him in Austria. The team of the museum also made a work-shop to reflect the ideas and processes of “New Neighbors”, where Omar and other participants had been invited. Having talked to some of the participants, it

Self-expression and chatting in the Atelier.

can be pointed out, that they really enjoyed and are enjoying the friendly atmosphere at the Danube Atelier in Lentos Art Museum, having the possibility to visit a great museum with a wide range of art pieces and exhibitions, having guided tours in English, German, Arabic and Farsi and some possibilities for the kids to draw and paint in a bright atelier. Some of them said, that those meetings are like “little escapes of everyday life and islands of joyfulness...”.

Hopefully projects like this will be going on to help to “use art” as one of its anthropogenic meaning: Creating space of powerful aesthetic impression and expression and transcending and multicultural conversation for everyone!

Let's end this article with some ideas of Joseph Beuys, when he proclaims the power of art and Social Sculpture: “SOCIAL SCULPTURE [is] how we mould and shape the world in which we live: Sculpture as an evolutionary process; everyone an artist” (Beuys, 2007, p.9). So it's the world and the circumstances we are all creators of! We can decide, how rooms of artistic-cultural encounters are designed and created; we can develop and live a culture of welcome in a humanistic way driven by aesthetics referring to the creative nature of human beings...

BIBLIOGRAPHY

Beuys, Joseph 2007. Conversation with Joseph Beuys. What is art? in: Harlan, Volker (edit.): WHAT IS ART? Conversation with Joseph Beuys. Hillside House, Clairview Books.

Ziese, Maren & Gritschke, Carolin Ziese 2016. Asylum and Cultural Education. Surveying, Reflecting and Looking Forward, in: Maren/Gritschke, Carolin (edit.) [Geflüchtete und kulturelle Bildung: Konzepte und Formate für ein neues Praxisfeld.](#)

United Nations 1948. [Universal Declaration of Human Rights.](#)

#KERROKAVERILLEKUVIN - KERTOMUS NUORTEN SITOUTTAMISESTA JÄRJESTÖVIESTINTÄÄN

Nalle Velling, lippukuntakoordinaattori, Järvi-Suomen Partiolaiset ry, yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen (yamk) -opiskelija

Miten saada nuoret mukaan kertomaan omasta harrastuksestaan muille? Sähköposteja ei enää lue kukaan, ja Facebook on täynnä keski-ikäisiä tätejä. Nuoret kuitenkin elävät some-maailmassa, mobiilin kautta tavoittaa hetkessä koko kohderyhmän. On siis aika uudistua myös järjestöviestinnässä ja on käytettävä niitä keinoja, joilla nuoret oikeasti voisi saada kiinnostumaan jutuista.

Järvi-Suomen Partiolaiset ry on yli 140 partiolippukunnan muodostama piiri-järjestö, jonka toiminta-alue ulottuu Etelä-Savosta Kainuuseen ja Pohjois-Karjalasta Keski-Suomeen. Varsinainen partiotoiminta tapahtuu paikallisyhdistyksissä eli lippukunnissa (Järvi-Suomen Partiolaiset 2016). Partiopiiri tuottaa ohjelma- ja koulutuspalveluja sekä huolehtii hallinnosta lippukuntien ja keskusjärjestön (Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry) välillä. Juuri näiden koulutusten ja ohjelmien markkinointi suoraan nuorille on haasteellista. Tähän haasteeseen vastaan käyttämällä taidelähtöisiä menetelmiä.

#KUKATEKEEMITÄ

Partiossa toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja käytännössä se tarkoittaa sitä, että myös suurin osa markkinoinnista ja viestinnästä hoidetaan vapaaehtoisvoimin. Meitä palkallisia työntekijöitä voidaan toki hyödyntää tukena ja apuna, mutta vapaaehtoisten sitouttaminen mukaan myös markkinointiin on ollut ongelmallista. Tästä ongelmasta lähti ajatukseni liikkeelle.

Koska toiminnassamme Järvi-Suomessa on mukana valtava määrä alle 23-vuotiaita (heinäkuussa 2016 määrä oli 3813) (Järvi-Suomen Partiolaiset ry, 2016), on meidän pystyttävä viestimään heille heidän omien kanaviensa kautta. Siksi kuvat ja Instagram tuntuivat hyvältä ajatukselta.

#MEOLLAANMESSISSÄ

eBrand Suomi Oy:n kesällä 2016 tekemään kyselytutkimukseen tuli 5520 vastausta 13–29-vuotiailta nuorilta. Tutkimuksen mukaan nuoret haluavat tietää, mitä muut tekevät: heistä 93,3 % haluaa lukea ja katsoa erilaisia sisältöjä. He eivät kuitenkaan halua välttämättä itse tuottaa tekstiä. Vastaajat käyttävät WhatsAppia (88 %), Facebookia (81 %) ja Instagramia (72 %). (ebrand Suomi Oy 2016.)

Tavoitteenani on saada nuoret jakamaan kuvia omista jutuistaan Instagramissa. Piirilläämme on sekä Facebook-sivu että Instagram-tili käytössä ja erityisesti Instassa

Tästä kaikki lähti.

julkaistuista kuvista nuoret eli toimintamme kohderyhmä käy tykkäämässä todella nopeasti julkaisemisen jälkeen. Facebook tavoittaa ehkä paremmin johtajat ja toiminnassa mukana olevat aikuiset, mahdollistajat.

#TÄTITÄGÄILEE #MIKÄIHMEENHÄSTÄKKI #NOJOPAS

Instagram on helppo kanava käytettäväksi. Nuorilla on puhelin aina mukana ja kuvien ottaminen on kivaa, nopeaa ja helppoa. Erilaisilla hashtageilla, aihetunnisteilla eli avainsanoilla ja risuaidoilla esim. (#hashtag) voi sitten kohdentaa viestin halutulle joukolle. Jos haluaisin vaikkapa vaeltajaikäisten oman tapahtuman Vaeltajavalkeiden viestejä kohdentaa, voisin merkitä kuvani #vaeltajavalkeat. Hastageissa vain mielikuvitus on rajana. Toki jotkut ovat jo käytössä, mutta aina voi keksiä uusia omia tunnisteita – vain taivas on rajana; joku tolkkua on kuitenkin hyvä säilyttää.

Järvi-Suomen Partiolaiset on jo usean vuoden ajan järjestänyt syksyisin nuorille suunnatun Votomaratontapahtuman, jossa 24 tunnin ajan otetaan valokuvia aina tunneittain vaihtuvan teeman mukaan. Nämä kuvat on julkaistu aihetunnisteilla merkittyinä. Tapahtuma on ollut todella suosittu, ja samanlaista osallistujien sitouttamista voisi jatkossa käyttää myös muissa tapahtumissa. Piirin järjestämällä kurssilla on viimeisen vuoden ajan jo tätä hieman käytettykin, kurssilaiset ovat räpsineet koulutuksen lomassa kuvia, ja ne on jaettu Instagramissa yhteisen tunnuksen kanssa.

#TÄÄONNIIMUNJUTTU #IHANITETÄGÄSIN

Myös tunnuksilla #partioscout #jsp_partio #jokaisellesopivapartio #järvisuomenpartiolaiset löytyy paljon kuvia, mutta oman piirimme kohdalla tämä ei ole ollut mitenkään kovin systemaattista ja itse haluaisin hyödyntää nuoria tässä paljon nykyistä enemmän. On ihan eri asia nähdä tämä kaikki nuorten silmin kuin että tällainen partiotäti laittaa juttuja Instaan ja someen. Uskon kuitenkin vahvasti, että vuoden 2017 aikana tämä muuttuu. Uusien ihmisten myötä on helpompi kyseenalaistaa vanhoja tapoja ja miettiä uutta.

#OTAMUTMUKAAN

Kuitenkin kaikkea markkinointia edistävää toimintaa tärkeämpänä koen projektin annin nuorille itselleen. Nuorten osallisuuden mahdollistaminen tukee heitä monella tavalla. Nuorille on tärkeää huomioiduksi tuleminen, aikuisilta saatu positiivinen palaute, omaehtoinen itsensä kehittäminen, tunteiden näkyväksi tekeminen ja monimuotoinen itseilmaisu.

Hyvä esimerkki tällaisesta taidelähtöisestä menetelmästä on Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-hanke, jossa kolmen vuoden ajan yli 14 000 nuorta osallistui erilaisiin taidehankkeisiin aikuisten ohjauksessa mutta omista lähtökohdistaan. Hankkeesta tehdyssä tutkimusraportissa todetaan, että yhdessä tekemisen oppiminen sekä aikuisten aika ja ammatillinen tuki ovat oleellisempia kuin taiteellisen ilmaisun oppiminen itsessään. (Siivonen ym. 2011.)

Osallistavaa valokuvausta on puolestaan tutkinut Inka Kiuru Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikköön tekemässään mediakasvatuksen pro gradu

Mene lähelle ja keksi hyvä hastag.

-tutkielmassaan. Hänen tutkimuksensa keskittyy monikulttuuriseen nuorisotyöhön, mutta mielestäni sama pätee monilta osin ihan kaikkiin nuoriin. Kiuru käytti tutkimuksessaan Photovoice-menetelmää, jossa kuvan kautta saavat äänensä kuuluviin ne, joita ei eri syistä johtuen muuten kuultais. (Kiuru 2016, 30.) Projektissa käytettiin Instagramia julkaisukanavana.

Nuorten osallistumisen mahdollistaminen taiteen kautta, ohjaamalla ja tukemalla heitä sekä käymällä heidän kanssaan oikeaa ja todellista dialogia, voimme me kaikki auttaa heitä löytämään oman äänensä, identiteettinsä ja oikean kanavan sille. Koen itse vahvasti, että tämänkaltaisiin projekteihin mukaan tulevat nuoret saavat siihen ainakin mahdollisuuden.

Jos partioharrastuksen yhtenä päämääränä on tukea lasten ja nuorten kasvua heidän yksilölliset ominaispiirteensä huomioon ottaen (Järvi-Suomen Partiolaiset ry. 2016), on #kerrokaverillekuvain tai mikä tahansa muu osallistumista mahdollistava projekti siihen erinomainen apuväline.

LÄHTEET

eBrand Suomi Oy 2016. [SoMe ja nuoret 2016](#).

Järvi-Suomen Partiolaiset ry. 2016. [Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry. 2016](#).

Kiuru, Inka 2016. ["Hyvin otettu kuva voi kertoa tarinan" Osallistava valokuvaus monikulttuurisessa nuorisotyössä](#).

Siivonen, Katriina, Kotilainen Sirkku & Suoninen, Annikka 2011. [Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa](#).

MUISTORASIA PSYKOGERIATRISEN HOITOTYÖN KEINONA

Erja Lehtimäki & Maria Uschakoff-Brix. *Erja on terveydenhoitaja (amk), vastaava sairaanhoitaja, monialaisen toimintakyvyn edistäminen (yamk) -opiskelija ja Marianne ammatillinen opettaja, sairaanhoitaja (amk), monialaisen toimintakyvyn edistäminen (yamk) -opiskelija*

Psykogeriatrissa hoitotyössä taidelähtöisten menetelmien käyttö on monelle hoitotyön ammattilaiselle harmaa alue, jolle ei uskalleta astua. Arjen kulttuuri pitäisi olla kaikissa hoidon ja huolenpidon piiriin osallistuvissa läsnä. Parempaa elämäntilaa, koettua terveyttä ja tasa-arvoista elämää hoitoyhteisössä on mahdollista tavoitella taidelähtöisin keinoin. Muistelu on tuottaa mieltä ja sielua eheyttävää voimaa kuntoutustyössä. Muistorasian tekeminen on muistelutyön tuloksena syntynyt konkreettinen asia, jonka tekemisen avulla tarkastellaan oman elämän historiaa ja jaetaan muistojen tarina refleктоimalla tunteita yksin ja yhdessä muiden kanssa.

MUISTELU MENNEISYYDEN PEILINÄ

Muistot sisältävät sosiaalista pääomaa elämän kudelmassa. Markku T. Hyyppä (2004) toteaa ihmisen sosiaalinen pääoman kohentavan terveyttä ja lisäävän elinvuosia. Yhteisöllisyys, osallisuus, kulttuuri ja keskinäinen luottamus liittyvät myös merkittävästi terveyteen. (Hyyppä 2013.)

Muistelu on menneisyyden peili, jonka kautta palautetaan mieleen, tulkitaan ja arvioidaan mennyttä. Muistelu on tärkeä psyykkisen toimintakyvyn kannalta, sillä siinä korostuu oman elämän merkityksellisyys ja arvo. (Muistiliitto 2016.) Muistot kulkevat elämän. Useimmiten näin käy, mutta ei aina. Saarenheimon (2014) mukaan ihminen saattaa joutua ongelmiin negatiivisten muistojen kanssa, joita hän ei halua unohtaa eikä pysty niitä muokkaamaan, vaan pitää niistä kiinni ajatellen, että on oikeus olla unohtamatta. Tulevaisuus on kuitenkin lohdullinen; esimerkiksi neurotutkijat ovat kehittäneet metodeja, jotka auttavat ihmisiä muistamaan positiiviset muistot negatiivisia muistoja voimakkaammin. (Trafton 2014.)

Muistelun kautta palautetaan mieleen, tulkitaan ja arvioidaan menneisyyttä. Muistelu onkin tärkeä psyykkisen toimintakyvyn kannalta, sillä siinä korostuu oman elämän merkityksellisyys ja arvo. (Suomen muistiasiantuntijat ry 2016.)

MUISTORASIA TAIDELÄHTÖISTEN MENETELMIEN VÄLINEENÄ

Taidelähtöisiä yhteistyö- ja ohjausmenetelmiä kuuluu Mikkelin ammattikorkeakoulun (Mamk) monialaisen toimintakyvyn edistämisen (YAMK) Master School -opintojaksovalikoimaan. Opiskelijoina ja työssämme sairaanhoitajina muistorasiatyöskentelyn

juurruttaminen psykogeriatrisen osaston taidelähtöisten menetelmien joukkoon on opintokokonaisuuteen liittyvän kehittämistyömme tavoitteena. Tavoitteena on asiakkaiden ahdistuksen ja tuskan lieventyminen sekä sosiaalisten suhteiden lisääntyminen. Toinen tavoitteemme on kehittämistyömme avulla oppia taidelähtöisten ohjausmenetelmiä tulevaisuutta varten. Kolmas tavoite on lisätä yhdessä tekemistä ja tasa-arvoista kohtaamista asiakkaan, hänen omaisensa ja hoitoyhteisön välillä.

Muistorasiaa voidaan kuvata eletyn elämän pienoisenä näyttämöksi. Henkilö kerää eletyn elämänsä jonkun merkityksellisen tapahtuman tai asian muiston rasiaksi, jotka on koottu henkilön elämänhistoriasta tai sen jostakin vaiheesta. Tästä muodostuu visuaalinen ja luova teos. Muistorasian tekemiseen henkilö voi käyttää kuvia, esineitä, dokumentteja tai tekstejä, joista muodostuu kolmiulotteinen kollaasityö. Muistorasian voi myös koostaa henkilökohtaisen muiston lisäksi yhdessä elämisestä, yhteisöllisyydestä tai johonkin teemaan pohjautuvasta kokemuksesta. (Hohenthal-Antin 2016.)

Muistelutyö perustuu englantilaisen Pam Schweitzerin vuonna 1987 avaaman ”Reminiscence Centre in London” fokukseen. Keskus on ammatillisen muistelutyön ohjaus- ja kehittämiskeskus. Se on sukupolvien ja kulttuurien kohtauspaikka, jossa luodaan muisteluprojekteja. (Schweitzer 2016). Schweitzer on myös osallistunut monien eurooppalaisten muistelukeskusten rakentamiseen. Suomeen on perustettu Muistojen talo Kotkaan, joka toimii suomalaisena muistelun kehittämisen keskuksena. Leonie Hohenthal-Antin on ollut keskuksen idean suomalainen toimeenpanija ja luoja.

ASIAKKAAN ELETTYÄ ELÄMÄÄ

Itä-Uudenmaalaisen hoitolaitoksen psykogeriatrisella osastolla oli asiakkaana 98-vuotias kansakoulunopettajarouva. Hän oli joutunut luopumaan rakastamastaan opettajan työstä miehensä aikaisen kuoleman takia. Opettajan työtä hän rakasti, sitä vastoin aviopuolisonsa maanviljelijän työstä hän ei pitänyt. Opetustyöt kuitenkin tuli lopettaa ja ottaa tehtäväkseen miehensä maatilan hoitaminen. Tilaa rasittivat suuret velat. Perheeseen kuului kaksi alle kouluikäistä tytärtä, joille hän oli äitinä hyvä, mutta äidin syli ei ollut turvallinen eikä lämmin. Äiti hän oli asiallisella tavalla tyttärien kasvaessa pääasiassa palvelusväen hoivissa. Maatila antoi elannon, tyttäret kouluttautuivat aikanaan hyviin ammatteihin ja muuttivat toiselle paikkakunnalle.

Äidin ja tyttärien välit haalenivat entisestään, eikä yhteyttä pidetty juuri lainkaan. Äiti myi maatilan 92-vuotiaana ja muutti palvelutaloon kotiseudulleen. Hänellä todettiin keskivaikea masennus, joka oli ilmeisesti jatkunut hyvin pitkään.

MUISTOT NÄKYVIKSI MUISTORASIAN AVULLA

Tältä asiakkaalta tiedustelimme, voisiko hän tehdä elämänsä jostakin kohdasta tarinan ja muistorasian, joka olisi myös kehittämistyömme aihe. Mietittyään viikon hän suostui. Asiakkaan näkö oli heikko, ja hän tarvitsi jonkun ”silmikseen”. Rouva ei halunnut avukseen henkilökuntaa ilmoittaen ottavansa yhteyttä tyttäriinsä ja pyytävänsä heitä kanssaan kokoamaan muistorasiaa. Äiti ja tyttäret alkoivat koota elämän sirpaleita yhteen. Muistorasian tekeminen oli alkanut.

Muistojen rasiaa äiti ja tyttäret tekivät kahtena viikonloppuna syys- ja lokakuussa 2016 äidin asunnossa hoitokodissa. Muistorasian kokoamiseen käytettiin asiakkaan omia esineitä valokuvia ja dokumentteja, merkityksellisiä värejä ja musiikkia. Muistorasia kuvasi perheen onnellista elämän jaksoa, murtunutta elämää, katkeruutta ja mielen kylmenemistä sekä mielihyvää tuottavia aiheita. Värit olivat asiakkaalle tärkeitä, erityisesti sininen. Onnellisia aikoja, rakkautta, avioliiton solmimista ja lasten syntymää kuvasi taivaan sininen. Tumman sininen väri kuvasi aviomiehen kuolemaa, luopumista opettajan virasta ja siirtymistä maanviljelijäksi, rahapulaa ja sydämen kovettumista. Fazerin sininen kuvasi nautintoa, erityisesti suklaata, jota hän rakasti sekä ”sinisiä säveliä”. Musiikki oli asiakkaalle tärkeää. Sekin oli sinistä utua; Harry Belafonten laulaman ”Muistatko syyskuun” tulkintaa. Useimmat merkitykselliset tapahtumat olivat ajoittuneet syyskuuhun, kuten avioliiton solmiminen, molempien lasten syntyminen ja myös miehen kuolema.

Muistorasia valmistui äidin ja hänen lastensa avustamana. Äiti ja tyttäret ovat alustavasti sopineet, että tapaavat uudelleen tammikuussa 2017 joulun pyhien ja uuden vuoden juhlin jälkeen Etelä-Karjalassa tyttären kotona, jolloin äiti esittelee tarinansa ja muistorasian lapsilleen, heidän aviopuolisoilleen, lapsenlapsilleen ja heidän lapsilleen. Kipeä asia aiotaan avata ja tehdä konkreettiseksi muistorasian avulla.

MUISTORASIA TOIMINTATAPANA HYÖDYTTÄÄ HOITUYHTEISÖÄ

Muistorasian suunnittelu ja sen toteutus oli oppimisen paikka sekä asiakkaalle, taidelähtöisten menetelmien oppijoille että myös koko henkilökunnalle. Tehtävämme on auttaa asiakasta alkuun, tarjota mahdollisuus luovuuteen, antaa vähän aikaamme. Asiakas oli muistojensa kokija ja tekijä, hoitajat asiakkaan rinnalla kulkijoita. Sote-alalla tehdään työtä asiakkaan hyväksi, parhaimmillaan edistetään hyvinvointia luovin ja kulttuurisiin menetelmin. Tästä hyötyy myös koko hoitoyhteisö, sillä yhteisöstä tulee myös näkijä, kokija ja tuntija. Luovien menetelmien liittäminen hoitotyöhön ei ole asiakkaalle bonus vaan kiinteästi kuuluva toimintatapa hoitotyön arjessa ja kulttuurissa. Hoitoyhteisöissä kulttuuri ja taide on nostettava arvoiselleen paikalle asiakkaan mahdollisimman hyvän terveyden ja hyvinvoinnin rakentumisessa.

LÄHTEET

Hohenthal-Antin, Leonie 2016. <http://www.leoniehohenthal.com/index.php?valinta=Muistelutyö>

Hyyppä Markku T. 2013. Kulttuuri pidentää ikää.

Hyyppä Markku T. 2004. [Edistääkö talkoohenki terveyttä? Sosiaalisen pääoman vaikutus terveyteen.](#)

Schweitzer Pam 2016. [European Reminiscence Network & International Work.](#)

Suomen muistiasiantuntijat ry 2016. [Aivojen iloksi. ETNIMU -projektin, aivoterveyttä edistävän kurssin 4. osa.](#)

Trafton Anne 2014. Neuroscientists reverse memories' emotional associations. MIT study also identifies the brain circuit that links feelings to memories.

MATKA KOHTI AISTIHUONETTA

Mervi Hasa, kuntoutusohjaaja, monialaisen toimintakyvyn edistäminen (yamk) -opiskelija

Näkö-, tunto-, haju-, maku-, kuulo- ja liikeaisti välittävät aivoihin viestiä synnyttäen aistimuksen. Aistien avulla ihminen on yhteydessä ulkomaailmaan ja kehonsa tuntemuksiin. Tämän tiedon pohjalta aloin suunnitella nuorille kuntoutujille rentouttavaa tilaa, aistihuonetta.

TAIDEPROJEKTILLE ON TARVETTA

Aistiensa avulla ihminen voi olla yhteydessä sekä ulkomaailmaan että oman kehonsa tuntemuksiin. Vuorovaikutustilanteessa ihmisen kaikki aistit ovat läsnä, ja aistikokemus muodostuu usean eri aistin välityksellä. Eri aistit myös tukevat toistensa välittämää tietoa. Viesti voi löytää toimivien aistien avulla tiensä perille, vaikka jokin aistialueista puuttuisi tai toimisi puutteellisesti. (Papunet 2017.)

Luontoaistimus.

Nuorille kuntoutujille suunniteltu taideprojektini matka alkoi Aisti Aistini Aistimus -installaatiosta, jossa vierailin yhdessä nuorisopsykiatrian osaston potilaan kanssa Mikkelin Art & Design Week -viikolla. Tapahtumaa oli mainostettu kutsuvasti: ”Aisti aisteillasi itsellesi henkilökohtainen elämys!” Alkaessani työstää taidelähtöistä menetelmää aloin muistella kulunutta syksyä nuoriso-osastolla, ja ensimmäiseksi mieleeni nousivat nuorten tarvitsevuus ja paha olo. Impulsiivisia tekoja ja itsensä vahingoittamisen yrityksiä oli tavanomaista enemmän.

Summasin jo käytössä olevia keinoja ja sitä, mitä uusia mahdollisuuksia osaston jo olemassa olevien tilojen puitteissa pystyttäisiin hyödyntämään. Varsin nopeasti vahvistui ajatus, että osastolle kaivataan myös rauhoittavaa tilaa, joka tarjoaisi mahdollisuuden myös erilaisiin aistimuksiin. Tästä syntyivät kysymykset, joihin aloin etsiä vastauksia yhteisöllisen toiminnan kautta.

TAVOITTEITA JA REUNAehtoja

Halusin, että kaikilla osaston nuorilla olisi mahdollisuus osallistua ja työskentelyn ohjaajilla taito auttaa osallistumaan. Toiminnan tuli kuitenkin pohjautua vapaaehtoisuuteen, sillä ryhmä kokoontui osaston toimintailtoina. Mielestäni oli reilua, että osastokokouksissa nuoret ja osaston työntekijät saivat edelleenkin miettiä tekemistä toimintailtoihin ilman, että olisivat olleet pakotettuja osallistumaan työnimeä ”Kohti aistihuonetta” -kantavaan taideprojektiin.

Projektin järjestäminen päiväsaikaan ei ollut mahdollista, koska enemmistö nuorista oli koulussa. Pakottaminen taas estää luovuuden, minkä vuoksi oli huomioitava jokaisen yksilön tarpeet ja toiminnan rajoitukset ilman liian kapeita toiminnan kehyksiä. Samanaikaisesti toiminnalle oli kuitenkin syntynyt tärkeä tavoite: toiminnan kautta rakennettaisiin ja vahvistettaisiin nuorten yhteisöllisyyttä.

Etsin teoriaa työskentelyn pohjaksi myös kirjallisuudesta. Muutamaa kantavaa ajatusta, joka versoi nuorten luovuuden lähdeksi ja kannustaisi toimimaksi sekä ohjaisi minua ja työpariani eteenpäin yhteisessä taideprojektissamme. Löysinkin avainsanaksi liittymisen. Krappakan ja Pääjoen (2003, 7–8) mukaan *”Liittymisellä on taiteessa keskeinen rooli: se on lapsille, nuorille ja aikuisille keino lähestyä toisiaan työssä. Taide tavoittaa kohtaamisen ja ymmärtämisen tapoja, joihin pelkästään tiedollisin lähestymistavoin olisi mahdotonta tai vaikeaa päästä. Se antaa mahdollisuuden tulkita ja vertailla erilaisia tietämisen tapoja ja samalla jokaisen henkilökohtaisia kokemuksia.”*

Yhteissuunnittelua ryhmäkokoontumisissa

Ensimmäisellä ryhmäkokoontumisella oli paikalla viisi poikaa ja kaksi tyttöä. Nuoriso-osastolle oli tullut taideprojektin aloituspäivänä uusi nuori, joka ei ollut vielä kaikille tuttu. Ryhmätoiminnan aluksi esittäydymme ja keskustelimme osaston säännöistä ja toimintatavoista. Työparinani ryhmätapaamisessa oli toimintaterapeutti, joka oli tehnyt opinnäytetyön aiheesta: ”Tuntuvasti parempia leikkejä. Opas poikkeavasti tuntoaistimuksiin reagoivien lasten leikkivälineistä”. Hän kertoi tekemästään oppaasta alustaen ryhmätapaamista.

Kävimme keskustellen läpi eri aisteja, ja toimintaterapeutti avasi aistihuone-käsi-

tettä tarkemmin. Aistihuone käsitteenä on kehittynyt Snoezelen-lähestymistavasta ja Snoezelen-huoneista. Snoezelen-konsepti on lähtöisin Hollannista 1970-luvulta, ja sen kehittivät musiikkiterapeutti Jan Hulsegge ja toimintaterapeutti Ad Verheul (Koskinen & Nybacka 2006, 19).

Nuoret saivat esittää toiveita piirtäen tai kirjoittaen, mitä tulevaan aistihuoneeseen halusivat. Kävimme samalla keskustelua ryhmäläisten harrastuneisuudesta, jolloin selvisi, että ryhmästä löytyi esimerkiksi musiikillista, kuvaamataidollista ja liikunnallista lahjakkuutta. Ryhmäkerran palautteet: *”Minä en ainakaan aio suunnitella tänne mitään, kun en aio täällä edes olla kauaa”.* *”Voisiko siellä saunoa, polttaa tupakkaa ja juoda kaljaa?”* Eräs ryhmään osallistunut toivoi tulevaan aistihuoneeseen trampoliinia, hierontatuolia, voimistelurenkaita, keiloja, erilaisia valoja, tunnelmavalvoja, kasvohoitoa, manikyyniä sekä jalkahoitoa.

Toinen ryhmäkerta oli kahden viikon kuluttua ensimmäisestä tapaamisesta, paikalla oli kaksi osallistujaa tyttö ja poika. Kertasimme aistihuoneen toiminnan periaatetta ja syvennyimme leikkaamaan lehdistä kuvia, jotka kertoivat osallistujien toiveista ja aistihuoneen tulevasta sisustuksesta. Ryhmään osallistunut poika ei ensiksi halunnut osallistua toimintaan, mutta kuullessaan, että leikkaamme lehdistä kuvia, hän innostui eikä lähtenyt muiden nuorten mukana kuntosalille. Hän teki tarkasti työtään, valikoiden kuvat huolella niiden värien ja tunnelman vuoksi. Hän halusi myös leikata sähkötakan kuvan, vaikka tiesikin, ettei sitä ole mahdollista laittaa aistihuoneeseen.

Kolmannella ryhmäkerralla läsnä oli kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. Annoimme heidän valita mieleisensä värillisen paperin, ja kysyimme jokaiselta mieliinpainuvaa luontokokemusta tai lempipaikkaa luonnossa. Keskustelimme vuodenaajoista ja siitä,

Pojan toiveet paperilla.

Ensilumi.

Kodan tuli.

mikä kullekin mieluisin. Osallistujat saivat piirtää tai kirjoittaa oman luontokokemuksensa valitsemaalleen paperille. Ryhmäkertaan oli suunniteltu laavuretki, mutta ensilumi yllätti ja teimme retken kodalle. Kuuntelimme nuorten toiveita, ja keitimme kahvit mukaan suunnitellun makkaranpaiston lisäksi. Kodalla meidät valtasi täysi hiljaisuus, kun sytytimme tulia. Kaikki keskittyvät vaitonaisuuteen siihen. Myöhemmin keskustelimme ensilumesta, joka parahiksi satoi kotareissumme aikana. Eräs nuorista innostui kertomaan oman perheensä kodasta ja tynnyrisaunasta. Pohdimme yhdessä, minkä hintaisia puukehikot ovat, mikäli alkaisi itse rakentamaan tynnyrisaunaa.

Neljäs ja viimeinen työskentelyvaihe, jossa läsnä oli kolme poikaa ja kaksi tyttöä. Olimme suunnitelleet taulujen tekemistä vanhoista tarjottimista ja niiden päällystämistä. Yksi poika lähti puupajalle kanssani ja teki reiät kolmeen tarjottimeen, että ne voi ripustaa seinälle. Muut eivät halunneet osallistua taulujen pohjien tekemiseen, koska kokevat päällystämisen hankalaksi. Tarkoitus on kirjoittaa myöhemmin mielauseita tauluihin. Ryhmään osallistui kaksi uutta nuorta. Toimintaterapeutti jäi askartelemaan, kun sitä nuoret toivoivat. Nuoret tekivät kortteja sekä kirjanmerkkejä.

MIHIN KAIKKI JOHTI JA MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?

Yksi nuori löysi uuden harrastuksen aisti-installaatioon osallistuttuaan ja saatuaan tietoa järjestöistä, jotka tapahtuman takana olivat. Hän pohti, että kannustaa kaveriaan mukaan. Mielestäni samainen nuori pystyi paremmin tunnistamaan ja analysoimaan omia mielialojaan installaation jälkeen.

Uudet nuoret tulivat tutuiksi toisilleen ryhmäkerroilla, jolloin yhteisöllisyyden tunne lisääntyi yhteisten kokemusten kautta. Nuorista löytyi aivan uusia puolia ja harrastuneisuutta. Osastolle tuotiin maalaustarvikkeita ja pohdittiin puupajan hyödyntämistä nuoren työskentelypaikkana. Uusi keskusteluyhteys nuoriin avautui. Yksi

nuori aloitti kirjoittamisprojektin, kun kohti aistihuonetta taideprojektin kautta kirjoittaminen tuli tutummaksi ja päästiin hänen vahvuuksiinsa kiinni. Hän saa siitä tekemistä, jota voi tehdä milloin tahansa eikä tarvitse aina aikuista vierelleen.

Työskentelyn haasteena oli yleisesti ryhmässä toimiminen. Välillä pojat toimivat omina ryhminään. Ryhmä muuttui alati, vain yksi poika osallistui kaikkiin neljään kertaan. Taideprojektin kokoontumisissa tärkeää oli kokonaistunnelma sekä elämyksellisyys. Ryhmätoiminnassa mukautuminen vaihteleviin olosuhteisiin oli samankaltaista kuin yleensäkin aistihuoneen käyttötarkoituksin. Se voidaan muuttaa hyvin monenlaiseksi tilaksi välineiden ja huoneen järjestelyjen mukaan. Tällöin sitä voi hyödyntää rentoutumisen lisäksi myös taitojen opetukseen tarkoitettuna tilana. Oppiminen, tunteiden säätely sekä itseluottamuksen ja vuorovaikutuksen kehittyminen vaativat suotuisan vireystilan, joka voidaan saavuttaa miellyttävien aistikokemusten avulla (Lappi & Voutilainen 2015,15).

LÄHTEET

- Koskinen, M. & Nybacka, H. 2006. [Snoezelen - valkoinen huone. Snoezelen menetelmän mukaisen aistihuoneen suunnittelu ja toteutus toiminnallisena opinnäytetyönä.](#)
- Krappala, M. & Pääjoki, T. 2003. Taide ja toiseus syrjästä yhteisöön. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Lappi, K. & Voutilainen, I. 2015. [Tuntuvasti parempia leikkejä. Opas poikkeavasti tuntoaistimuksiin reagoivien lasten leikkivälineistä](#)
- Papunet 2017. [Aistien merkitys vuorovaikutuksessa.](#)

OSA 3.
TAIDE ITSEISARVONA, KOKEMUKSENA
JA TUTKIMUKSEN KOHTEENA

MERKITYKSELLINEN TOIMINTA VOI EDISTÄÄ HYVINVOINTIA

Päivi-Maria Jaatinen, filosofian tohtori, post doc -tutkija (Jyväskylän yliopisto), projektipäällikkö, taiteilija, visuaalisten taiteiden ja muotoilun opettaja

Hyvinvoinnista ja taidetoiminnasta puhuttaessa hämärtyy usein se, mitä hyvinvoinnilla lopulta tarkoitetaan. Hyvinvointi ei ole vain yksi ja yhtenäinen käsite, vaan se ymmärretään monin tavoin, tieteenalasta ja näkökulmasta riippuen. Käsitteiden käyttö muuttuu myös kulttuurin, aikakauden ja yhteiskunnan muutosten myötä. Taide- ja hyvinvointitoiminta on rantautunut Suomeen lähivuosien aikana, mutta sillä on itse asiassa verrattain pitkä historia, muun muassa Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Ludwig Wittgenstein (1889–1951) huomautti myöhäiskaudellaan, että käsitteiden luonteeseen kuuluu avoimuus. Kulttuurintutkija Mieke Bal on esittänyt, että käsitteet matkustavat eli ne ovat joustavia ja elastisia. Nämä lähtökohdat eivät kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö meidän tulisi löytää yhteistä kieltä taiteentutkimuksen sekä sosiaali- ja terveysalojen välille. Taide- ja hyvinvointitoiminnasta kiinnostuneen tulisi siis ymmärtää, kuinka käsitteitä nykyisin käytetään puhuttaessa tästä kentästä. Kun taide ja hyvinvointi yhdistetään, se edellyttää tietoa molemmilta aloilta.

Tässä artikkelissa käsittelem kehittämyäni fasilitoidun, visuaalisen taidetoiminnan teoreettista viitekehystä, jota voi soveltaa sekä alan tutkimukseen että hyvään käytäntöön. Näkökulmani taide- ja hyvinvointitoimintaan on sekä tutkijan että taiteilijan. Hyvinvoinnin lähtökohtiin taidetoiminnassa tutustuin jo 1990-luvulla työskennellessäni Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan visuaalisten taiteiden tuottaja-läänintaiteilijana. Olen suunnitellut ja toteuttanut useita hyvinvointiin ja visuaalisiin taiteisiin liittyviä projekteja, viimeisenä Luovan hyvinvoinnin Mikkeli -hankkeen, jonka lähtökohtana on ollut positiivinen psykologia ja osallistava palvelumuotoilu. Aikaisemmassa tutkimuksessani olen ottanut kantaa taide- ja hyvinvointitutkimuksessa esitetyn tieteellisen tiedon luonteeseen sekä mahdollisten hyvinvointivaikutusten tutkimustulosten perusteluihin. Tieteenkriitikissä olen soveltanut erityisesti sekä taiteentutkimuksellista lähtökohtaa että nykyaikaista hyvinvoinnin psykologiaa.

Tutkimustoimintani kautta olen kehittänyt teoreettisen viitekehysten hyvinvointiin liittyvään, taiteilijan fasilitoimaan, visuaalisen taidetoiminnan tutkimukseen. Tätä viitekehystä olen soveltanut myös käytännön työssä. Visuaalisen taidetoiminnan ja hyvinvoinnin tutkimus kuuluu useille tieteenaloille. Siten tutkimustoiminnassa näkökulma on väistämättä monitieteinen. Tieteidenvälisyys on kuitenkin nähtävä tutkimusta rikastuttavana ja avartavana näkökulmana, joka voi luoda tilaa uudelle ajattelulle. Tässä, alkuperäistutkimukseen perustuvassa artikkelissa esitellään vain tiivistelmä viitekehysten peruslähtökohdista, ja lukijaa suositellaan lisätietojen saamiseksi tutustumaan koko tutkimukseen.

Olen aiemmin selvittänyt taide- ja hyvinvointitutkimuksen alan viimeaikaista kehitystä (2010–2013) englanninkielisellä tutkimussektorilla väitöskirjassani, jonka tutkimustuloksiin artikkelini perustuu. Taide- ja hyvinvointitutkimus vakiinnuttaa vähitellen paikkaansa tiedemaailmassa, mutta on tutkimusalana vielä verrattain uusi. Ammattitaiteilijan fasilitoima taidetoiminta ja taideterapia on tärkeää erottaa toisistaan. Taideterapia ymmärretään säädeltyinä sosiaali- ja terveystieteiden ammatinharjoittamisena, kun taas taiteilijan fasilitoima visuaalinen taidetoiminta ymmärretään palvelutoimintaan liittyvänä ammatinharjoittamisena, joko taide- ja kulttuurialalla toimien tai yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden tai vapaa-ajan toimintaan liittyvien toimialojen kanssa.

Suositukseni on, että eettistä lupausta hyvinvoinnin edistämisen suhteen tulisi tarkastella huolellisesti taide- ja hyvinvointitutkimuksessa sekä hyvässä käytännössä. Taiteilijan fasilitoiman taidetoiminnan menetelmät ja mahdollisten hyvinvointivaikutusten tutkimus tulisi erottaa selvemmin sosiaali- ja terveystieteiden sekä taideterapian menetelmistä ja tavoitteista. Niinikään, hyvinvointiin liittyvää taidetoimintaa tulisi käsitellä enemmän taiteen sisältä käsin, myös taiteellisista tavoitteista ja taiteellisesta prosessista lähtien. Taidetoiminnan taiteellis-esteettisiin arvoihin, osallistujan sisäiseen motivaatioon ja persoonallisen kasvun mahdollisuuksiin pohjautuva toiminta voi olla itse asiassa enemmän psykologista hyvinvointia edistävää kuin välineellisiin, instrumentaalisiin arvoihin pohjautuva toiminta.

Sekä visuaaliseen taidetoimintaan että hyvinvointiin liittyvien käsitteiden käyttö on ollut akateemisessa tutkimuksessa osin epäohjonmukaista, ja toisinaan ristiriitaista. Vaikka erilaisten käsitteiden määrä hyvinvointiin liittyvässä taidetoiminnan tutkimuksessa on suuri, taidetoimintaan liittyviä käsitteitä ei usein kuvata, selitetä eikä problematisoida riittävästi. Käsitteitä ‘taide’ ja ‘hyvinvointi’ käytetään enimmäkseen yleistävässä merkityksessä, eikä hyvinvoinnin käsitettä pyritä tarkastelemaan subjektiivisen tai psykologisen hyvinvoinnin viimeaikaisen tutkimuksen kautta, jotka ovat itse asiassa kaksi toisistaan osin eroavaa tutkimussuuntautumista.

Laajan käsittelemäni tutkimusaineiston suhteen pidin ongelmallisena sitä, että tutkimusten käsitteiden käyttö ja diskurssi erosi huomattavassa määrin taiteentutkimuksellisista aloista, kuten taidehistoriasta, taidefilosofiasta ja taiteilijoiden tai muotoilijoiden taiteellisesta tutkimuksesta. Tutkimusmetodologia, teoreettiset puitteet sekä yksittäiset tutkimusmenetelmät noudattelivat sosiaali- ja terveystieteiden lähtökohtia. Valtaosassa akateemisia tutkimuksia käytettiin kuitenkin vain yhden osallistujaryhmän tutkimusasetelmaa, ja osallistujaryhmien koot olivat suhteellisen pieniä. Vain muutamassa tutkimuksessa huomioitiin tieteellisesti relevantti psykologinen tulostuottaja tai kontrolliryhmä.

Vaikka aineiston tutkimukset esittivät tavoitteellisesti tutkivansa taidetta tai visuaalista taidetoimintaa, visuaalisten taiteiden erilaiset käytänteet tutkimustilanteissa jäivät liian vähälle huomiolle tai epäselviksi. Suuri osa tutkimuksista ei selvittänyt taidetoiminnan luonnetta ja merkitystä produktiona ja prosessina, visuaalisten taidemuotojen eroja verrattuna toisiinsa tai toiminnan kautta luotujen visuaalisten taideteosten tulkintaa ja arvoa osallistujille. Tutkimusaineistosta puuttuivat myös lähes

täysin taiteilijoiden näkemykset siitä, kuinka hyvinvointiin liittyvää taidetoimintaa voidaan suunnitella tai tutkia.

Tutkimusmateriaalista löytämäni teoreettisten ja käsitteellisten viitekehysten puute johti jatkotutkimukseen, jonka tavoitteena oli selvittää, mitkä hyvinvoinnin psykologian ajankohtaiset käsitteet ovat relevantteja visuaalisen taidetoiminnan ja hyvinvoinnin tutkimusta koskien. Näen positiivisen psykologian tutkimusalan validina ja ajankohtaisena lähtökohtana. Positiivinen psykologia yhdistetään usein amerikkalaisen psykologi Martin Seligmanin tekemään, urauurtavaan työhön 2000-luvulla, mutta se käsittää nykyisin useita, osin erilaisia näkökulmia. Olen tutkinut psykologian käsitteiden subjektiivinen hyvinvointi (SWB), psykologinen hyvinvointi (PWB), hedoninen ja eudaimoninen hyvinvointi (EWB) ja 'flow' merkitystä ja käsitteiden historiaa.

Pohjautuen erityisesti Ed Dienerin teorioihin subjektiivinen hyvinvointi ymmärretään psykologian alana, joka tutkii tyytyväisyyttä elämään ja tärkeisiin elämäntilanteisiin sekä positiivisia ja negatiivisia affekteja. Psykologinen hyvinvointi ymmärretään erityisesti Carol D. Ryffin teorioiden kautta itsensä hyväksymisenä, positiivisina suhteina muihin ihmisiin, autonomiana ja itsensä toteuttamisena, ympäristön hallintana, elämän tarkoituksena ja persoonallisena kasvuna. Itse seuraan kuitenkin psykologisen hyvinvoinnin eudaimonista tutkimussuuntausta, joka ymmärtää eudaimonisen ja hedonisen hyvinvoinnin erilaisina mutta toisiinsa liittyvinä psykologian käsitteinä. Eudaimonisen hyvinvoinnin tutkimuksessa suosittelen erityisesti Alan Watermanin, Veronika Hutan ja kollegoiden tutkimusnäkökulmaa taidetoiminnan suhteen relevanttina, koska se on suuntautunut hyvinvointia mahdollisesti lisäävien aktiviteettien eli toiminnan tarkasteluun.

Kriittisen arvioinnin ja käsiteanalyysin pohjalta rakensin uuden teoreettisen ja käsitteellisen viitekehksen, joka huomioi sekä taiteentutkimuksellisia että hyvinvoinnin psykologian tutkimusalan näkökulmia. Tavoitteeni on ollut siten aidon, monitieteellisen dialogin edistäminen tieteiden välillä. Pohjautuen erityisesti Watermanin ja Hutan viimeisimpiin teorioihin yhdistän eudaimonian ja hedonian taidetoimintaan psykologisina tutkimuskäsitteinä. Eudaimonia ymmärretään siten muun muassa persoonalliseen kasvuun ja itsensä toteuttamiseen ja hedonia subjektiivisiin kokemuksiin, kuten mielihyvään liittyvinä käsitteinä taidetoiminnan yhteydessä.

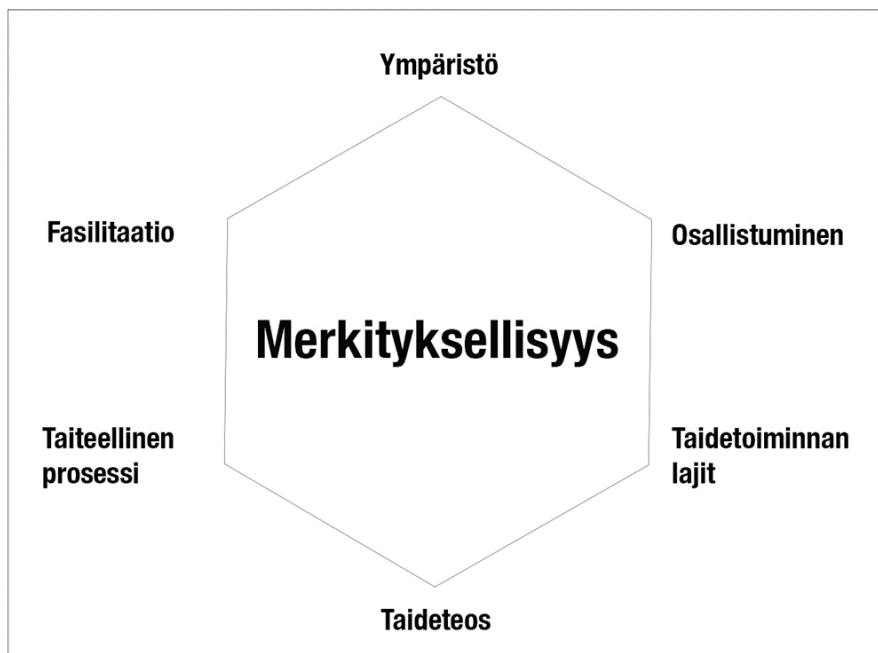
Viitekehyksessä olen pyrkinyt ottamaan huomioon visuaalisen taidetoiminnan tilanteen ja kontekstin eli in-situ -tilanteen. Viitekehys noudattelee seuraavia lähtökohtia: Visuaalinen taidetoiminta on ammattitaiteilijan fasilitoimaa ryhmätoimintaa kliinisesti diagnosoimattomille osallistujille. Visuaalisia taiteita tarkastellaan osallistujaryhmän toimintaan liittyvien näkökulmien kontekstissa. Taidetoiminta on osallistujan vapaa-aikaan liittyvää toimintaa mutta taiteilijan ammatinharjoittamista. Hyvinvointi käsitteellistetään psykologisena hyvinvointina, eudaimonisen ja hedonisen hyvinvoinnin kontekstissa. Eudaimonia ymmärretään, erityisesti toimintaan liittyen, itsensä toteuttamisena, itseilmaisuna, merkityksenä, arvona, persoonallisten vahvuuksien kehittämisenä ja mielenkiintona toimintaa kohtaan. Eudaimonisen hyvinvoinnin ydinkäsitteeksi nostan siten toiminnan koetun ja arvioidun merkityksellisuuden osallistujalle. Ydinkäsitettä lähellä olevat käsitteet ovat toimintaan liittyvät positiiviset

suhteet ja vuorovaikutus sekä itsensä hyväksyntä. Hedonia on käsitteellistetty toimintaan liittyvien mielihyvän, nautinnon ja rentoutumisen subjektiivisina kokemuksina. Liitän Mihaly Csikszentmihalyin alkuperäisen, visuaalisten taiteilijoiden työskentelyn havainnoinnin pohjalta syntyneen flow-käsitteen sekä eudaimoniseen että hedoniseen hyvinvointiin. Seuraten Alan Watermania näkemykseni on, että flow käsitteenä sisältää itse asiassa kaksi merkitystä: taitojen ja toiminnan haasteiden optimaalisen tasapainon sekä kognitiivis-affektiivisten kokemusten tason. Jos toiminta tarjoaa riittävästi haasteita suhteessa taitoihin, suotuista flow-kokemus voi syntyä.

Visuaalinen taidetoiminta voi lisätä eudaimonista hyvinvointia, jos osallistuja kokee toiminnalla olevan arvoa ja merkitystä, toiminta tarjoaa mahdollisuuksia persoonalliseen ilmaisuun ja kasvuun, ja toiminta ja sitoutuminen siihen ovat sisäisesti motivoituneita. Visuaalisen taidetoiminnan koettu merkityksellisyys tulisi olla välineellisiä, instrumentalistisia arvoja suuremmassa roolissa taide- ja hyvinvointitutkimuksessa. Siihen, kuinka taidetoiminta koetaan merkitykselliseksi, vaikuttavat monet tekijät.

Visuaalisen taidetoiminnan viitekehyksessä toiminnan arvioitu merkityksellisyys on suuressa roolissa. Merkityksen muodostumiseen liittyvät osallistujan motivaatio ja arvot suhteessa toimintaan. Viitekehyksessä kiinnitetään huomiota myös taidetoiminnan fasilitoinnin, toiminnan ympäristön, osallistumisen tapojen, taideaktiviteettien sisällön, taiteellisen prosessin ja taideteosten tulkintatapojen merkitykseen. Viitekehyksen tarkoituksena ei ole olla rajoittava, vaan se on tiivistys niistä käsitteistä ja näkökulmista, joita suosittelen käsiteltäväksi sekä tutkimustoiminnassa että hyvässä käytännössä.

Fasilitoitu visuaalinen taidetoiminta ja psykologinen hyvinvointi – Tutkimusnäkökulmia.

Toiminnan ympäristö on tärkeää arvioidun merkityksen kannalta. Ihmisen suhde rakennettuun ja luonnonympäristöön on moniulotteinen. Toiminnan paikka, tila ja ympäristö, kuten taiteellisen työskentelyn ergonomia tai työskentely ammattimaisissa studiotiloissa, vaikuttavat kokemukseen taidetoiminnasta. Fasilitaatio ei ole sinällään opettamista eikä vain ohjaamista vaan toiminnan mahdollistamista. Fasilitaatio voidaan ymmärtää yhteistyönä ja luottamuksellisena ohjaussuhteena osallistujien kanssa. Fasilitaation tarkoituksena taidetoiminnassa on edistää osallistujan mahdollisuuksia persoonallisten vahvuuksien kehittämiseen, positiivisiin suhteisiin, merkityksellisiin kokemuksiin ja flow-kokemuksiin toiminnan kautta.

Fasilitaatiossa toiminnan tavoitteet neuvotellaan yhdessä fasilitaattorin ja osallistujan sekä osallistujaryhmän kanssa. Fasilitaatio on myös reflektiivinen prosessi, jossa toimintaa mietitään ja uudistetaan saatujen kokemusten kautta. Taidetoiminnan fasilitaatioon vaikuttavat monet tekijät alkaen fasilitaattorin arvoista, taiteellisista ja pedagogisista tiedoista, taidoista ja kommunikaatiotavoista. Siihen vaikuttavat myös toiminnan ajoittaminen, lyhyt- ja pitkäkestoisuus. Osallistumisen ja osallistavuuden suhteen on tärkeää ymmärtää, että osallistujan motivaatio suhteessa osallistumiseen on avainasemassa. Osallistujan liittyviä tutkimuksen kohteita ovat esimerkiksi demografia, persoonallisuus, arvot, kognitiiviset taidot, taiteelliset taidot, oppimistaidot ja kommunikaation tavat.

Osallistujan taidetoimintaa voidaan käsitellä aktiveettina. Aktiveettien lajien suhteen on eri asia, harjoitetaanko taidetoimintaa esimerkiksi omaehtoisesti vapaa-aikana tai työhyvinvointiin ja työkyvyn edistämiseen liittyvin tavoittein. Viitekehyksessä huomioidaan myös tarkemmin vapaa-ajan toimintaan ja sen tavoitteisiin liittyvä jaottelu sekä osallistumisen kestoon liittyvä merkitysten synty.

Taidetoiminnassa tulisi huomioida myös visuaalisten taiteenlajien erilaisuus. Jokaisella visuaalisella taiteenlajilla on oma merkitysrakenteensa ja viittaussuhteensa todellisuuteen sekä erikoistuneet, konkreettiset tekniikat. Esimerkiksi taidemaalaus voi olla merkityksellistä ja persoonallista kasvua edistävää yhdelle osallistujalle, kun taas ei niinkään merkityksellistä toiselle osallistujalle, joka haluaisi mieluummin tehdä esimerkiksi videoita.

Taiteellinen prosessi osallistujalle ei tuota vain esteettisiä kokemuksia. Yhdyn John Deweyn (1859–1952) käsitykseen siitä, että taideteoksen luominen on tekijälleen taiteellis-esteettinen kokemus. Tekijä on taideteoksensa ensimmäinen esteettinen kokija, näkijä ja arvioija.

Niin ikään viitekehyksessä nostetaan taiteellisen prosessin yhteydessä esille kysymys taiteellisen ongelman löytämisestä, mikä ei ole suoraa ongelmanratkaisua. Olen samaa mieltä Csikszentmihalyin ja Jacob W. Getzelsin kanssa, että taiteellinen ongelma on yksi keskeisiä käsitteitä taiteellisessa prosessissa. Taiteellisen ongelman löytäminen alkaa jo ennen konkreettisen taideteoksen tekoa. Taideteos on vastaus taiteellisen ongelman löytämiseen.

TAITEELLINEN PROSESSI ON MYÖS USEIN KOGNITIIVINEN JA VAATII ERI TOTEUTTAMISVAIHEIDEN SUUNNITTELUA.

Valmista taideteosta voidaan tarkastella taidemuodon, genren, teeman, aiheen, materiaalien, tekniikan, taidehistoriallisten kategorioiden tai viittaussuhteiden kautta. Eudaimonisen hyvinvoinnin suhteen taideteos voidaan ymmärtää ehdottomani neuvotellun arvon kautta. Toisin sanoen voimme pohtia, täyttääkö taideteos niitä tavoitteita ja toiveita, joita osallistujalla oli suhteessa itseilmaisuun, persoonallisten vahvuuksien löytämiseen ja kasvun edistämiseen. Myös muiden osallistujien ja fasilitaattorin palaute ja sen antotavat ovat tärkeässä roolissa valmiin taideteoksen suhteen.

Visuaalisen taidetoiminnan tutkimuksessa, liittyen hyvinvointiin, on siis tärkeää ymmärtää, että kysymys ei ole vain siitä, mitä osallistuja tekee. Sen sijaan on tärkeää käsitellä sitä, kuinka osallistuja käsittää ja tulkitsee omaa toimintaansa ja tarjoaako toiminta juuri hänelle mahdollisuuksia esimerkiksi persoonalliseen kasvuun ja sitä myöten eudaimoniseen hyvinvointiin. On myös syytä huomioida, että tutkimustieto taide- ja hyvinvointitoiminnasta on usein rakennettu pääasiassa osallistujilta toiminnan jälkeen kerätyn kirjallisen ja verbaalisen tiedon varaan. Tutkimusmenetelmät ovat keskittyneet kenties liian pitkälti osallistujien kokemuksen jälkeisiin haastattelu- tai kyselymenetelmiin, eikä taidetoiminnan tilanteen in-situ -havainnointiin tai analyysiin visuaalisesta tutkimusaineistosta. Useat hyvinvoinnin psykologian tutkijat, kuten Csikszentmihalyi, ovat kuitenkin kyseenalaistaneet kokemuksen jälkeisen tiedonkeruun perinteisin haastattelu- tai kyselymenetelmin. Olenkin esittänyt, että kokemukseen liittyvää toimintaa tulisi tutkia enemmän taidetoiminnan tilannetta havainnoiden ja käyttäen hyväksi sekä relevantteja, nykyaikaisia psykologisia että taiteentutkimuksellisia menetelmiä. Taide- ja hyvinvointitutkimus hyötyisi myös hyvinvoinnin psykologian ja taiteentutkimuksen käsitteiden tarkemmasta tutkimisesta.

LÄHTEET

Jaatinen, Päivi-Maria 2015. [Rethinking Visual Art Practice in Relation to Well-Being: A Conceptual Analysis.](#)

Jaatinen, Päivi-Maria 2017. www.paivimariajaatinen.fi

Luovan hyvinvoinnin Mikkeli 2017. www.luovahyvinvointi.fi

NAATTEJA, VARJOJA JA LIIKETTÄ SYVYYDESTÄ. TAIDELÄHTÖISYYS – LUPA SOVELTAA?

Karina Lujan, *tanssinohjaaja, kulttuurituottaja (amk), järjestö- ja nuorisotyö (yamk) -opiskelija*

Taidelähtöisyys ei välttämättä asetu kokonaisuudessaan suosiolla yhteen muottiin. Se elää, kehittyy ja vaikuttaa – löytää oikeutuksensa yhä uudestaan sille altistuneiden kirkastuneista katseista.

NAATIT JA VARJOT

Mitä on taide? Taidetta sovelletaan, vaikka se näyttää pakenevan määritelmiä ja kaikenlaista soveltamista. Mistä taidelähtöisyydessä on kysymys?

”Jos tutkii taidetta sen yhteiskunnallisten vaikutusten kannalta, on se suunnilleen sama kuin tarkastelisi naurista naattien mukaan tai ihmistä hänen varjonsa perusteella.” (Ortega y Gasset 1961 [1925], 7.)

Näin Kirsi Heimonen (2009, 38) siteeraa José Ortega y Gassetia valtakunnallisen TAIKA-hankkeen julkaisusta *Taide käy työssä. Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä*. Sitaatti haastaa kysymään, voiko taidelähtöisyyttä lähestyä kysymättä ensin mitä taide on ja sen suhde taidelähtöisyyteen. Onko taiteen soveltamisessa kysymys naateista ja varjoista, jotka taide jättää jälkeensä jääden itse kuitenkin tavoittamattomiin? Pakeneeko taide soveltamista? Voidaanko tässä yhteydessä ylipäättään puhua taiteesta tekemättä sille vääryyttä? Heimosen tapaan minäkin epäilen. Ja vastustan. Vastustan taiteen valjastamista, kuohimista ja annostelua rohtona milloin mihinkin vaivaan. Samalla uskon, että taide rimpuilee vimmaisesti irti eikä suostu kesytettäväksi. Se haastaa antamaan tilaa arvaamattomalle ja kumoamaan kausaaliset odotukset (Heimonen, 2009:45–46.)

Näiden taustalla resonoivien kysymysten kanssa aloitin taidelähtöisen projektini suunnittelun. Siitä huolimatta nämä kysymykset ovat ilman vastauksiakin tärkeitä. Ne kertovat paljon sekä käsiteltävästä aiheesta että taidelähtöisen projektini suunnitteluprosessista. Taidelähtöisyys ei asettunut kokonaisuudessaan yhteen muottiin. Se elää, kehittyy ja vaikuttaa ja löytää oikeutuksensa yhä uudestaan sille altistuneiden kirkastuneista katseista. Hyvä niin. Tästä näkökulmasta katsottuna tarkka määrittely ei edes ole välttämätöntä.

TAITEEN PYHYYS – ONKS PAKKO SOVELTAA?

Suunnitteluprosessiin liittyi siis melkoinen määrä poukkoilua taiteen ja taidelähtöisyyden eri diskurssien välillä. Pohdiskelin näitä eri rooleista käsin. Taiteilija minussa kapinoi ja kysyi, onks pakko soveltaa. Sisäinen pedagogini saattoi löytää aivan toisen

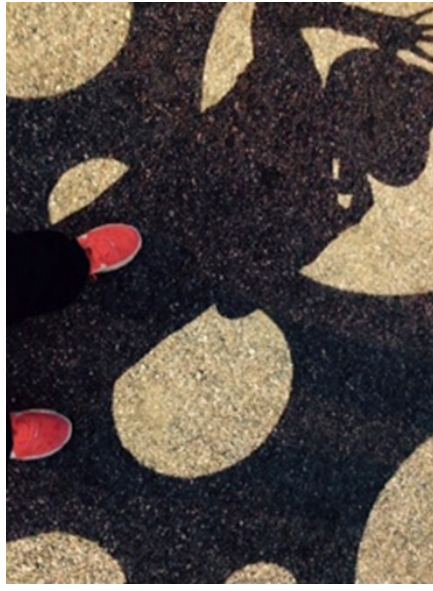
tulokulman. Kulttuurituottajana tai ihan vaan ihmisenä ilman ammattiroolia ymmärrykseni löysi taas hieman eri muodon. En ole yksin tämän poukkoiluni kanssa. Anu-Liisa Rönkän ja Anja Kuhalammen mukaan taiteen käsitteen kerroksellisuus ja monitulkintaisuus ja taiteen kokemisen henkilökohtaisuus hämmentävät aivan arkistakin keskustelua taiteesta ja taidelähtöisistä menetelmistä. He avaavat aiheeseen eri diskursseja. Taiteen pyhyysdiskurssi, joka vaikuttaa eniten omaan ajatteluuni, korostaa taiteen autonomisuutta ja sen omanlaistaan järjestelmää, jota määrittää taiteen omat sisäiset kriteerit. (Kuhalampi & Rönkä 2011.) Sari Karttusen (s.a.) luotsaama *Socially Responsible Arts Institutions and Artists* -tutkijaryhmä edustaa tätä taiteen pyhyysdiskurssia luottaen siihen, että taide sellaisenaan, ilman erityistä soveltamista, mahdollistaa tasa-arvoisia kohtaamisia erilaisista lähtökohdista tulevien henkilöiden välillä. Tämä määrittyi myös oman työskentelyni lähtökohdaksi. Projektini työpajojen sisällöt ovat siis syntyneet tanssitaide edellä, vaikka tavoitteena ei ollut taideteoksen luominen eivätkä osallistujat ole tanssin ammattilaisia tai välttämättä edes sen harrastajia.

OLEMISEN POEETTINEN LIIKE

Tanssitaiteilija Kirsi Monni (2004) määrittää väitöskirjassaan tanssin olevan olemisen poeettista liikettä. Hän käsittelee omaa tanssifilosofista ajatteluaan Martin Heideggerin taidekäsitteiden valossa. Martin Heideggerin mukaan taide ei ole pelkästään esteettisen elämyksen asia, vaan taide on totuuden avautumisen tapa. (Monni 2004, 408.) Tämä Monnin väitöskirjassaan määrittelemä tanssin uuden orientaation ajatus on projektini tanssifilosofinen lähtökohta.

Pohdiskeluisiani päädyin kuitenkin käyttämään käsitteitä tanssi-, kuva- tai liikelähtöinen taiteen tai taidelähtöisyyden sijaan, ohittaen kysymyksen siitä, milloin liike tai tanssi muuttuu tanssitaiteeksi tai piirroskuva kuvataiteeksi.

GRACE AND GRAVITY – KEHOLLISEN ARMON JA MYÖTÄTUNNON KOKEMISTYÖPAJAT

Kaikki ihmisyytemme kokemukset ovat tavalla tai toisella kehollisia. Kehomme varas-
toi kokemuksia ja luo kinesteettisiä muistoja. Kehollinen tieto ilmenee havainnoissa,
tuntemuksissa ja tunteissa. Kaikki havaintomme, tuntemuksemme ja tunteemme
sisältävät arvokasta kehollista tietoa. Liikkeen ja tanssin avulla niitä voidaan tutkia ja
tuoda näkyviin. Liike kertoo kehon tarinaa. (Hämäläinen 2007, 56 - 58.)

Työpajojen tanssilähtöisyyden merkitys on ajatuksessa, jossa tanssi nähdään ke-
hollisena ajattelun ja tutkimuksen tapana ja tanssiva keho merkityksenannon ta-
pahtumapaikkana. Tanssiminen on yksi tapa hahmottaa ja ymmärtää todellisuutta.
Yhteisötanssin ajatusta soveltaen työpajoissa avataan yhteisöllinen luovuuden tila, jossa
osallistujat voivat käydä liikkeellistä keskustelua teemoista suhteessa itseensä ja toiseen.
Kehollinen tietämys avautuu sekä välineellisesti että sisällölliseksi. Työskentely lähtee
osallistujien lähtökohdista ja korostaa tanssin kokemuksellisuutta.

Työpajojen päämenetelmiksi valikoituivat soveltuvin osin Autenttinen liike -mene-
telmä ja kontakti-improvisaatio. Kontakti-improvisaatio on parin tai ryhmän kanssa
harjoitettava tanssin ja liikkeen muoto, joka perustuu liikkeelliseen vuorovaikutukseen
eri osapuolten välillä ja kehojen kontaktiin. Menetelmässä liikutaan soolona, pareittain
tai ryhmässä.

Autenttinen liike, alun perin nimeltään Liike syvyydestä, on Mary Starks Whi-
tehousen kehittämä prosessimainen, kehontietoisuuden syventämisen väljä metodi,
jonka ytimessä on vapaassa improvisaatiossa tapahtuva eletyn kehon kokemuksen
reflektio toisen ihmisen, silminnäkijän tai todistajan läsnäolossa (Monni 1999, 42).

Työpajan teemallinen ja menetelmällinen sisältö suunniteltiin kohderyhmän ta-
voitteiden mukaisesti. Näillä menetelmillä on tarkoitus tutkia kehoa armon ja myö-

rätunnon tapahtumapaikkana, kokeilla, miten tanssi- ja liiketyöskentelyn kautta voisi löytää armollisempaa suhdetta omaan kehoon. Työskentelyn toivotaan syventävän kokonaisvaltaista ja kokemuksellista ymmärrystä armon ja myötätunnon käsitteistä.

Työpajan suunnittelijana ja ohjaajana tavoitteenani on kokeilla uusia harjoitteita, joilla voisi kehollisesti tutkia erilaisia yleisinhimillisiä teemoja yhteisön jäsenissä ja suhteissa sekä oppia todistavaa, tilaa tekevää ja läsnä olevaa ohjaustapaa. Se, miten tavoitteet saavutetaan, on mahdotonta arvioida tässä vaiheessa.

“Kaikki luonnolliset sielunliikkeemme noudattavat lakeja, jotka muistuttavat aineen maailmassa vallitsevaa painovoimaa. Ainoana poikkeuksena on armo.” (Weil 1957.)

TAIDELÄHTÖISYYS - LUPA SOVELTAA?

Välillä narkästyn syvästi taiteen välineellistämisestä. Taide on olemisen attribuutti. Ainakin yksi sellainen. Taiteen ei mielestäni tarvitse hakea oikeutustaan itsensä ulkopuolelta. Se on olemassa itsensä vuoksi. Soveltaessa taide saattaa laimentua vähitellen ei-taiteeksi, pelkäksi toiminnallisuudeksi. Mitä jos tanssin poeettiset olemisen ääret katoavat hyvinvointia tavoitellessa? Kaikesta huolimatta, en halua eristää itseäni taiteen, erityisesti nykytanssin välillä niin vaikeasti tavoitettavaan ja nyrpistelevään maailmaan. Taide saakoon eheyttää, ja joskus jopa itsetarkoituksellisesti. Onneksi sisältäni löytyy paikka, joissa ei rajata ulos tai aseteta vastakkain. Maailma, joissa olemisen ääret saavat välillä kadota.

LÄHTEET

Heimonen, Kirsi 2009. Taidelähtöiset menetelmät sosiaali- ja terveysalan henkilökunnan arjessa – miten käy hyvinvoinnin, työn ja taiteen. [Taide käy työssä.](#)

Hämäläinen, Soile 2007. Ways of knowing in dance and art. Helsinki: Yliopistopaino.

Karttunen, Sari s.a. [Socially Responsible Arts Institutions and Artists.](#)

Monni, Kirsi 2014. [Alexander-tekniikka ja Autenttinen liike -työskentely. Kaksi kehontietoisuuden harjoittamisen metodia.](#)

Monni, Kirsi 2004. Olemisen Poeettinen liike. Tanssi uuden paradigman taidefilosofisia tulkintoja Martin Heideggerin ajattelun valossa ja taiteellinen työ vuosilta 1996 - 1999. Yliopistopaino.

Rönkä, Anu-Liisa ja Kuhalampi, Anja 2009. Sanoilla yli sektorirajojen. [Taide käy työssä.](#)

Weil, Simonen 1957. Painovoima ja armo. (La pesanteur et la grâce, 1947.) Helsinki: Otava.

TAITEEN TOIMINNAN LOGIIKALLA

Anne Pässilä & Eili Ikonen *FT Anne Pässilä on erikoistutkija (Lappeenrannan teknillinen yliopisto, LUT Lahti), ja kuvataiteilija Eili Ikonen on organisaatiotaiteilija (Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymä).*

Tässä artikkelissa me, tutkija-taidekasvattaja Anne ja taiteilija-kehittäjä Eili, pohdimme syitä mitä taiteen toiminnan logiikka ja käytänteet¹ tarkoittavat organisaation kehittämisessä. Tämä artikkeli on toteutettu osana Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelmasta rahoitettua ArtsEqual -hanketta (hankenumero 293199).

MIKSI IHMEESSÄ LINKITTÄÄ TAIDETTA JA TAIDEKASVATUSTA ORGANISAATION KEHITTÄMISEEN?

Organisaatorakenteiden muuntuminen hierarkkisista rakenteista kohti joustavampia, itseohjautuvia ja verkostoituneita rakenteita asettaa myös oppimiselle uusia odotuksia. Johtaja tai yksi työryhmä tai edes yksikkö ei pysty enää yksin hahmottamaan monimutkaisia kokonaisuuksia, tekemään päätöksiä tulevaisuuden kehitystarpeista organisaation toiminnalle.² Osallistamalla eri toimintojen ja alojen sekä käytännön että teorian tiedon asiantuntijoita voidaan yhdessä rakentaa uutta tietoa ja ymmärrystä. Taiteilija- ja taidepedagogiasiantuntijuutta voi hyödyntää tämääntyypisessä tiedon ja ymmärryksen rakentumisessa. Tällöin keskeinen asia on yhdessä tapahtuva kollektiivinen reflektio³, joka tarkoittaa kokemusten, näkemysten ja tiedon jäsentämistä ja siitä avautuvaa oppimista. Reflektion ja taiteilija- ja taidepedagogisen osaamisen yhdistämisessä voi syntyä foorumi⁴, jossa toimijat tarkastelevat omia käytänteitä uusien silmin, yhdistäen olemassa olevaa tietoa uudella tavalla⁵.

Anne: Taiteen toiminnan logiikan ja käytänteiden tavoitteena on moniäänisen dialogin syntyminen.

¹ Schiuma, G. (2011) *The Value of Arts for Business*. Cambridge: Cambridge University Press. Taiteen toiminnan logiikka ja käytänteet on Pässilän (2014, Tutkimusperustainen teatteri ja tiedon muotoutuminen organisaatiokontekstissa P. Korhonen ja R. Airaksinen (toim.) *Hyvä hankaus 2.0*. Taideyliopisto Kokos-julkaisusarja 1/2014. ISBN 978-952-6670-41-6 Draamatyö. pp.285-301.) kääntämä käsite. Alkuperäinen käsite Schiuman (2011) *art-based initiatives*.

² Pässilä, A. (2016) *Kehittäminen ja tutkimus taiteen toiminnan logiikalla* s.74-82. . Vesa Porokuru ja Antti Huntto (toim.) *Taiteen menetelmät kehittämisessä ja tutkimuksessa*. Esiselvitys. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 4/2016. Helsinki 2016. ISSN 2342-6608 (verkkojulkaisu)

³ Vince, R. (2002) 'Organizing reflection', *Management Learning* 33: 63-78.; Pässilä, A., Oikarinen, T. and Harmaakorpi, V. (2015) *Collective voicing as a reflexive practice*, *Management Learning*, February 2015, vol. 46 no. 1 67-86 <http://mlq.sagepub.com/content/46/1/67.abstract>

⁴ Pässilä, A. & Vince, R. (2015) *Critical Reflection in Management and Organization Studies*. In Jan Fook, Val Collington, Fiona Ross, Gillian Ruch, Linden West (eds.) *Researching Critical Reflection Multi-disciplinary Perspectives*. Routledge

⁵ Pässilä, A. and Owens, A. (2016) *Sensible Sensitivity: Arts Pedagogy in Management Development*. Peter Stokes, Neil Moore, Simon M Smith, Caroline Rowland, Peter Scott (eds.) *Organizational Management: Approaches and Solutions*. Kogan Page

Eili: Moniäänisestä dialogista on hahmotettavissa ainutkertaisia projekteja, jotka kuitenkin asettuvat suhteeseen esimerkiksi muuttuvaan ympäristöön, joka on kaikille osapuolille yhteinen. Polyprojektionnoinnina ehtona on toisten väitteiden kuunteleminen sekä niiden taustalla olevien käsitteiden ja toimintojen ymmärtäminen sekä uudenlainen yhdistely, jonka avulla tavoitellaan jotakin tulevaa ja vielä keksimättä olevaa.

Anne: Kyseessä on siis moniäänisyydestä esiin tihentyvä horisontti, jota kohti eri osapuolet lähtevät kulkemaan omilla projekteillaan. Tarkoitamme taidekasvatuksella kriittisen ja luovan ajattelun lisääntymistä taiteen muotokielen ja tulkinnan kautta esim. kirjallisuuden, sanataiteen, luovan liikkeen, draamakasvatuksen, soveltavan teatterin, kuvallisen tai tarinallisen työskentelyn myötä avautuvaa ymmärrystä.

Eili: Taidekasvatus tässä yhteydessä suuntautuu siis omien käsitysten tarkasteluun ja niiden avautumiseen taiteessa tapahtuvan työskentelyn tai esteettisen kokemisen ja merkityksenannon myötä.

MITÄ AINEKSIA ON TAITEEN TOIMINNAN LOGIIKASSA?

Taiteilijan, Eilin, ja taidepedagogin, Annen, osaamisen samuus liittyy keskeneräisyydessä olemiseen, jolloin kuvittelukyky, nopea luonnostelu ja improvisointitaito ovat oleellisia käsillä olevan ilmiön hahmottamisessa, tulkittamisessa ja merkityksellistämässä.

Anne: Luomisen tapahtumakulussa aistimellisuus ja kehollisuus ovat orgaaninen osa tietämisen ja ymmärryksen rakentumista. En siis hahmota lähtökohtaisesti luomista ongelmanratkaisuna. Enempikin se on uteliaisuuden suuntaamista johonkin, mitä en vielä tiedä, ja parasta on, kun syntyy hetki, jolloin heittäydyn leikkillisyyteen. Ihan vaan siitä ilosta, että se huvittaa minua.

Eili: Minä taas luovassa prosessissa järjestän assosiaatioiden ohjaamana maailmaa uudelleen tavalla, jota parhaiten voin kuvata sanoilla *ehkä* ja *niin kuin*. Ehkä on kaikki mahdollinen käsitys ja käsitysten sidokset, joita minulla on aiheesta käsillä, eli se moniääninen dialogi, eri kohtaamisista keräämäni muistijäljet ja muualta tallentunut *muu*. Muotoilun metodologiassa näiden *ehkien* kokoamista ja jäsentelyä suhteessa toisiinsa ja *muuhun* voisi kutsua mielen sisäiseksi gigamapping-vaiheeksi. Samalla kuitenkin käsittämiseeni sisältyy lähtökohtaisesti ja irrottamattomasti oletus siitä, että tietämäni ja ymmärrykseni on näkökulmaista ja mielikuvien värittämää eikä niinkään faktuaalista tai professionaalista, jonka perusteluissa ajatukseni olisivat koskemattomissa ja pysyviä. Ne ovat *niin kuin*, mutta koska *en tiedä*, voin täydentää mielikuvaa melkein millä tahansa. Usein kiinnostavimmat oivallukset tapahtuvat *niin kuin* -alueella, jossa hahmotan käsillä olevaa hetkeä samoin kuin maalaisin muotokuvaa. Sekä *ehkien* että *niin kuin* -alueelle voidaan kulkea myös ryhmänä yhdessä. *Niin kuin* -alueella on jo tehty rajausta siitä, mitä asiaa kuvitellaan pidemmälle ja millaista taustaa vasten. Siellä tapahtuu tulkinnat ja tuttuina pidettyjen asioiden uudelleen merkityksellistäminen.

Anne: Taiteen toiminnan logiikka ja käytänteet suuntaavat siis kokeiluun, luomiseen. Oleellista on luoda tilaa yhdessä tapahtuvalle moniääniselle kysymiselle, kyseenalaistamiselle, ihmettelulle, intuitiolla, hortoilevalle etsimiselle ja siitä syntyvälle oivaltamiselle.

Eili: Ihmettely, intuitio ja hortoilu! Seikkailu kokonaisuuksissa ja sen huomaaminen,

että kokonaisuudet eivät asetu jähmettyneiksi muodoiksi, vaikka siltä ensisilmäykseltä joskus vaikuttaisikin. Kun yksi nostaa leukaa, kokonainen tunnelma tai kompositio muuttuu. Organisaation moniäänisyydestä kokonaisuuksien hahmottaminen sisältää samankaltaista mallin käyttämistä kuin maalaaminen: todellisia kohtaamisia, toimintaa ihmisten kanssa, kuvittelevaa havaintojen tekemistä sekä ulospäin ilmaistuja yhteenvetoja niistä. Ihmismallin tilalla saattaa olla vaikkapa organisaation visio tai palvelua uudistava muotoiluprosessi, joita yhdessä tehdään ja jotka kaikkien tulisi tunnustaa, omaksua ja niihin sitoutua. Muotokuvaamisen ja elävän ihmisten varassa tapahtuvan prosessin mallintamisen problemaattisuus syntyy siinä, että ne kuvailevat, väittävät ja esittävät, mutta eivät täsmällisesti paljasta mitään. *Ehkät ja niin kuin* ovat kokemuksellisesti yhtä tosia tai enemmän tosia kuin ”virallisesti se on näin”. Kokemuksellisen toden alueella syntyneet oivallukset ovat tosia, mutta on todella vaikeaa piirtää reittiä, että tällä tavalla taiteen käytänteillä piirrettiin tällaiset ääriviivat. Se, mitä syntyy, voi olla ennalta arvaamatonta ja toistamatonta, toisenlaisia vastauksia ja kysymyksiä kuin jos tavoiteltaisiin tiettyjä lopputuloksia vuokaaviorakenteella etenemällä tilastotiedon ohjenuoria pitkin. Maailma muuttuu nopeammin kuin asioista ennätetään kirjoittaa oppaita ja toimenpidesuosituksia. Onko toistettavuus ihmisten maailmassa edes tavoiteltavaa? Eikö kaikista tavoiteltavinta olisi subjektiivisuus ja sitä kautta ainutlaatuisuus?

Anne: Toistettavuus varmaankin kumpuaa standardisoinnin ihanteesta, teollisen ajan yhteiskuntajärjestyksestä. Mutta nyt taidetaan olla toisenlaisen äärellä? Subjektiivisuuden ja kokemuksellisen tiedon kautta syntyvään yhteiseen oivaltamiseen kuuluu siis erityyppisen tiedon tunnistamista. Rationaalisen tiedon lisäksi tarvitaan kokemusten, kokemustiedon, intuitioon ja hiljaiseen tietämiseen liittyvä tiedon ja perusoletusten avaamista.⁶

Mitä tarkoittaa taiteen toiminnan logiikka ja käytänteet sosiaali- ja terveystoimialan kehittämistilanteissa?

Taide peruspalveluna -ajatuksessa kyse on institutionaalisten rajojen ylittämisestä, mm. taide-, kasvatust-, sosiaali-, hoito- ja hoiva-alojen ja kulttuuritoimen rajojen ylittämisestä. Suomen Akatemian rahoittama Taideyliopiston koordinoima ArtsEqual -tutkimusprosessissa kysytään: Mitä jos taide olisi peruspalvelu?⁷

Anne: Miksi ylipäätään pitäisi yhdistää taidetta, taidepedagogiikka ja organisaation kehittämistä. Voisitko Eili kertoa Tukeva Porras ja Vuoksi -hankkeista?

Eili: Vuoksi-hanke ankkuroi taiteen käyttöä ja turvaa taiteen saatavuutta ja saatavuutta osaksi Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän omia palveluja. Siinä on kyse perusoikeuksien turvaamisesta. Oikeutta taiteeseen voisi kuitenkin toteuttaa monin erin tavoin. Meidän toimintamallissamme eri alojen taiteilijat työskentelevät

⁶ Pässilä, A., Owens, A. and Pulkki, M. (2015) Learning Jam – the back story of creating polyphonic understanding in work based practice. Conference paper in International Forum on Knowledge Asset Dynamics, June, Bari, Italy.; Lehikoinen, K., Pässilä, A. and Owens, A. (2015) Critical Reflection and the Arts as Third Spaces. Conference paper in Organizational Learning, Knowledge and Capabilities conference, April, Milan, Italy.; Pässilä, A. and Owens, A. (2016) Sensible Sensitivity: Arts Pedagogy in Management Development. Peter Stokes, Neil Moore, Simon M Smith, Caroline Rowland, Peter Scott (eds.) Organizational Management: Approaches and Solutions. Kogan Page

⁷ <http://www.artsequal.fi/>

yhteisötaiteilijoina osana työ- ja asiakas- tai asukasyhteisöjä kuukausipalkalla. Yhteisötaiteilijat siirtävät taiteen avoimen prosessin sosiaaliseen kontekstiin, eivät vain käväise ohjaamassa työpajaa tai esiintymässä. Yhteisötaiteilijoiden työ on läsnäoloa ja vuorovaikutusta, eikä tavoitteena ole osallistaminen taidetekemiseen, vaan eri osapuolten osallisuus yhteiseen taiteelliseen prosessiin, yhteisöllisyyteen itseensä. Esteettistä yhteistä alustaa pitkin voi kulkeutua osallisuudesta yhteisöllisyyteen luonnostaan.

Anne: Vuoksi-toimintaesimerkistä nousee kysymysten sarja, johon kaikkien olisi suunnattava huomionsa: onko taiteen toiminnan logiikan viemisessä sosiaalisiin yhteyksiin aina kyse myös arvopohjaisesta kehittämisestä? Mitä nämä arvot ovat? Ovatko jotkin arvoista kestävämpiä? Kenen arvoja toteutetaan, jos taiteen toiminnan logiikalla tavoitellaan aktivointia, valtaistumista, kuntoutumista tai sosiaalista innostuneisuutta?

Eili: Työyhteisöt kuvailevat, että taiteilijan ollessa läsnä koko yhteisön tunnelma ”maadoittuu”. Itse työskentelen Vuoksi-hankkeessa hyvinvointiyhtymän hallinnon tason organisaatiotaiteilijana, joka osallistuu taiteilija-kehittäjänä organisaation toimintaan ja taiteen arvonluontiprosessiin. Tehtäväni organisaatiotaiteilijana ei kyllä ole maadoittaa vaan ennemminkin lennoittaa.

Anne: Taiteessa tapahtuva tai taiteesta avautuva tila mahdollistaa ’ei tietämisen’, joka auttaa meitä monimutkaisten, viheliäisten asioiden tarkastelussa.

YHTEENVETO

Anne: Taide ja taidepedagogiikka tavoittelevat yhdessä tekemisen jännitteiden tiedostamista ja niihin kietoutuvien emootioiden avaamista.⁸ Kriittinen tekijä tässä ajassa on se, miten taiteen toiminnan logiikalla tuotetaan ymmärrystä tuntemattoman kanssa olemiseen.

Eili: Tartuttava tuo tuntemattoman kanssa olemisen ajatus. Näen, että taiteen toiminnan logiikka sallii vaikutelmien muodostumiselle ja niihin pysähtymiselle sen tilan, jonka kuvittelukykyämme välttämättä pyrkii ottamaan. Vaikutelmat ovat osa omaa tulkintaamme, omaa merkityksenantoamme. Estetiikassa on kuvattu, että kuvittelukyky on olemisen kokemista sellaisenaan ja antaa anonyymille kohteille elämän meissä, merkityksellistäessämme. Organisaatiossa, etenkin sosiaali- ja terveysalalla, työskennellään ihmisten kanssa ihmisille. Taiteen vieminen organisaation kehittämistyöhön valmistaa meitä emergenssiin, minkä tahansa äkillisen tuntemattoman esille tulemiseen. Sitäkin oleellisempaa on ehkä kuitenkin se, että vaikutelmien tuntuma totuttaa meitä jättämään tilaa myös niille kuvitelmille, jotka mahdollistavat meitä suhtautumaan anonyymiin asiakasmassaan ainutkertaisuuksina, antamaan niille elämän toistamattomina subjekteina, keskeneräisinäkin kauniina.

---

⁸ Pässilä, A. & Vince, R. (2015) Critical Reflection in Management and Organization Studies. In Jan Fook, Val Collington, Fiona Ross, Gillian Ruch, Linden West (eds.) *Researching Critical Reflection Multidisciplinary Perspectives*. Routledge ; Cotter R.J., Pässilä, A. and Vince, R. (2015) *New Directions for Researching Critical Reflection in Organizations*. In Jan Fook, Val Collington, Fiona Ross, Gillian Ruch, Linden West (eds.) *Researching Critical Reflection Multidisciplinary Perspectives*. Routledge

ROOLIPELIT YHTEISÖLLISEN ARGUMENTOINNIN HARJOITTELUSSA

Kati Vapalahti, lehtori, sosiaaliala

Teen väitöskirjatutkimusta yhteisöllisestä argumentoinnista. Tarkastelen tutkimuksessa sitä, miten voidaan tukea opiskelijoiden yhteisöllistä argumentointia harjoiteltaessa ongelmanratkaisua sosiaalialan päihdetyön opetuksessa. Tutkimuksessa kehitettiin ja tutkittiin argumentatiivista ongelmanratkaisua tukevia menetelmiä. Tässä artikkelissa keskityn tutkimuksessa kehitettyyn yhteen menetelmään, roolipelityöskentelyyn. Roolipelejä toteutettiin verkko-oppimisympäristössä ja lähiopetuksessa sekä näitä oppimisympäristöjä yhdistellen.

YHTEISÖLLINEN ARGUMENTOINTI JA ROOLIPELITYÖSKENTELY

Yhteisöllinen argumentointi tarkoittaa keskustelua, joka sisältää sekä väitteiden perustelua että vuorovaikutuksen sosiaalisuutta. Pyrkimyksenä on yhteisen, moninäkökulmaisen ymmärryksen edistäminen esittämällä perusteltuja väitteitä puolesta ja vastaan. (Marttunen & Laurinen 2002.) Yhteisöllistä argumentointia voidaan harjoitella erityisesti avoimien ongelmien ratkaisemisessa (Cho & Jonassen 2002), joihin ei ole olemassa valmiita ratkaisuja tai polkuja ratkaisuihin, vaan ratkaisut löytyvät juuri argumentoinnin kautta. Tällaisia avoimia ongelmanratkaisuprosesseja voidaan rakentaa esimerkiksi roolipelin avulla.

Roolipelistä on todettu olevan hyötyä vuorovaikutustaitojen harjoittelussa (Huerta-Wong & Schoech 2010) ja asiantuntijuuden kehittymisessä erityisesti jotain määriteltyä taitoa tai aihealuetta opiskeltaessa (Kettula 2012). Roolipeli tarjoaa turvallisen ympäristön monimutkaisten ja ristiriitaisten tilanteiden tutkimiseen ja harjoitteluun (Villadsen ym. 2012). Draaman avulla voidaan tehdä yhteisössä ja yhteiskunnassa kohdattavia ilmiöitä näkyväksi asiaa käsiteltäessä (Pässilä ym. 2015). Roolipelit ja draama ovat leikkiä, jossa käsitellään usein vakaviakin aiheita. Filosofit Hans-Georg Gadamer (1900–2002) ja Johan Huizinga (1872–1945) totesivat, että dialogi onnistuu leikissä parhaiten, kun arkipäivän vakavuus unohtuu (Huttunen 2003).

Roolipeli tarkoitti väitöskirjatutkimuksissani opiskelijoille jaettua ongelmatilannetta sisältäen avoimen ongelman, joka oli tarkoitus pyrkiä ratkaisemaan yhteisöllisesti niin, että opiskelijat ottivat heille annetuissa rooleissa osaa ongelmanratkaisuprosessiin. Yhteisöllisessä ongelmanratkaisussa pyritään tuomaan esille erilaisia perusteltuja näkökantoja, joita pyritään ymmärtämään moninäkökulmaisesti, vaikka ei niitä hyväksytäkään. Myös mahdollinen ratkaisu pyritään sekin perustelemaan ja hyväksymään yhteisesti. Roolipelissä moninäkökulmaisuuutta pyritään vahvistamaan rooleilla, joista osa on käsiteltävää asiaa puolustavia protagonistin rooleja ja osa sitä vastustavia anta-

gonistin rooleja (Villadsen ym. 2012; Hingley-Jones 2012). Väitöskirjassani roolipelit käsitelivät nuoren tytön päihteidenkäyttötilannetta, jossa rooleista osan asenne oli päihteidenkäyttöä puolustava ja osan sitä vastustava.

Yhdessä osatutkimuksissa nuorten päihteiden käyttöön liittyvää ongelmanratkaisuprosessia harjoiteltiin sekä lähi- että verkko-oppimisympäristössä roolipelin kautta (Vapalahti 2013). Toisessa osatutkimuksessa (Vapalahti 2010) taas verkossa toteutettua roolipelityöskentelyä jatkettiin draamatyöskentelyllä lähiopetuksessa. Tällöin erilaisten foorumiteatteritekniikoiden avulla käsiteltiin verkkoroolipelissä aloitettua nuorten päihteiden käyttöön liittyvää teemaa moninäkökulmaisesti asenteita haastaen.

Foorumiteatterin ja draamatekniikoiden avulla voidaan käsitellä erilaisia avoimia ongelmia, kuten tässä asiakkaan kohtaamista ja haastavien asioiden puheeksi ottamista.

ROOLIPELIN JA DRAAMATYÖSKENTELYN MERKITYS YHTEISÖLLISEN ARGUMENTOINNIN HARJOITTELUSSA

Väitöskirjassani toteutin kaksi opetuskokeilua, joissa yhtenä pedagogisena osana olivat roolipelit ja draamatyöskentely joko verkko- tai lähiopetuksessa toteutettuna. Tutkimuksessa haettiin kolmessa eri osatutkimuksessa vastausta siihen, millainen merkitys roolipeleillä ja draamatyöskentelyllä oli yhteisöllisen argumentaation kehittymiselle. Tulokset saatiin analysoimalla sisällönanalyysillä opiskelijoiden kirjoitelmia (Vapalahti 2010; 2013) sekä verkko- ja nauhoitettuja, litteroituja kasvokkain käytyjä roolipelikeskusteluja (Vapalahti, tulossa). Sisällön analyysillä saatuja tuloksia kvantifioitiin ja tuloksia vertailtiin eri oppimisympäristöjen ja kontrolliryhmien välillä tilastollisin testein.

Tulosten mukaan yhteisöllistä argumentointia on mahdollista tukea erilaisin oppimistehtävin, kuten roolipelin ja draamatyöskentelyn avulla. Väitöskirjani ensimmäisessä osatutkimuksessa (Vapalahti 2010) roolipeli ja sitä seurannut draamatyöskentely tukivat argumentoinnin syventämistä, jolloin opiskelijat esittivät laatimissaan kirjoitelmissa näkökannoilleen enemmän syventävämpiä perusteita eli ”argumentteja argumenteille” kuin ennen roolipeliä ja draamatyöskentelyä laatimissaan kirjoitelmissa. Kriittisen itsereflektion yksi merkki on argumentoinnin syvyys, jota draamatyöskentely voi stimuloida (Arslan 2015).

Väitöskirjatyöni kasvokkain toteutetut roolipelikeskustelut sisälsivät enemmän

yhteisöllisiä ilmauksia kuin verkkoroolipelikeskustelut. Yhteisölliset ilmaukset vuorovaikutuksessa kuvaavat sitä, kuinka toisten keskustelijoiden aiemmat kommentit ja puheenvuorot otetaan huomioon. Tämä tarkoittaa keskustelun sosiaalista muotoa, joita ovat esimerkiksi erilaisten näkökantojen selittäminen, kysymysten tekeminen, lyhyet konsensuksen ilmaukset, kuten hyväksynnät ja eriävien mielipiteiden selvittäminen. Väitöskirjani osatutkimuksen verkkoroolipelit taas olivat kasvokkain toteutettuja ja argumentatiivisempia, ja niissä myös perustelemisen taso oli lähiverkkopelikeskusteluja korkeampaa. (Vapalahti, tulossa.) Ei-ajantasainen eli asynkroninen verkkovuorovaikutus on omiaan luomaan tasa-arvoista keskustelu ympäristöä usein ennen kaikkea sellaisille keskustelijoille, jotka kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa ovat passiivisempia keskusteluun osallistujia. Asynkroninen verkkovuorovaikutus mahdollistaa pitempiaikaisen keskittymisen toisten puheenvuorojen lukemiseen ja omien valmistamiseen. (Marttunen & Laurinen 2002.)

Sosiaalialalla argumentointi on jokseenkin haastavaa, koska ongelmat ovat luonteeltaan usein monimutkaisia ja perustelun pohjana käytettävät eettiset periaatteetkin voivat olla usein vaikeasti sovellettavissa arjen vuorovaikutustilanteisiin (Osmo & Landau 2006; Pohjola 2016). Näin ollen yhteisöllisen argumentoinnin harjoittelun merkitys juuri sosiaalialalla opintojen aikana korostuu. Roolipelityöskentely ja draamamenetelmät ovat yksi keino, joiden avulla voidaan turvallisesti harjoitella yhteisöllisiä argumentointitilanteita oikeita käytännön tilanteita varten (Hafford-Letchfield 2010; Jarvis & Gouthro 2015).

LÄHTEET

- Arslan, S. 2015. Pre-service teachers' level of problem solving and its relation with creative drama education. *Education* 135 (4), 423–434.
- Cho, K-L. & Jonassen, D.H. 2002. The effects of argumentation scaffolds on argumentation and problem solving. *Educational Technology Research and Development* 50 (3), 5–22.
- Hafford-Letchfield, T. 2010. A Glimpse of the truth: Evaluating 'debate' and 'role play' as pedagogical tools for learning about sexuality issues on a law and ethics module. *Social Work Education* 29 (3), 244–258.
- Huerta-Wong, J. E. & Schoech, R. 2010. Experiential learning and learning environments: the case of active listening skills. *Journal of Social Work Education* 46 (1), 85–101.
- Huttunen, R. 2003. Kommunikatiivinen opettaminen - indoktrinaation kriittinen teoria. Jyväskylä: Minerva.
- Jarvis, C. & Gouthro, P. 2015. The role of the arts in professional education: Surveying the field. *Studies in the Education of Adults* 47 (1), 64–80.
- Kettula, K. 2012. Towards professional growth: Essays on learning and teaching forest economics and marketing through drama, role-play and reflective journals. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Marttunen, M. & Laurinen, L. 2002. Quality of students' argumentation by E-mail. *Learning Environments Research* 5 (1), 99–123.
- Osmo, R. & Landau, R. 2006. The role of ethical theories in decision making by social workers. *Social Work Education* 25 (8), 863–876.
- Pohjola, A. 2016. Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneesta. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara, & M. Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 87–96.
- Pässilä, A., Oikarinen, T. & Harmaakorpi, V. 2015. Collective voicing as a reflexive practice. *Management Learning* 46 (1), 67–86.
- Vapalahti, K. & Marttunen, M. Tulossa. Collaborative argumentation in social work studies.
- Vapalahti, K., Marttunen, M. & Laurinen, L. 2013. Online and face-to-face role-play simulations in promoting social work students' argumentative problem solving. *Journal of Comparative Social Work* 8 (1), 1–35.
- Vapalahti, K., Marttunen, M. & Laurinen, L. 2010. From online role-play to written argumentation: Using blended learning in lessons on social issues. Teoksessa J. Yamamoto (toim.) *Technology in teacher education, reflective models*. Hershey, PA: IGI Global, 164–183.
- Villadsen, A., Allain, L., Bell, L. & Hingley-Jones, H. 2012. The use of role-play and drama in interprofessional education: An evaluation of a workshop with students of social work, midwifery, early years and medicine. *Social Work Education* 31 (1), 75–89.

EI KOSKAAN LIIAN VANHA ROKKAAMAAN

Jaakko Pitkänen, lehtori, yhteisöpedagogikoulutus

Keski-ikäiset miehet soittamassa rockmusiikkia työpäivän jälkeen autotallissa tai paikallisen kuppilan lavalla. Eikö taideharrastuksen pitäisi olla hieman vakavampaa?

Sanonta ”pojat on poikia” viittaa miesten tapaan tehdä asioita impulsiivisesti, pikkutuhmia juttuja kertoen ja pientä painimista leikin varjolla harrastaen. On kuitenkin asioita, joita pidetään enemmän nuorten poikien juttuina kuin aikuisten miesten ajankuluna, vanhan kansan viisautta ”aikansa kutakin” lainaten. Vaikka ihmiset uskovat yleisesti, että he eivät tule muuttumaan siitä, mitä he tällä hetkellä ovat, muuttumista tapahtuu. Ihminen saattaa löytää itsestään uusia ulottuvuuksia tai ottaa aiempia toimintatapojaan käyttöön minkäikäisenä tahansa. (Quiodbach ym. 2013, 98.)

Jokaisella pojalla on ollut lapsuuden sankari; jalkapalloilija, jääkiekkoilija, rockstara tai jokin muu idoli. Myöhemmässä elämässä näiden idolien jalanjäljissä kulkeminen on joissain tapauksissa hyväksyttävää ja ymmärrettävää, mutta joitain polkuja katsotaan ehkä hieman alta kulmien. Puulaakijalkapallo, -lentopallo tai -jääkiekko ovat suosittuja ja arvostettujakin harrastuksia, mutta entäpä jos keski-ikäinen tai jo tuon iän ylittänyt haluaakin viettää aikaa rockin parissa sitä äänekkäästi soittaen?

Aikuisten miesten bändisoittoharrastus on viime vuosikymmenien aikana lisääntynyt. Miksi näin on käynyt? Onko se nuoruuden ihanteista kiinni pitämistä, ikuisen nuoruuden tavoittelua, oman persoonan ”kapinallisuuden” esilletuomista, taiteellista itsensä toteuttamista vai mitä? Näihin kysymyksiin, soittoharrastuksen motivaatioon ja siitä saatuihin merkityksiin pyrin antamaan kirjoituksessani muutamia vastauksia.

JA VANHAKIN NYT NUORTUU...

Vanha pinttynyt käsitys viidenkymppin villityksestä tuntuu olevan mukana myös harrastuksista puhuttaessa, vaikka radikaaleja elämänmuutoksia eivät kovin monet tee. Tosin lisääntynyt vapaa-aika (aikuistuneet lapset, vakiintunut työ, maksetut asunovelat jne.) tuo kuitenkin mukanaan mahdollisuuden ja aikaa harrastaa, ja monille palaavat nuoruuden harrastukset osaksi elämää.

Bändisoittoharrastuksen aloittaminen on ollut aina nuorille pojille (ja enenevässä määrin myös tytöille) tietynlaisen aseman hankkimista. Soittaminen yhtyeessä nostaa harrastajan uuteen statukseen. Varhaisten suomalaisyhtyeiden kommentit harrastuksen motivaatiosta kertovat siitä, mistä usein oli perimmiltään kysymys. Muusikko Vando Suvanto (Jalkanen & Kurkela 2003, 509) kiteyttää asian seuraavasti: ”Me vaan rämpytettiin ja yritettiin näyttää komeilta, että tytöt tykkäis.” Muistot näistä kokemuksista voivat hyvinkin tulla pintaan vanhaa harrastusta lämmitellessä.

Alun perin nuorisokulttuurina ja nuorten itsensä esittämänä alkunsa saanut musiikin laji on jo eläkeiässä samoin kuin ovat sen parissa varttuneet alan harrastajatkin. Rockin soittaminen oli aluksi nuorten, pääasiassa poikien, harrastus. Sen tuoma taloudellinen hyöty huomattiin pian, ja ammattilaisyhtyeet lisääntyivät nopeasti. Ammatillisen soittamisen rinnalla on kaiken aikaa ollut myös kellari-, autotalli- ja muita harrasteyhtyeitä. Nämä omaksi ilokseen soittavat yhtyeet ovat merkitykseltään moninaisia ja monen tasoisia. Yhtyeen olemuksen Behr (2010, 13) määrittää ”ryhmäksi muusikoita, jotka tulevat soittamaan, äänittämään tai esiintymään yhteisen nimen alla”.

AMATÖÖRI ELI HARRASTUSTAAAN RAKASTAVA

Harrasteyhtyeet toimivat amatööripohjalta havittelematta suuria kuulijamääriä tai levyjen myyntilukuja. Asenne soittamista kohtaan on silti usein yhtä vakava kuin ammattilaisillakin. Juniun, Tedrickin ja Boydin (1996) mukaan harrastajien ja ammattilaisten välillä on myös eroja esimerkiksi siinä, mikä motivoi soittajia niin harjoittelemiseen kuin esiintymiseenkin. Juniun tutkimusryhmineen (1996) tutki vapaa-aikasoittajien ja ammattilaisten sisäistä ja ulkoista motivaatiota sekä suhtautumista harjoitus- ja esiintymistilanteisiin. Tutkittavat jaettiin kolmeen ryhmään: vapaa-aikasoittajiin, vapaa-aika-/ammattilaissoittajiin ja ammattisoittajiin. Vapaa-aikasoittajat olivat sisäisesti motivoituneita sekä harjoitus- että esiintymistilanteissa pitäen soittamista sekä vapaa-aikana että harrasteena. Ulkoinen motivaatio eli palkka määrittäi ammattilaisten toimintaa edellisen kaltaisissa tilanteissa.

Harrasteyhtyeen tunnuspiirteinä voidaan pitää seuraavia määreitä (Olson 2012):

- Yhtye harjoittelee säännöllisesti mutta ei useammin kuin kerran viikossa.
- Yhtye ei tee kierteita (jos tekeekin, niin ne ovat enemmän tai vähemmän verhoiltuina lomamatkoiksi).
- Yhtyeet esiintyvät enimmillään kerran viikossa, yleensä kerran kuussa tai harvemmin.
- Verotuksellisesti yhtye ei ole liikeyritys.

- Yhtyeellä ei ole, usein varattomuudesta johtuen, viihdeteollisuuden parissa työskenteleviä perusammattilaisia, kuten manageria, keikkamyyjää, promoottoria, PR- tai AR-henkilöitä, tuottajia tai sopimus- ja lakiasiantuntijoita. Käytännön asioita hoitavat joko yhtyeen jäsenet, sukulaiset tai ystävät.
- Yhtye perustuu pitkälti soittamisen ja yhdessä olemisen iloon.
- Yhtyeen jäsenillä on päivätyö, jolla he elättävät itsensä.
- Taloudellinen menestyminen ei ole yhtyeen olemassaolon tärkein perusta.
- Päinvastoin kuin ammattilaisyhtyeet, harrasteyhtyeet eivät käytä harjoittelu-aikaa originaalimateriaalin harjoittamiseen vaan pitävät materiaalinsa samana. Tämä takaa uskollisen kuulijakunnan, joka tulee kuulemaan yhtyeeltä tuttua ja turvallista musiikkia.

Rajanvero ammattilaisen ja amatöörisoittajan välillä voi olla useissa tapauksissa hankalaa. Vaikka ”ammattilainen” onkin periaatteessa yksiselitteinen termi, on se musiikin toimintaympäristössä usein suhteutettava toimintaan. Koko elantonsa musiikista saava on ammattilainen, ja palkkansa muusta kuin musiikista hankkiva on amatööri. Amatöörit tekevät asioita perinteisesti ”rakkaudesta” harrastukseensa. Ehkä yleisin ja oikein tapa vetää raja amatöörin ja ammattilaisen välille musiikissa on kuulla kulloisessakin tilanteessa mukanaolevia soittajia ja laulajia. (Finnegan 1989, 13.)

YHTEISEN (JA MYÖS OMAKOHTAISEN) HYVÄN ASIALLA

Populaarimusiikin parissa muusikot, useammin kuin muiden alojen taiteilijat, ovat omasta mielestään altruistisesti koko yhteisön asialla tuottaen ”hyvää” kaikille sen jäsenille. He suhtautuvat musiikkiin kuin yhteiseen, kaikkien ymmärtämään kieleen. Musiikin avulla voidaan matkata kohti parempaa maailmaa ja samalla tuoda itseäänkin sopivasti esille. (Toynbee 2000, 37.)

Harrasteyhtye voi olla musiikillisesti ja taiteellisesti tärkeä. Toisaalta se on oman muusikkoidentiteetin takia välttämätön tai kyseessä voi olla vain yhdessäolon muoto. Kaveruus, toveruus ja tasavertaisuus voivat toteutua monin tavoin. Muualla yhteiskunnassa vaikuttavat arvoasetelmat eivät ole läsnä soittajien kokoontuessa. Ne menettävät merkityksensä ja vaikutuksensa keskittyneen harrastuksen aikana. (Greif 2009, 18.)

Harrastamisen aloittamiseen liittyvät niin koti- ja koulukokemukset musiikin käytöstä kuin opiskelu kansalais- tai musiikkiopistossa. Yhtyesoittoharrastus on tasaisesti kasvattanut suosiotaan viime vuosina. Internetissä olevassa [Suuressa Suomalaisessa Bändirekisterissä](#) on yhtyeitä rekisteröityinä yli 28 000. Edellä mainittu luku liittyy aktiivisesti keikkaileviin yhtyeisiin, eli monet harrasteyhtyeet eivät siellä ole. Vuodesta 2004 jatkunut FirmaRock -tapahtuma (myöhemmin [Company Rock](#)) on myös osoitus aikuisten soittoharrastuksen uudeltaisesta noteeraamisesta. Kyseisessä tapahtumassa työyhteisöjen rockyhtyeet (työyhteisön edustajia pitää yhtyeessä olla vähintään 40 %) kisaavat paremmuudesta arviointiperusteiden ollessa ”musiikillinen osaaminen, esiintymisen ilo ja heittäytyminen, visuaalisuus, biisien valinta ja yrityksen yhteishenki”.

FirmaRockiin on sen elinaikana osallistunut noin 500 yhtyettä soittajien ikäkauman ollessa 30 ja 60 vuoden väliltä. Yhtyesoitosta on siis tullut myös osa monien

organisaatioiden työhyvinvoinnin edistämistä. Harrasteyhtyeissä soittaminen on useimmiten luokiteltavissa vakavaksi vapaa-ajaksi (*serious leisure*). Suppeasti määriteltynä vakavalla vapaa-ajalla tarkoitetaan amatöörin, harrastelijan tai vapaaehtoisen systemaattista pyrkimystä toimintaan, joka on niin merkittävää ja mielenkiintoista, että henkilö tyypillisesti heittäytyy täysin tietyn erikoistaidon, -tiedon tai -kokemuksen tavoitteluun tai ilmaisemiseen (Vehmas 2009).

SOITTAMINEN ON SISÄINEN PAKKO

Harrasteyttee on osallistujien henkilökohtainen projekti. Henkilökohtaista projektia voidaan Salmela-Aron (2002, 34) mukaan mitata kolmella tavalla, *missä, millä tavoin* ja *kenen kanssa* hän toteuttaa sitä. Näillä eri mittaustavoilla saadaan selville ympäristöpsykologinen näkökulma, toimintatavat ja ihmishuhdeverkostot.

Harrasteyhtyeessä soittaminen on paljolti sisäisen motivaation seurausta. Harrastajat odottavat (ja todennäköisesti tietävät) harrastuksen tuottavan soittotaidon edistymistä ja onnistumisen kokemuksia ja siten auttavan henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamisessa niin soittajana kuin yhtyeen jäsenenä. Toiminta on siis useamman eri motivaation summa.

Musiikin kaksi merkittävää ulottuvuutta ovat soittaminen ja kuuntelu. Juvosen (2000, 13) mukaan musiikkiin liittyvää monidimensioista toimintaa, musiikin tekemistä ja sen kuuntelemista, voidaan kutsua musiikilliseksi toiminnaksi. Musiikillisen toiminnan merkitys harrastajalleen voidaan nähdä niinä etuina, jotka harrastaja tuntee saavansa. Oman elämän rikastuttaminen, itseilmaisus, uudenoppiminen ja uudistuminen sekä yhdessä koettu flow-ilmio esimerkiksi yhtyeen jäsenenä antavat toiminnalle mielekkyyttä ja jatkamisen edellytyksiä.

ÄIJÄKULTTUURIN ILMENTYMÄ

Aikuisten (yleensä miesten) yhtyeet luovat keskuuteensa eräänlaisen pienoiskulttuurin, jonka puitteissa he itse ymmärtävät ja jäsentävät oman toimintansa ja kiinnostuksensa siihen, vaikka muut eivät sitä ymmärtäisikään. Samantapaisiin toimintoihin osallistuvat kokevat harrastuksensa osaksi elämäntapaansa ja tunnistavat siinä elämänsä parhaat puolet. (Sulkunen ym. 1985, 142–143.) Metsämuurosen mukaan (1995, 94) harrastuksessa pysymiseen motivoivina tekijöinä toimivat keskeisellä lahjakkuusalueella koetut myönteiset palautteet ja kokemukset.

Jos siis elämä on ”urautunut” tiettyihin kaavoihin ja rutiineihin, soittoharrastus voi korkealla iälläkin tuoda paljon uutta sisältöä. Soitettava musiikki koostuu tällöin mitä todennäköisimmin oman nuoruuden ajan sankareiden kappaleista ja miksipä ei? Harvalla muulla harrastuksella voi omaa elämäänsä elää uudelleen taiteellista menetelmää näin hyväksi käyttäen.

Linkki oman vuonna 1978 perustetun bändin studiosessioon parin vuoden takaa <https://youtu.be/OrYvFFan8xo>

LÄHTEET

Behr, A. 2010. Group Identity: Bands, rock and popular music. University of Stirling. UK.

[Bändirekisteri.](#)

Finnegan, R. 1989. The hidden musicians. Cambridge University Press. UK.

FirmaRock.

Greif, G.L. 2009. Buddy System: Understanding male friendship. Oxford University Press. USA.

Jalkanen, P. & Kurkela, V. 2003. Populaarimusiikki. Helsinki: WSOY.

Juniu, S., Tedrick, T. & Boyd, R. 1996. Leisure or work? Amateur and Professional Musicians' Perception of Rehearsal and Performance. Journal of Leisure Research 1, 44–56. National Recreation and Park Association. USA.

Juvonen, A. 2000. ...Johnnylläkin on univormu, heimovaatteet ja kampaus... Musiikillisen erityisorientaation polku musiikkiminän, maailmankuvan ja musiikkimaun heijastamina. Jyväskylän yliopisto. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Väitöstutkimus.

Metsämuuronen, J. 1995. Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping. Teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja 146.

Olson, M. 2012. [The premises of a hobby band.](#)

Quoidbach, J., Gilbert, D.T. & Wilson, T.D. 2013. The End of History Illusion. Science Magazin 339, 96-98. Washington DC. The American Association for the Advancement of Science

Salmela-Aro, K. 2002. Motivaation mittaaminen. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.E. (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sulkunen, P., Alasuutari, P., Närkin, R. & Kinnunen, M. 1985. Lähiöravintola. Helsinki: Otava

Toynbee, J. 2000. Making Popular Music; Musicians, Creativity and Institutions. London: Arnold.

Vehmas, H. 2009. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1508432>

DEITAILUA KIRJOJEN KANSSA. SOSIOKULTTUURINEN LUKU- TAPA HULLUN HATUNTEKIJÄN TEEKUTSUILLA

Laura Hokkanen, lehtori, yhteisöpedagogikoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö lanseerasi vuonna 2012 Suomeen käsitteen lukuinto, lukuinnostaminen. Englannin ”reading enjoyment” rinnalla puhutaan myös lukurakkauden kehittämisestä. Yksinkertaisimmillaan kyseessä on erityisesti lasten ja nuorten lukemisen monipuolistamiseen ja lukumotivaation kasvattamiseen liittyvä toiminta ja sen menetelmät. Kansainvälisissä selvityksissä on havaittu, että tullakseen elinikäiseksi lukuharrastajaksi lukemiseen tulee kehittyä syvä rakkaussuhde (Clark & Rumbold 2006). Ennen rakastumista on usein ”deittailtava” kirjoja ja löydettävä oma suhteensa kirjallisuuteen.

Hatuntekijän teekutat. John Tennielin kuvitus teoksessa Liisan seikkailut ihmemaassa (1865).

Lukutaidon merkitys on läsnä kaikkialla: lapset ja nuoret tarvitsevat kehittyneitä lukutaitoja selviytyäkseen työelämään, hoitaakseen arjen toimintoja ja toimiakseen kansalaisena. Lukutaitoa tarvitaan kaikkialta vyöryvän informaation tarkasteluun ja arvottamiseen. Samalla lukutaito ruokkii mielikuvitusta ja aktivoi parhaimmillaan tulevaisuuden maailman luomista. Monimutkaisessa maailmassa kyky lukea voi olla ratkaiseva taito. (Moore ym. 1999, 3.) Lukutaito ei kuitenkaan saisi painottua vain työkaluksi pakollisista asioista selviytymiseen, vaan lukemismotivaatiota tulisi kehittää yhä enemmän hauskuuden ja elämyksellisyyden mittareilla.

Lukukeskuksen entinen toiminnanjohtaja Anu Laitila (2012, 2) toteaa selvityksessään luovan lukemisen edistämisestä Euroopassa, että riippumatta maasta, lukemisen kehittäminen on kaikkien eurooppalaisten maiden panostuksen kohteena. Kaikki lukemista edistävät organisaatiot jakavat myös saman huolen siitä, miten lukemisesta saadaan tulevaisuuden elämäntapa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogikoulutuksen yhteistyö kirjastojen kanssa on avannut näkökulmia lukuinnostamisen menetelmien kehittämiseen ja tarpeellisuuteen. Lukuinto voi hyvinkin käynnistyä vaikkapa hullujen teekutsujen lomassa.

TREFFIT LIISAN KANSSA IHMEMAASSA

Niin sanottu sosiokulttuurinen lukutaitokäsitys ymmärtää kielitaidon, lukemisen ja kirjoittamisen merkityksiä luoviksi, sosiaalisiksi ja kulttuurisiksi käytännöiksi (Kupiainen & Sintonen 2009, 44–46). Kansainvälisissä tutkimuksissa on saatu näyttöä siitä, että monet lukijat haluavat käsitellä omia lukukokemuksiaan muiden kanssa tai esimerkiksi vieraila paikassa tai maisemassa, joka liittyy kirjan maailmaan. Tällöin lukemiseen liittyy kognitiivinen (tiedollinen), affektiivinen (tunnevaltainen) ja somaattinen (kehollinen) taso. Lukeminen muuttuu siis vahvasti sosiaaliseksi toiminnaksi, joka voidaan kokea kehollisesti ja henkisesti, mutta yhtä lailla viihdyttävänä, hauskana ja informatiivisena toimintona. (Fuller & Rehberg Sedo 2014.) Parhaimmillaan sosiokulttuurisen lukemisen tavat voivat helpottaa uusia lukijoita kirjojen maailmaan raottamalla kirjan sisältöä kokemuksellisuuden ja sosiaalisuuden avulla.

Hullun Hatuntekijän teekutsut -menetelmä hyödyntää Liisan seikkailut ihmemaassa -teoksen lukua 7, jossa Liisa saapuu Hatuntekijän luo pitkän katetun teepöydän äärelle. Vain murmeli ja maalisjänis ovat paikalla Hatuntekijän lisäksi. Kirjan luvussa on kyse päättymättömistä teekutsuista, kummallisuuksien ja nurinpäinkääntämisen maailmasta, missä mikään ei toimi tutulla kaavalla. Tähän maailmaan vieraita yrittään motivoida jo etukäteen saapuvalla kutsulla (kuva 2), joka samalla pakottaa tulijat valmistautumaan tulevaan tuokioon tarvikelistauksella.

Kutsu Hatuntekijän teekutsuille.

Kirjan lukuun on jo sinällään sisäänkirjoitettu runsaasti symboliikkaa esimerkiksi algebrasta, joka oli kirjailijanimen Lewis Carrolin taustalla olevan Charles Lutwidge Dodgsonin intohimo. Lukuinnostamisen menetelmäksi luku 7 soveltuu hyvin selkeytensä ja monipuolisuutensa vuoksi. Juhlat jo sinällään on innostava ja matalan kynnyksen tapa tutustuttaa kirjallisuuteen. Teekutsujen hengessä on mahdollista tarjoilla brittiläiseen teehetkeen kuuluvia aineksia eli teetä, sormileipiä ja skonsseja ja lukea teehetken lomassa pieniä otteita teoksesta. Lukuun on myös kirjoitettu useita mahdollisuuksia toiminnallisiin tehtäviin, jotka sopivat samalla juhlien ohjelmanu-meroiksi, kuten arvoitusperinteen hyödyntäminen:

Hattumaakari avasi silmät selälleen, mutta sanoi ainoastaan: ”Mitä eroa on korpilla ja kirjoituspöydällä?”

”Vihdoinkin jotain hauskaa!” Alice ajatteli. ”Kiva, että ne rupeavat kysymään arvoituksia. – Minä taidan arvata”, hän lisäsi ääneen.

Arvoitusperinne on mahdollista viedä ”nonsense”-kirjan tyyllisesti visuaalisestikin kummalliseksi toiminnoksi, esimerkiksi magneettikaloja onkimalla ja niiden takaa arvoituksia lukemalla. Toisaalta nuorten keskuudessa on jo sellaisenaan suosittua arvuutella Alias-pelin hengessä sanojen kiertoilmauksia eli eräänlaisia arvoituksia. Kirjan luku tarjoaa mahdollisuuden myös irrottelevaan sanataiteiluun, jossa osallistujia rohkaistaan tuottamaan nopeita ja hölynpölyynkin pohjautuvia sanoituksia tuttuun säveleen:

*Tuiki, tuiki, tupakkirulla,
Et kai aio tänne tulla?*

”Ehkä tunnetkin laulun?”

”Olen kuullut jotain sen tapaista”, Alice vastasi.

”Ei se siihen lopu”, hattumaakari sanoi, ”jatko kuuluu näin:

*Tulin tänne teetä juomaan,
Tuomaan juomaa kuomain huomaan.
Tuiki, tuiki, tupakkirulla,
Et kai aio tänne tulla?”*

Kutsukortissa pyydetty etunimen alkukirjaimella alkava ruokatuominen toimii motivaattorina ja kirjoittamisen inspiraationa. Nimiesittelykierroksen aikana kuullaan usein kekseliäitä nyyttikestiuomisia, kun Iida on tuonut ituja ja Anna ananaksen. Mikään ei estä käymästä nimikierrosta kuvitteellisillakin tuomisilla ja kannustaen eriskummallisiin tuomisiin. Varsinainen sanataideharjoitus toteutuu, kun ruokatuomisesta sovitaan oma kappale ”Tuiki tuiki tähtönen” -säveleen. Osuvimmista sanoituksista ryhmä harjoittelee yhteisen ”rapin”:

QR-koodin takaa mahdollisuus nähdä esimerkki vuoden 2014 yhteisöpedagogiryhmän ”teekutsu-rap”-harjoitteesta.

Arvoitusperinteen ja laulumuunnosten rinnalla Liisa ihmemaassa -teos tarjoaa vielä tasaantumisvaiheena tarinankerronnan perinnettä:

”Eikö jo vaihdeta puheenaihetta”, keskeytti maalisjänis haukotellen. ”Minua alkaa kyllästyttää. Ehdotan että tämä nuori nainen kertoo meille tarinan.”

”En minä taida osata”, pelästyi Alice.

”Sitten murmeli saa kertoa!” toiset huusivat yhteen ääneen.

”Hölynpöly”-tarinointi toimii hyvin perinteisen improvisaatioharjoitteen avulla, kun jokainen osallistuja saa käteensä muutaman kummallisen sanan, joka on käytettävä osana tarinaa omalla vuorollaan. Näiden ”hölynpöly”-kokeilujen lomassa tarjoutuu samalla hyvä tilaisuus taustoittaa myös klassikkokirjan historiallisia faktoja, esimerkiksi nonsense-tyylipiirteen merkitystä ja näkymistä osana teosta.

EHKÄ EI VIELÄ RAKKAUTTA, MUTTA SITÄ KOHTI

Lukuinnon lisääntymiselle on löydetty monia näkökulmia: ratkaisevaa voi olla esimerkiksi se, että lukemisesta tehdään näkyvää ja sille annetaan arvo, kirjoista ja kirjallisuudesta keskustellaan ja lukemisesta rakennetaan sosiaalisesti sallittua. Lukuinnon herättäminen voi onnistua juuri yhteisöllisyyttä hyödyntämällä ja tuttujen menetelmien päivitettyillä muodoilla. (Ikonen ym. 2015.)

Lukuinto-ohjelman perustamisen taustalla oli aikanaan PISA-tutkimusten herättämä huoli suomalaislasten ja -nuorten lukutaidosta ja -motivaatiosta. Suomi on lukutaidon kärkeä kansainvälisissä oppimista ja asenteita mittaavissa PISA- ja PIRLS-tutkimuksissa. Neljäsluokkalaisia koskeva PIRLS-tutkimus paljastaa kuitenkin ristiriidan: lukemisen ja oppimisen ilo on pohjalukemissa. Suomalaisten 10-vuotiaiden lukumotivaatio on 45 maan kansainvälisessä vertailussa toiseksi matalin. (Ikonen ym. 2015.) Luovien menetelmien kehittäminen lukuinnostamisen osaksi on erittäin tärkeää ja ajankohtaista.

Treffit kirjojen kanssa ei välttämättä ole huono metafora: kirjoille on annettava aikaa, niihin on tutustuttava ja samalla on etsittävä omaa sisintään: mikä juuri minua puhuttelee ja innostaa? Toisille on tarpeen sokkotreffit, toiset löytävät omansa omia reittejään.

LÄHTEET

- Carroll, Lewis 1995 [1865]. Alicen seikkailut ihmemaassa. Helsinki: WSOY.
- Clark, Christina & Rumbold, Kate 2006. Reading for Pleasure. A research overview. National Literacy Trust.
- Fuller, Danielle & Rehberg Sedo, DeNel 2014. [“And Then We Went to the Brewery”:
Reading as a Social Activity in a Digital Era.](#)
- Ikonen, Kaisa & Kurttila-Matero, Eeva 2014. [Kysely Lukuinto-pilotointiin osallistu-
neille lapsille ja nuorille. Tulokset ja yhteenveto.](#)
- Ikonen, Kaisa, Innanen, Kaisu & Tikkinen, Siinamari 2015. Lukuinto-opas. Lukumo-
tivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot. Osallisuus. Mediakasvatus.
Helsinki: Palmenia.
- Laitila, Anu 2012. [Creative reading in Europe - Finland and European models of
literature and reading promotion.](#)
- Moore, David, W., Bean, Thomas, W., Birdyshaw, Deanne & Rycik, James 1999.
Adolescent literacy: A position statement. Journal of Adolescent & Adult Literacy
1, 97–112.

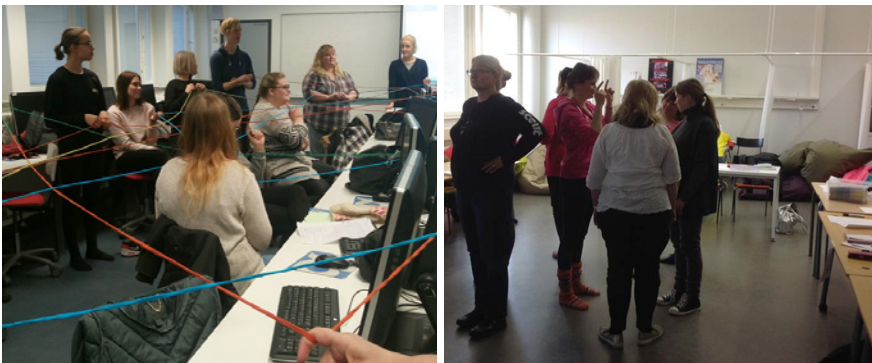
YHTEISÖLLISTÄ TIEDON- RAKENTELUA SOMESSA KOKEILUKULTTUURIN TUEKSI

Helena Horn, lehtori, yhteisten opintojen koulutusyksikkö

Tässä artikkelissa tarkastellaan taidekokemusten, -tietouden ja -menetelmien jakamista sosiaalisessa mediassa Master Schoolin opintojaksolle osallistuneiden kuvamana. Kyseessä oli suljettu Facebook (FB) -ryhmä, joka oli tarkoitettu valinnaisen taidelähtöiset yhteistyö- ja ohjausmenetelmät -opintojakson (yamk) opettajille (2) ja opiskelijoille (21) sekä tutkijalle (1), joka osallistui vierailijana opintojaksolle. Osallistujista 14 vastasi nimettömänä Webropolissa toteutettuun kyselyyn. Opintojaksolla oli kolme koko päivän kestävää lähityöskentelypäivää sekä etätöskentelyä; kysely toteutettiin ennen viimeistä lähipäivää.

Valinnaiselle Master Schoolin taidelähtöiset yhteistyö- ja ohjausmenetelmät -opintojaksolle osallistui monialaisesti eri yamk-koulutuksissa opiskelevia opiskelijoita. Facebook-ryhmä perustettiin jatkamaan oppimisprosessia ja yhteistä tiedonrakentelua lähitapaamisten välillä.

Yhteisöllisellä tiedonrakentelulla, ns. kollektiivisella älykkyydellä, tarkoitetaan toimintaa, jossa yksilöiden välisestä vuorovaikutuksesta muodostuu jotain enemmän kuin yksilöiden osaaminen yhteensä, esimerkiksi työelämän kehittämistä ja innovatiivisia kokeiluja. Ryhmän ongelmanratkaisukyky riippuu enemmän yksilöiden välisen vuorovaikutuksen laadusta ja kohtaamistaidosta kuin vaikkapa eri yksilöiden osaamisesta; osaamisen ei siis katsota olevan enää yksilöön, alaan tai esimerkiksi organisaatioon sidottua. Tämän vuoksi yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä. Laadukkaalla kollektiivista älykkyyttä tukevalla vuorovaikutuksella on mm. seuraavanlaisia ominaisuuksia: moniäänisyys eli jokaisen osallistuminen ja jokaisen mielipiteiden kuuleminen, puheenvuorojen napakkuus ja monologien välttäminen, toisten puheenvuoroihin

Amk-opiskelijoita visualisoimassa yhteisöllistä tiedonrakentelua.

tarttumisen ja toisten ideoiden jatkokehittäminen sekä myönteisyys siinä mielessä, että keskustelun yleissävy pysyy positiivisena eli esiintyy enemmän positiivisia kuin negatiivisia kommentteja. (Ks. esim. Williams Woolley 2010.)

YHTEISÖLLINEN TIEDONRAKENTELU JA ONGELMANRATKAISU

Yhteisöllinen tiedonrakentelu sosiaalisessa mediassa (somessa) vaatii monenlaisen asiantuntemuksen ja erilaisten intressien yhteensovittamista ja vuorovaikutteista verkostomaista työskentelytaitoa sekä myös itseohjautuvuutta. Se vaatii myös rohkeutta ihmetellä, ideoida, kyseenalaistaa, epäroidä, kysyä sekä jakaa keskeneräisiä ideoita ja kokeiluja, onnistumisia, oivalluksia ja epätoivon hetkiä. Se vaatii sitä, että jokainen saa valita osallistumisen asteensa, tahtooko olla mukana vain seurailijana tai vaikkapa synteisien tekijänä ja uusien kokeilujen innovoijana ja jakajana.

- *Varmaan kaikki rohkaistuivat taidelähtöisistä menetelmistä ja käyttömahdollisuuksista alkaen kakun leipomisesta, mitä kaikkia metaforia siihen liittyykään työyhteisöön vietyinä. Uusia ja vanhoja ajatuksia uusista näkökulmista, mikä onkin taiteen tehtävä.*
- *Jos ei ole aina paikalla lähipäivillä, niin FB:n kautta saa tarvittavat tiedot mitä siellä on käyty ja voi osallistua keskusteluun ja kysyä. Menetelmiä on paljon ja oppimista tuli itselle paljon. Samoista asioista kiinnostuneet ihmiset saa näin hyvin vertaistukea.*
- *Vertaistuki on todella tärkeää, opintojen edetessä tulee monenlaisia kysymyksiä joihin saa nopeiten vastauksen samassa opintokokonaisuudessa mukana olevalta opiskelijatoverilta. Vaikka tässä kokonaisuudessa myös opettajat olivat mukana somessa ja kommentoivat ja vastasivat todella nopeasti. Se vaikutti myös siihen että facebook tuntui kuuluvan opintokokonaisuuteen eikä se ollut irrallinen kokonaisuus.*
- *Taide kuuluu osana arkea jokaiselle ihmiselle. Vertaistuki oli tärkeä lempeällä tavalla.*
- *Täällä jaetaan tietoa ja tunnelmia. Tuetaan ja tehdään kysymyksiä jotka ehkä muuten jäisivät tekemättä.*
- *Mielestäni [FB-ryhmän pitää olla] ehdottomasti suljettu, jotta luottamus voi rakentua ja säilyä. Liikutaan kuitenkin niin isojen asioiden äärellä, niin ei ole kiva törmätä niihin luottamuksellisiin asioihin jossain aivan väärässä yhteydessä. Pari ulkopuolista, Marianne ja Anne tuntuivat riittävälle määrälle tässä yhteydessä ja tämän lyhyen ajan puitteissa.*

SOMESSAKIN VOI OLLA YHTEISÖLLINEN

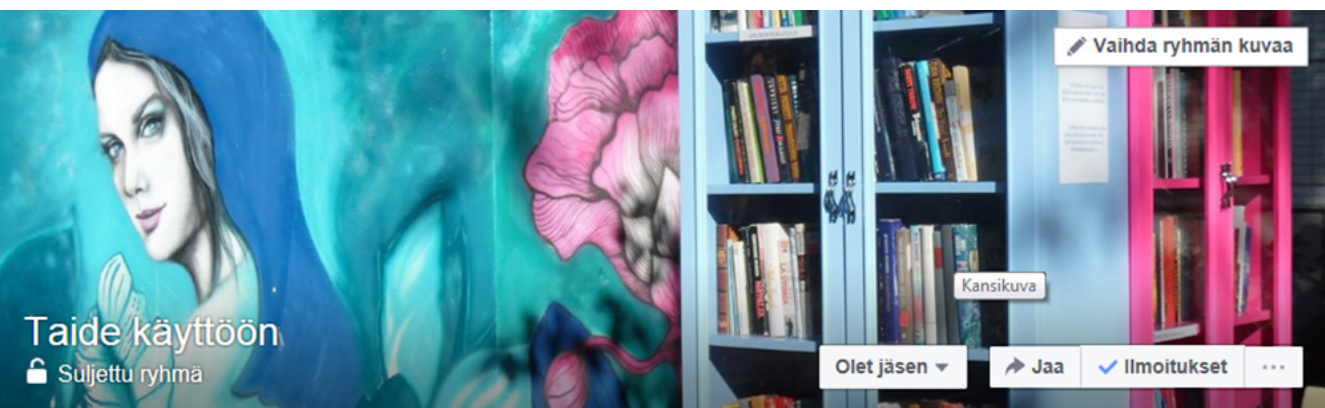
Vastaajien mukaan somessakin voi olla yhteisöllinen; some voi jopa lisätä osallistumista ja aktiivisuutta. Somessa ujompikin uskaltaa. Yhteisöllinen tiedonrakentelu Facebookissa oli ”nopeaa, vaivatonta ja nykyaikaa”, ja sen merkitys korostui, kun lähitunteja oli vähän. Vaarana on kuitenkin tiedon ”hukkuminen seinälle”, jos ei ole tarpeeksi aktiivinen. Yhteistyö vaatii yhteistä tavoitteenasettelua ja onnistuu, kun toisten panokseen ja ammatilliseen osaamiseen voi luottaa.

- *Hyvin toimi. Nopeaa, vaivatonta ja nykyaikaa. Tehtävien esillä oleminen oli myös kokonaisuuden kannalta mielenkiintoista. Prosessimaisuutena toimi myös todella hyvin.*
- *Yhteisöllisyys voi toteutua some-foorumeillakin. Opiskelussa siitä on hyötyä etenkin silloin, kun lähipäiviä on vähän.*
- *Voi, se on ihan osallistujan aktiivisuudesta kiinni, kuinka yhteisöllinen, mutta se on mahdollista. Yhteisöön voi kuulua myös osallistumatta, olemalla läsnä, tykkäilemällä julkaisuista ja julkaisemalla muille materiaalia.*
- *Kyllä, some voi lisätä yhteisöllisyyden kokemusta ja aktiivisuutta kuulua johonkin itselle mieluiseseen yhteisöön.*
- *Kyllä voi. Facebook toimi mielestäni erittäin hyvin, koska lähiopiskelupäiviä oli niin vähän ja kynnys ryhmään laitetuista päivityksistä olivat matalia ja aiheeseen sopivia.*
- *Kyllä, jos ryhmä on suljettu ja siten riittävän turvallinen. Silloin yhteisöllisyys voi näyttäytyä positiivisena.*
- *Voi, mutta se vaatii yhteistä intressiä kaikilta.*
- *Ammatillista toimivuutta, ohjaus erinomaista ja face-kaverit ovat ammattitaitoisia ja pitkälle osaavia.*
- *Toimi ihan ok. Opettajatkin olivat kivan aktiivisia.*
- *Tällainen lyhytkestoinen kurssi ei välttämättä lähde niin hyvin elämään kuin jossain pidempi kestoisessa prosessissa. Tietoa ja neuvoja ryhmästä sai, mutta fb on alustana sellainen, että pitää olla tosi aktiivinen ettei tieto huku seinälle.*
- *Tällainen ujo henkilö ei olisi ottanut osaa avoimeen ryhmään. Sitä paitsi suljetun ryhmän kautta sain monia kontakteja, joiden kanssa olen yhteyksissä.*

FACEBOOK-FOORUMIN AIEMPI KÄYTTÖ OPISKELUSSA

Facebookia oli käytetty vaihtelevasti työssä ja opiskelussa aiemmin. Jotkut olivat noviiseja ja jotkut rutinoituneita käyttäjiä.

- *Ei ollut [ennakko-oletuksia]. Olen jo käyttänyt toisessa opiskelussa FB:ta ja toimi hyvin.*
- *Minulla ei ollut FB-tiliä ennestään, joten ”jouduin” tekemään sellaisen tämän kurssin vuoksi. Ennakko-oletukset olivat nihkeät tietämättömyyteni vuoksi, pidin FB:ia oppimisen/osaamisen jakamiseen turhana*
- *Ei, olen käyttänyt Facea paljon juuri tällaiseen omassa työssäni.*
- *Mielestäni on hyvä väline, itse koin saavani tietoa paljon muilta opiskelijoilta erilaisten linkkien avulla.*
- *Olen vieläkin noviisi, mutta opin kyllä koko ajan lisää. Some on mielestäni mainio renki, mutta huono isäntä. Tätä harjoittelen itse käytännössä ajankäytön ja sisällön tuottamisen suhteen.*
- *Ei ollut mitään ennakko-odotuksia ja ajatuksia. Ensimmäinen kerta oli käyttää Facebookia opiskeluun*
- *En itse ole luonteeltani mikään somettaja, joten en helposti muista mennä katsomaan, mitä tapahtuu, enkä tule laittaneeksi herkästi uusia avauksia.*
- *Ainoa hankaluus on, että kirjoitettuna asia on helpommin väärin ymmärrettävissä, että pitää miettiä tarkoin, mitähän tässä tarkoitetaan, esittää lisäkytymystä tai kysyä suoraan, että tarkoittiko tätä...*
- *Oli aiempia kokemuksiakin, ihan hyviä. Nyt yhteisö oli kuitenkin todella paljon aktiivisempi ja teema oli suljetumpi, niin aiheet pysyivät kiinnostavina.*
- *Oikein hyvä. Toisaalta toivoisin, että somevastaisille ihmisille olisi vaihtoehto, koska kaikki eivät halua olla Fb:ssä edes yhden kurssin ajanjaksoa.*
- *Ihan huippu! Oli mukavaa saada vinkkejä ja linkkejä erilaisista taidemuodoista ja -tapatumista.*

FB-RYHMÄN JATKAMINEN OPINTOJAKSON JÄLKEEN

Ryhmäläiset olivat keskustelleet keskenään siitä, olisiko tarvetta jatkaa Facebook-ryhmänä vai lopetettaisiinko ryhmä opintojakson päätyttyä. Useissa vastauksissa todettiin, että ryhmä voisi jatkaa.

- *Ryhmän olemassaolo on ok. En osaa sanoa, kuinka sitä tulisi jatkossa hyödynnettyä. Minulla ei ole selkeää mielipidettä tuohon pitäisikö ryhmän olla jatkossa suljettu vai avoin.*
- *Varmaan ne, jotka ovat tässä tutustuneet ja jollain tasolla ryhmäytyneet jatkavat tavalla tai toisella, tällä tai jollain muulla tavalla ajatustenvaihtoa. En kannata koulutusapuna avointa ryhmää vaan suljettuna, koska silloin keskustelu on syvällisempää ja ei ole niin korkeaa kynnystä osallistua ja julkaista.*
- *Kyllä jatkaisin mielelläni ja suljettuna ryhmänä.*
- *Jos opiskelijat haluavat jatkaa niin ok.*
- *Tästä keskustelimme ja vaikutti siltä, että olisi tarvetta jatkaa, suljettuna ryhmänä.*
- *Olisi varmaan hyvä että ainakin niiden artikkeleiden ilmestymiseen asti ja vähän jälkeen voisi pitää ryhmää auki, että voi vielä käydä kehumassa ja kommentoimassa toisten artikkeleita.*
- *En välitä vetovastuusta. Minulle ei ole sinänsä merkitystä, jatkaako ryhmä vai ei.*
- *Suljettuna ryhmänä hyvä idea. Voisiko vetovastuu olla kollektiivinen? Sitten ryhmä näyttäisi vieläkö ryhmä eläisi ilman opintokokonaisuutta.*
- *Pidin siitä että ryhmä oli suljettu. Jatkossa mukaan voisi ottaa myös muita, jos jakson FB ryhmä pysyy toiminnassa. Vastailla voi jatkossa niin, ettei tule arvostelua tehdyistä töistä tai kommentteista jne.*

VOISIKO TÄTÄ OPINTOJAKSOA TOTEUTTAA KOKONAAN NETISSÄ?

Pohdittiin myös sitä, voisiko opintojakson taidelähtöisiä yhteistyö- ja ohjausmenetelmiä (yamk) toteuttaa kokonaisuudessaan netissä. Useimmiten vastattiin, että ei, koska kasvokkainen dialogi ja kokemuksellisuus jäisivät puuttumaan ja lähitunneilla ”sytymme toinen toisestamme”.

- *Ei, tarvitaan kokemuksellisuutta, ja kasvokkaista dialogia, jotta yhteisöllisyys ja yhteinen kokemuksellisuus voivat toteutua.*
- *Ei voi. Kyllä kasvatusten näkeminen seminaarit ja aloituspäivät ratkaisivat paljon sitä, miten ryhmäydyttiin ja tutustuttiin.*
- *Mielestäni voisi toteuttaa mutta se ei ehkä olisi niin antoisa tai ainakin se olisi erilaisella tavalla sitä. Nettiversioissa ehkä korostuisi taidelähtöisiin menetelmiin tutustuminen tekstien teorioiden ja ja sitä jäsentävien käsitteiden kautta. Yhteinen kokemuksellisuus täytyisi löytyä muualta kuin ryhmän tapaamisten yhteydessä tehdyistä harjoitteista*

- *Ei missään nimessä [voi opintojaksoa toteuttaa pelkästään somessa]! Tällainen kurssi vaatii ehdottomasti kontaktiopetusta, jos sitä ei ole jää kurssi torsoksi. Ei näitä kokemuksia yksin koneen äärellä saada. Nyt pääsimme tekemään paljon asioita käytännön kautta ja keskustelemaan asioista. Kuten fb-ryhmästäkin voi huomata, kaikki eivät ole innokkaita keskustelemaan siellä, mutta tunneilla kaikki ovat ihan täysillä mukana. Sytyimme toinen toisistamme.*

OSALLISTUA VOI MONIN TAVOIN

Some mahdollistaa erilaiset osallistumisen asteet kunkin osallistujan tarpeiden mukaan: voi vain seurailta keskusteluita, voi osallistua keskusteluun tai voi virittää itse aktiivisena toimijana uusia keskustelun aiheita, voi analysoida ja tehdä synteesejä sekä innovoida uutta, aktivoida toisia kysymyksin jne.

- *Hyvin osallistuinkin määrällisesti ja laadullisesti. Keskustelu oli hyvässä hengessä ja porukka mukavasti mukana.*
- *Yllätin itseni olemalla omalla mittarillani superaktiivinen. Kävin päivittäin sivustolla ja vaikken itse aloittanut keskusteluita, aika usein tunsin tarvetta kommentoida toisten juttuja😁. Enkä mielestäni pelkästään höpöhöpöä..*
- *Olen pyrkinyt pysymään mukana...*
- *Olin aika passiivinen, koska työ vie kaiken hereilläoloajan, enkä jaksa enää facea paljon avoilla. Muutaman postauksen tein ja pari kommenttia latsin.*
- *Itse en paljon nostanut asioita esille, mutta mielenkiinnolla seurasin ja luin muiden juttuja ja opin niistä.*
- *Oma osallistuminen Facebookiin oli määrällisesti sopivaa ja aiheet samoin.*
- *Jaoin artikkelijani, mutten ikävä kyllä tullut osallistuneeksi keskusteluun. Koin, että oma projektini oli siinä määrin eri vaiheessa kuin muilla, etten oikein voinut suunnitella yhdessä. Olisin voinut aktiivisemmin jakaa osaamistani muiden suunnittelupohdintoihin, mutta en saanut aikaani ja energiaani riittämään siihen.*
- *Omasta mielestäni olin aktiivinen. Kommentoin ja tuotin sisältöä.*
- *Alkuun olin todella aktiivinen ja osallistuinkin sisällön tuotantoon. Loppuvaiheessa työt ja muut opinnot hidastivat/estivät osallistumista yhtä aktiivisesti ja enemmän tuli taustalla lueskeltua.*
- *Tykkäsin, koska FB ei ole sidottu aikaan, ja voi täten käydä asioiden äärellä milloin itselle sopii. Keskustelua voidaan jatkaa milloin tahansa ja asioihin voi palata, koska ne ovat siellä näkyvillä.*

Osallistujien tarpeet ja motivaatio

Information	access to valuable information learning opportunities problem co-solving
Relationship building	forming productive relationships networking
Social Identity Self-expression	self-awareness of membership demonstrating ability to solve problems
Helping Others	altruism being gratified by providing valuable ideas/solutions
Status and influence	recognition by the firm, e.g. jurys rating content recognition by the community, e.g. peer rating
Belonginess	sense of attachment to the 1) community 2) brand or 3) set of tasks
Enjoyment	fun and playfulness flow experience

Täydennetty lähteestä Porter, C.E. et al. (2011): How to foster and sustain engagement in virtual communities. *California Management Review*, 53(4), 80-110.

Yhteisöllinen työkuultuuri; osallistujien tarpeet ja motivaatio (Kosonen 2014).

Vastaajien mukaan FB:ssa jaettiin kokemuksia, haettiin vertaistukea, pyydettiin ja vastaanotettiin opettajan ohjausta, jaettiin uusia ideoita ja näkökulmia, jaettiin vinkkejä, artikkeleita, taidetuotoksia (musiikkia, videoita, kuvia) sekä kuvattiin omaa työskentelyprosessia ja seminaarityön tekemistä sekä esitettiin kysymyksiä ja vastattiin niihin.

- *Itse jaoin prosessikuvausta, kyselin toimintaohjeita ja jaoin vinkkejä taidejutuista Helsingissä.*
- *Tehtäviin liittyviä kysymyksiä ja neuvoja. Myös ajan ilmiöitä, jotka kiinnostivat ja liittyivät taiteeseen.*
- *Pääosin vinkkejä, artikkeleita ja taidetuotoksia.*
- *Omalta osaltani jaoin kaikki, minkä osasin. Tarkoittaa sitä, että opettajilta ja ryhmältä sain ideoita taiteen sisällyttämiseen arjen hoitotyöhön.*
- *Paljon oli yksittäisiä kysymyksiä seminaarityön toteutukseen liittyen.*
- *Aika paljon kysymyksiä liittyen opintojaksoon mutta myös vinkkejä, artikkeleita teeman ympäriltä ja ajatuksia prosessista.*
- *Jaoin vinkkejä ja taidetuotoksia joiden ansiosta taidelähtöisyys avautui myös moninaisena ja laajana kokonaisuutena. Antaen myös pohdintaa ajatukseen mikä on taidetta ja taidelähtöistä. Samalla myös toi esille kuinka paljon jo tehdään asioita taidelähtöisesti eri puolella suomea erilaisista näkökulmista.*
- *Ihan huippu! Oli mukavaa saada vinkkejä ja linkkejä erilaisista taidemuodoista ja -tapahtumista.*
- *Erinomainen. Kuvat, videot ja aiheet olivat hyvin toimivia!*
- *FB:ssa oli mukava käydä lukemassa muiden kirjoituksia ja katsella linkkejä eteenpäin.*

OPITTUA ON VAIKEA SANOITTA

Vastaajat olivat oppineet uusia taidelähtöisiä työtapoja ja rohkaistuneet näkemystensä ja ideoidensa jakamisessa ja ryhmän sisäisen luottamuksen rakentamisessa. Käsitys taiteesta oli avartanut ja tutustumista taidelähtöisiin menetelmiin haluttiin jatkaa opintojakson jälkeenkin.

- *Minusta tuntuu, että olen oppinut hyvin paljon. On vain vaikea sanoittaa sitä. Joo, taidelähtöisistä menetelmistä (mitä kaikkea siihen mahtuukaan) olen oppinut paljon ja opin sen, että tutussa (hassua, että yhteisiä päiviä on takana vain kaksi ja porukka tuntuu tosi tutulta) suljetussa ryhmässä on helppoa ja mukavaa keskustella. Luottamus ryhmään on suuri.*
- *Tämä toimii hirmu hyvin ja innostaa. Todella hyvä lisä opetukseen.*
- *itse sain uuden näkökulman taidelähtöisten menetelmien vaikuttavuuteen ja uusia työtapoja. Haluaisin oppia vielä enemmän taidelähtöisistä menetelmistä.*
- *Opin rohkeutta sanoa ääneen omia näkemyksiä ja tutustua mahtaviin ihmisiin ja kuulla heidän tarinoitaan.*
- *En oppinut facen kautta uutta, kurssilla kyllä muuten paljonkin.*
- *En alkuun osannut liittää kaikkea taiteeseen, mutta kurssin edetessä asiat selkiintyivät.*
- *En osaa äkkiä eritellä, mitkä kurssin opeista tuli fb:n kautta ja mitkä muualta.*

Opiskelijat olivat kokeneet rohkaistumista, voimaantumista ja jopa flow'ta. Työsä oli rohkeammin otettu käyttöön taidelähtöisiä menetelmiä tai oli otettu vastaan työkeikkoja, joissa voi käyttää näitä menetelmiä. Suositeltiin opintojakson pitämistä valinnaistarjottimella kaikkia yamk-opiskelijoita varten jatkossakin. Käsitys siitä, mikä on taidetta, oli avartunut, ja taidetta pystyi näkemään kaikkialla. Myös omia heikkouksia ja vahvuuksia oppi tarkastelemaan uudella tavalla.

- *Että taide on katsojan silmissä ja kuulijan korvissa. Mistä vaan saa tehtyä taiteellista ja taidetta on kaikkialla nähtävissä. Se oli herättävää oivallus.*
- *Rohkaistuini ja voimaannuini tällä opintojaksolla tosi paljon, mitä lähdin hakemaan valitessani tämän opintojakson. Henkilökohtaiset asiat tosin veivät aikaani ja voimiani osallistua täysillä tähän, mutta pääsin hyvään alkuun ja opin tuntemaan paremmin omia vahvuuksiani ja heikkouksiani. Tällainen opintojakso tekisi hyvää kaikille ylemmän tutkinnon opiskelijoille. Kiitos!!*
- *Ihana taidelähtöisten menetelmien pläjäys. Loppuuko se tähän??? Opettajat pursuavat taidelähtöistä toimintaa.*
- *Olen aina ollut taideorientoitunut, mutta nyt ”skaalani laajeni”. Sain uutta potkua, minähän olen aivan liekeissä! #128579; Sattumoisin olen just nyt saanut muutamia työkeikkoja joissa saan käyttää monipuolisesti taidelähtöisiä menetelmiä (myös niitä, jotka eivät ole vahvimpia alueitani) ja osaksi on tämän kurssin ansiota etten ole pätkääkään epäroinyt vastaanottaa niitä. Pitäkää tämä kurssitarjottimella!!*

LOPUKSI

Yhteenvetona voitaneen todeta, että vastaajien mukaan (58 % työskentelyyn osallistuneista) yhteisöllinen tiedonrakentelu ja kokemusten jakaminen onnistuivat oikeastaan yli odotusten silloin, kun yhteistyöfoorumina lähiopetuksen rinnalla toimi Facebook. Onnistumisen kokemukset oletettavasti johtuivat kuitenkin sekä lähipäivien työskentelystä että verkossa tapahtuneesta, sillä molemmat tukivat ja täydensivät toisiaan. Ilman lähipäivinä rakentunutta luottamusta työskentely verkossa olisi tuskin sujunut näin hyvin. Voidaan todeta myös, että yamk-koulutuksen Master Schoolin pedagogiset tavoitteet, kuten tutkiva oppiminen, innovoiva kokeilukulttuuri työelämään soveltaen ja yhteisöllinen tiedonrakentelu osallistavissa oppimisympäristöissä (ks. esim. Uosukainen 2015), todentuivat erittäin hyvin tämän opintojakson aikana.

- *Tämä oli meidän taideporukan yhteinen kokemus lähipäivineen ja fb-ryhmiineen. Tunsin oloni turvalliseksi.*
- *Porukan hyvästä fiiliksestä voi hyötyä koko opiskeluyhteisö. Omasta löydöstään kun on valmis jakamaan niin siitä yleensä hyötyvät kaikki ja oppimisen lähteille on myös nopeaa ja helppoa löytää linkittämisien avulla.*

LÄHTEET

Kosonen, Miia 2014. [Yhteisöllisen työkuulttuurin muodot.](#)

Uosukainen, Leena 2015. Pedagogisiksi periaatteiksi tutkivaa oppimista, innovaatiopedagogiikkaa ja osallistavia oppimisympäristöjä. Teoksessa Kivelä, Marjaana (toim.) [Ketterä ja kehittävä yamk-koulutus.](#)

Williams Woolley, Anita, Chabris, Christopher F., Pentland, Alex, Hashmi, Nada & Malone, Thomas W. 2010. [Evidence for a Collective Intelligence Factor in the Performance of Human Groups.](#)

TAIDELÄHTÖISEN TOIMINNAN ARVIOINTI - ESIMERKKINÄ TAOTTU-KOULUTUS

Taru Tähti, FM, yrittäjä, tohtorikoulutettava

Tässä artikkelissa pohditaan taidelähtöisen toiminnan vaikuttavuuden arviointia. Esimerkkinä on TAOTTU – Taidelähtöinen oppiminen työhyvinvoinnin tukena -koulutus, johon Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimen esimiehiä osallistui vuosina 2015–2016. Koulutuksen vaikuttavuutta ei saatu esiin työhyvinvointikyseilyillä muista vaikuttavista tekijöistä johtuen. Koulutuksen palautekyselyt kertoivat koulutuksen kuitenkin voimaannuttaneen sekä tarjonneen keinoja työn ja työhyvinvoinnin kehittämiseen.

HAASTEET TAITEEN JA KULTTUURIN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINNISSA

Taiteen ja kulttuurin positiivisten vaikutusten olemassa olosta ollaan pitkälti yhtä mieltä, mutta vaikutusten tunnistaminen ja todentaminen on yhä osoittautunut haasteelliseksi (Wallenius-Korkalo 2011, 48). Taiteen ja kulttuurin vaikutukset ovat usein suhteellisia, sillä niiden pohjalla ovat ihmisten kokemukset, elämykset ja merkityksenannot. Tämän on koettu heikentävän mahdollisuutta vaikutusten tunnistamiseen ja vertailuun (Pirnes 2009, 10). Kulttuuristen vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointia vaikeuttaa Liikasen (2010, 64) mukaan myös yksiselitteisten indikaattorien puute, syy-seuraussuhteen yksisuuntaisuus, sovelletun kulttuurikäsitteen systeemisidonnaisuus ja arviointitarpeen ylhäältäpäin johdettu luonne.

Wallenius-Korkalon (2011, 49) mukaan kulttuurin vaikutuksista ja vaikuttavuudesta puhuttaessa tulisi aivan ensimmäiseksi erottaa toisistaan vaikutusten ja vaikuttavuuden käsitteet. Vaikuttavuutta arvioidessa tulisi hänen mielestään päästä kiinni halutun muutoksen tapahtumiseen, perimmäisen tarkoituksen toteutumiseen, kun taas vaikutukset ovat suurempia merkkejä toiminnan seurauksista. Vaikuttavuuden muotoutuminen voi olla hidas prosessi, mutta vaikutukset kyllä ennakoivat tulevaa vaikuttavuutta. Toisaalta Wallenius-Korkalo (2011, 50) korostaa, kuinka tärkeää on, että hyvinvointivaikutuksia arvioidessa indikaattorien valintaan suhtaudutaan kriittisesti. Mittarit ja indikaattorit eivät ole arvoneutraaleja, vaan ne voivat toimia myös vallankäytön välineinä, jolloin hyvinvointivaikutusten mittaaminen on tapa arvioida ja arvottaa taide- ja kulttuuritoimintoja. Sopivat indikaattorit olisikin löydettävä aina tapauskohtaisesti. Työtä ja työhyvinvointia kehitettäessä sopivia muutoksen indikaattoreita voisivat olla vaikkapa ilmapiiri ja vuorovaikutuksen tavat, työn tekemisen tavat sekä suhde työhön (Rönkä ym. 2013, 17).

TAPAUK TAOTTU – TAIDELÄHTÖINEN OPPIMINEN TYÖHYVINVOINNIN TUKENA

TAOTTU-koulutus järjestettiin Mikkelin kansalaisopistossa toukokuusta 2015 joulukuuhun 2016. Koulutuksen tavoitteena oli Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimen esimiesten henkilökohtaisen työhyvinvoinnin sekä työyhteisöjen työhyvinvoinnin tukeminen. Koulutukseen osallistui 13 esimestä, jotka muodostivat kiinteän ryhmän tuon puoleltoista vuoden ajan. TAOTTU piti sisällään 14 lähitapaamista, jotka järjestettiin kerran kuussa kansalaisopiston lukuvuoden aikana. Lähipäivissä osallistujat lähestyivät työhyvinvointiin liittyviä teemoja muun muassa kuvataiteen, draaman, kirjoittamisen ja erilaisten kehollisten ja osallistavien menetelmien keinoin.

Monenlaiset tutkimusaineistot auttavat näkemään ilmiötä ja tapahtumia eri näkökulmista (Rantala 2013, 91). Tämän vuoksi keräsimme koulutukseen osallistuvilta esimiehiltä koulutuksen aikana kolmenlaista tietoa arviointia varten. Kaikki tieto ei kuitenkaan näyttäytyneet arvokkaana lopullista arviointia tehdessä.

1) Ennen koulutuksen alkua teetimme kaikille Mikkelin seutuosoten esimiehille työhyvinvointikyselyn. Tähän kyselyyn toivottiin vastauksia kaikilta esimiehiltä, sillä emme tuossa vaiheessa vielä tienneet, ketkä aikovat osallistua koulutukseen. Käytimme samaa työhyvinvointikyselyä, jota organisaatiossa oli käytetty kaksi kertaa aiemmin, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia aiempien vuosien kanssa. Kyselyyn vastasi 34 esimestä. Tarkoituksena oli, että teettäisimme vastaavan kyselyn esimiehillä koulutuksen päätyttyä ja seuraisimme, näkyykö tässä kyselyssä eroja koulutukseen osallistuneiden ja osallistumattomien välillä.

Koulutus päättyi kuitenkin juuri sellaiseen ajankohtaan, jolloin Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimi sekä Etelä-Savon sairaanhoitopiiri yhdistyivät Etelä-Savon sosiaali- ja terveystoimien kuntayhtymä Essoteksi. Keskustelimme koulutuksen ohjausryhmässä uuden, kaikille esimiehille tarkoitetun työhyvinvointikyselyn järjestämisestä, mutta päädyimme siihen, että ajankohta on liian hankala. Muutokset

organisaation sisällä heijastelevat ihmisten työhyvinvointiin paljon enemmän kuin meidän kerran kuussa toteutettu koulutuksemme. Koimme, että työhyvinvointikyselyn tulokset kertoisivat ennen kaikkea tästä murrostilanteesta, eivät Taotun vaikutuksista. Niinpä jätimme tämän arviointitavan käyttämättä.

2) Koulutuksen ensimmäisenä päivänä järjestimme oppimiskahvilan ja pyysimme esimiehiä kirjoittamaan fläpille, millaiset asiat heidän mielestään kuuluivat työhyvinvointiin. Tämän jälkeen pyysimme osallistujia antamaan näille asioille pisteitä 1–3 sen mukaan, kuinka tärkeinä he pitivät noita asioita työhyvinvoinnin kannalta. Kaikkein eniten pisteitä saivat työyhteisötaidot (23 pistettä) ja motivaatio (22 pistettä). Niinpä kysyimme koulutuksen aikana toteutetuissa kolmessa palautekyselyssä kaksi samaa kysymystä: Kuinka motivoitunut olet ollut työhösi viime aikoina? Kuinka yhteistyö työkalaverien ja oman esimiehesi kanssa on mielestäsi sujunut viime viikkojen aikana? Kumpaankin kysymykseen pyysimme vastaamaan sekä numerolla 1–10 että sanallisella kuvailulla. Ideana oli selvittää, josko näiden numeroiden ja sanallisen arviointien kautta voisimme huomata osallistujien motivaation ja työyhteisötaitojen muuttuneen koulutuksen aikana.

Todellisuus osoittautui taas toisenlaiseksi. Kyselyiden mukaan suurin vaikuttava tekijä oli organisaatioiden yhdistymisen mukanaan tuoma myllerrys, joka jäi toisten esimiesten kohdalla kevyeksi ja riepotteli toisia vähän rankemmin. Viimeisessä kyselyssä erot esimiesten motivaatiossa vaihtelivat valtavasti välillä 3 ja 9,75. Sanallisten kuvailujen perusteella voi päätellä, että motivoituminen oli tuossa vaiheessa paljon kiinni siitä, kuinka esimiehet kokivat tulleeensa kohdelluksi muutosprosessissa. Lisäksi numeroilla arvioiminen näyttäytyi hyvin suhteellisenä: Joku saattoi antaa numeroksi 9,75 ja laittaa kuitenkin perään selitykseksi pitkän litanian erilaisia epäkohtia, joiden vuoksi hän ei anna täyttä kymppiä. Pienemmällä epäkohtien määrällä joku toinen saattoi antaa numeroksi 8. Koulutuksen merkitys ei tullut siten näkymään tälläkään arviointitavalla. Toisaalta motivaation ja työyhteisötilanteiden seuraaminen tarjosi organisaatiolle tietoa heidän lähiesimiestensä työhyvinvoinnista. Tieto saattaa olla jatkossa arvokasta organisaation kehittämisen kannalta.

3) Samoilla kolmella kyselyllä, joilla seurasimme työmotivaatiota ja yhteistyötä, kyselimme kokemuksia koulutuksesta sekä siitä, millä tavoin koulutuksessa opitut asiat olivat siirtyneet osaksi käytännön työelämää. Tämä perinteinen keino osoittautui kaikkein parhaaksi tavaksi saada tietoa siitä, millaisia vaikutuksia esimiehet kokivat koulutuksella olleen. Lisäksi täydensimme tätä aineistoa muistiinpanoilla, joita teimme koulutuksen aikana käydyistä keskusteluista sekä keräsimme fläpille niitä koulutuksessa esiin tulleita menetelmiä, joita esimiehet olivat jo käyttäneet omassa työssään. Näin koen, että saimme jonkinlaisen kuvan siitä, minkälaisia a) välittömiä vaikutuksia koulutuksen lähipäivillä oli ja toisaalta minkälaisia b) pidempikestoisia vaikutuksia koulutuksella oli siihen, kuinka esimiehet toimivat ja jakoivat työssään.

Esimiehet kokivat lähipäivien virkistävän, rentouttavan ja voimaannuttavan. Osa esimiehistä oli koulutuksen alussa ennakkoluuloinen käytettyjä menetelmiä kohtaan, mutta ennakkoluulot sulivat koulutuksen aikana, ja taidetoiminta alettiin kokea mukavana ja erilaisena. Asioiden jakaminen yhdessä toisten esimiesten kanssa ja sitä kautta

saatu kollegiaalinen vertaistuki olivat esimiehille todella merkityksellisiä. Tärkeänä pidettiin myös aikaa, jonka TAOTTU oli tarjonnut oman työn ja työhyvinvoinnin kehittämiseen. Ajan ottaminen itselle ei ollut aluksi helppoa, vaan vaati opettelua, kuten yksi esimiehistä kertoi: ”Aluksi tuntui todella vaikealta jättää työasiat taka-alalle koulutuspäivien ajaksi, mutta tässä on tapahtunut tämän vuoden aikana muutos. Koko ajan on ollut helpompaa keskittyä vain kyseisen koulutuspäivän aiheeseen.” Näiden asioiden koen liittyvän koulutuksen välittömiin vaikutuksiin.

Koulutuksen vaikuttavuutta on puolestaan se, kuinka koulutus muutti esimiesten asenteita ja toimintatapoja työpaikalla. Nämä muutokset alkoivat nousta esiin kahdessa viimeisessä kyselyssä touko- ja joulukuussa 2016. Asenteiden osalta esimiehet kertoivat mm. oppineensa armollisemmiksi itseään kohtaan työntekijänä, saavansa työstään aiempaa enemmän iloa, arvostavansa oman hyvinvoinnin ja jaksamisen merkitystä sekä saaneensa varmuutta ja rohkeutta esimiestyöhön. Käytännön toiminnan tasolla esimiehet kertoivat mm. tuntevansa omat rajansa aiempaa paremmin ja jakavansa aiempaa enemmän vastuuta, kuuntelevansa työkavereita paremmin, ymmärtävänsä erilaisia persoonia enemmän, kehittyneensä vaikeiden asioiden kohtaamisessa ja käsittelyssä, hallitsevansa tunteitaan työssä paremmin sekä ottaneensa käyttöön monenlaisia luovia ja osallistavia menetelmiä esimerkiksi palaverikäytäntöjen ja työhyvinvoinnin kehittämiseen. Jotta voimme tietää, kuinka pysyviä tällaiset muutokset ovat, teemme vielä viimeisen kyselyn puoli vuotta koulutuksen päättymisen jälkeen.

MITÄ OPIMME TAOTTU-KOULUTUSTA ARVIOIDESSA?

Koulutusta toteuttavana osapuolena on vaikea arvioida koulutuksen vaikutuksia puolueettomasti, kun samalla haluaisi näyttää, kuinka monenlaisia vaikutuksia taidelähtöisellä toiminnalla on. Saman ovat huomanneet mm. Belfiore ja Bennett (2008, 6–7), joiden mukaan taidelähtöisiä menetelmiä käytävissä hankkeissa ei ole niinkään tutkittu, onko taiteella niitä taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia, joita sillä väitetään olevan, vaan on pyritty etsimään todisteita, että vaikutuksia on. Kun taidetoimintaa toteuttavat tutkijat ovat pyrkineet ajamaan taiteen asiaa, asian ajamisen ja tutkimuksen rajat ovat huomaamatta hämärtyneet. Tästä on hyvä pysyä tietoisena, jotta taidelähtöisen toiminnan vaikutukset näyttäytyvät todenmukaisina ja uskottavina.

Tuotimme koulutuksessa monenlaista aineistoa sen arviointia varten. Osa tiedosta osoittautui arvioinnin kannalta käyttökelvottomaksi ja osa taas hyödylliseksi. Toisaalta tieto, joka oli varsinaisen arvioinnin kannalta tarpeetonta, saattoi olla hyödyllistä jatkossa organisaation henkilöstön kehittämisen kannalta ja siten osa koulutuksen vaikuttavuutta jatkossa. Ja vaikka arviointi käsitteellisikin vain yksilöiden kokemuksia, vaikuttavat taidelähtöiset menetelmät Schiuman (2009, 9–10) mielestä yleensä ensin yksilöön ja leviävät siitä eteenpäin arkisen vuorovaikutuksen kautta. Pitkäkestoisella yhteistyöllä organisaation kanssa voidaan päästä kiinni niihin mekanismeihin, joilla yksittäisistä vaikutuksista kasvaa koko yhteisöä muuttavia kokemuksia (Wallenius-Korkalo 2011, 53).

LÄHTEET

Belfiore, Eleonora & Bennett, Oliver 2008. *The Social Impact of the Arts. An Intellectual History.*

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia: ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014.*

Pirnes, Esa 2009. *Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina.*

Rantala, Päivi 2013. *Taidelähtöinen toiminta katalysaattorina ja näkyväksi tekijänä.*

Rönkä, Anu-Liisa, Korhonen, Pekka, Liski, Minna, Rantala, Päivi, Sainio, Eila & Vanhanen, Elise 2013. *Taidetta työelämään. Valtakunnallisen TAIKA-hankekokonaisuuden toimenpiteet ja tulokset.*

Schiuma, Giovanni 2009. *The Value of Arts-Based Initiatives. Mapping Arts-Based Initiatives.*

Wallenius-Korkalo, Sandra 2011. *Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia ja vaikuttavuutta.*

